

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Michal Matušík

**MEZINÁRODNÍ MIGRACE VE SPORTU
FOTBALISTÉ ZE ZAHRANIČÍ V ČESKÉ 1. LIZE**

Diplomová práce

Praha 2008

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Touto cestou bych chtěl poděkovat všem, kteří mi pomohli při vzniku této práce. Zejména děkuji panu Doc. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za cenné připomínky a trpělivost při vedení mé práce. Díky patří také všem účastníkům výzkumu, kteří byli ochotni mi sdělit své názory a zkušenosti.

V neposlední řadě děkuji svým rodičům a přítelkyni, kteří vydrželi podporovat mne po celou dobu mého studia, a děkuji také všem členům své rodiny a přátelům, kteří byli vždy ochotni podat mi pomocnou ruku.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím zdrojů uvedených v seznamu literatury.

V Praze dne 25. 8. 2008

Michal Matušík

Obsah

Obsah	4
Seznam tabulek	7
Seznam grafů	7
Seznam příloh	7
Seznam obrázků	8
Abstract	9
1 Úvod	10
1.1 Cíle práce	11
1.1.1 Výzkumné otázky	11
1.1.2 Hypotézy práce	12
1.2 Struktura práce a užití metody	12
2 Teoretická východiska	14
2.1 Geografie sportu	14
2.1.1 Teoretické základy geografie sportu	14
2.1.1.1 Identifikace s místem na základě sportovních prožitků	15
2.1.1.2 Politický rozměr sportu	16
2.1.1.3 Obhajoba geografie sportu	17
2.1.2 Předmět studia geografie sportu	17
2.1.3 Vybraná témata ze studia geografie sportu	19
2.1.3.1 Vliv přírodního prostředí a sport	19
2.1.3.2 Výhoda "domácího" prostředí	20
2.1.3.3 Šíření moderního sportu a nových sportovních odvětví	21
2.1.3.4 Regionální geografie sportu	22
2.2 Migrace profesionálních sportovců	25
2.2.1 Geografický rozměr migrace sportovců	26
2.2.1.1 Migrace sportovců podle délky pobytu sportovce v jednom místě	27
2.2.2 Faktory určující migraci sportovců	28
2.2.3 Typologie sportovních migrantů	28
2.2.4 Teorie a teoretické koncepty vysvětlující migraci ve sportu	33
2.2.4.1 Přebytkové regiony, gravitační model a rozhodovací proces	34
2.2.4.2 Teorie světových systémů	34
2.2.4.2.1 Fotbalový světový systém	35
2.2.4.3 Neoimperialistický přístup a teorie závislosti	37
2.2.4.4 Migrace vysoce kvalifikované pracovní síly	38
2.2.4.5 Multifaktorová podmíněnost migrace	42

2.2.5	Právní předpisy a migrace sportovců	42
2.2.5.1	<i>Srovnání práv sportovců v rámci různých sportovních odvětví .....</i>	43
2.2.5.2	<i>Právní normy určující sportovní migraci .....</i>	43
2.2.5.3	<i>Případ Bosman a jeho důsledky pro mezinárodní migraci sportovců .....</i>	44
2.2.5.4	<i>Nové regulace .....</i>	46
3	Migrace fotbalistů	47
3.1	Historie migrace ve fotbale	47
3.1.1	Počátky fotbalu a jeho šíření	47
3.1.1.1	<i>Uzavřená Anglie, otevřený zbytek Evropy .....</i>	48
3.1.2	Fotbalová migrace po 2. světové válce	50
3.1.2.1	<i>Pohyby fotbalistů v rámci Jižní Ameriky a proud Jihoameričanů do Evropy.....</i>	51
3.1.2.2	<i>Fotbalisté z Afriky .....</i>	52
3.1.2.3	<i>Transformace typické hráčské kariéry .....</i>	54
3.1.2.4	<i>Mimoevropské fotbalové trhy – Asie a Severní Amerika .....</i>	55
3.1.3	Jugoslávie, fotbalisté na export	58
3.1.3.1	<i>Jugoslávský systém výchovy mládeže “na export“ .....</i>	59
3.1.3.2	<i>Válka v bývalé Jugoslávii a její migrační důsledky .....</i>	60
3.2	Vývoj od 90. let 20. století	61
3.2.1	Pád komunismu a rozpad Východního bloku	62
3.2.2	Případ Bosman	64
3.2.3	Působení agentů hráčů	66
3.2.4	Migrace fotbalistů a Evropská unie	67
3.3	Postavení Evropy v rámci fotbalové migrace ve světě	68
3.3.1	Evropa, jádro fotbalového světa	68
3.3.2	Struktura pracovního trhu v evropských fotbalových klubech	69
3.3.3	Případ Maďarska	71
4	Použité metody	74
4.1	Statistický přehled	74
4.1.1	Zdroje dat	74
4.1.2	Použití získaných údajů	75
4.2	Kvalitativní část	75
4.2.1	Použitá metoda	75
4.2.1.1	<i>Návody k rozhovorům .....</i>	76
4.2.1.1.1	<i>Rozhovory s hráči .....</i>	76
4.2.1.1.2	<i>Rozhovory s fotbalovými odborníky .....</i>	76
4.2.1.2	<i>Počet respondentů a způsob jejich kontaktování .....</i>	77
4.2.1.2.1	<i>Fotbaloví odborníci .....</i>	77
4.2.2	Zpracování získaných informací	78

5	Výsledky výzkumu	79
5.1	<i>Statistický přehled .....</i>	<i>79</i>
5.1.1	Počet zahraničních hráčů podle konfederací FIFA	79
5.1.2	Počet zahraničních hráčů podle definovaných regionů	79
5.1.3	Vývoj počtu zahraničních hráčů v české 1. lize	82
5.1.4	Srovnání situace v Česku s ostatními zeměmi	84
5.1.5	Zahraniční hráči podle věku při příchodu a podle délky působení v české 1. lize	85
5.1.5.1	<i>Struktura podle věku při prvním nastoupení v české 1. lize .....</i>	<i>86</i>
5.1.5.2	<i>Struktura podle počtu odehraných sezón v české 1. lize .....</i>	<i>87</i>
5.1.6	Zahraniční hráči v českých klubech	88
5.1.7	Shrnutí přehledu statistik	90
5.2	<i>Kvalitativní část .....</i>	<i>91</i>
5.2.1	Rozhovory s hráči	91
5.2.1.1	<i>Osobní charakteristika hráčů .....</i>	<i>91</i>
5.2.1.2	<i>Pobyt v Česku .....</i>	<i>92</i>
5.2.1.2.1	Jazyková bariéra	92
5.2.1.3	<i>Předchozí kariéra .....</i>	<i>93</i>
5.2.1.4	<i>Přestup do Česka .....</i>	<i>93</i>
5.2.1.4.1	Agenti hráčů	93
5.2.1.4.2	Motivy příchodu do Česka	94
5.2.1.5	<i>Budoucnost hráče .....</i>	<i>95</i>
5.2.1.6	<i>Ekonomické podmínky a bydlení .....</i>	<i>95</i>
5.2.1.6.1	Srovnání ekonomických podmínek smluv v Česku a v zahraničí	96
5.2.2	Rozhovory s fotbalovými odborníky	96
5.2.2.1	<i>Pozice ve fotbalovém hnutí .....</i>	<i>97</i>
5.2.2.2	<i>Zkušenosti z kontaktu s cizincem + hráči a nové prostředí .....</i>	<i>97</i>
5.2.2.2.1	Adaptace hráčů	98
5.2.2.2.2	Životní cíle hráčů	99
5.2.2.2.3	Motivy příchodu zahraničních hráčů do Česka	99
5.2.2.3	<i>Názory na působení zahraničních hráčů u nás .....</i>	<i>99</i>
5.2.2.4	<i>Mechanismus migrace .....</i>	<i>101</i>
5.2.2.4.1	Úloha agenta hráčů	102
5.2.2.5	<i>Status zahraničních hráčů .....</i>	<i>102</i>
5.2.2.6	<i>Shrnutí informací získaných z rozhovorů s hráči a fotbalovými odborníky .....</i>	<i>103</i>
6	Závěr	105
6.1	<i>Dosažené výsledky .....</i>	<i>105</i>
6.1.1	Zodpovězení výzkumných otázek	105
6.1.2	Ověření hypotéz práce	107
6.1.3	Závěrem	108
6.1.4	Možné směry dalšího výzkumu	109
	Literatura a internetové zdroje.....	110
	Přílohy	113

Seznam tabulek

Tabulka 2.1 Typy a formy migračních pohybů vysoce kvalifikovaných pracovních sil	41
Tabulka 3.1 Oblasti původu zahraničních hráčů v Italské lize ¹ před a po "Bosmanovi"	64
Tabulka 5.1 Cizinci podle původu z konfederací (1993/94 - 2006/07)	79
Tabulka 5.2 Cizinci podle původu z vymezených oblastí (1993/94-2006/07)	80
Tabulka 5.3 Celkový počet cizinců v české 1.lize podle státní příslušnosti	81
Tabulka 5.5 Počet cizinců působících v české 1.lize v jednotlivých sezónách (1993/94-2006/07)	82
Tabulka 5.6 Vývoj počtu cizinců podle původu z vymezených oblastí (93/94-06/07).....	84
Tabulka 5.9 Délka působení cizince v české 1. Lize	87
Tabulka 5.10 Zahraniční hráči v klubech české 1. ligy (1993/94-2006/07)	89
Tabulka 5.12 Informace o hráčích účastnících se výzkumu	91
Tabulka 5.13 Fotbalová charakteristika dotazovaných hráčů	93
Tabulka 5.14 Charakteristika dotazovaných odborníků a jejich pozice ve fotbalovém hnutí	97

Seznam grafů

Graf 3.1 Vývoj počtu cizinců v maďarské lize	71
Graf 5.1 Vývoj počtu zahraničních fotbalistů v 1. lize	83
Graf 5.2 Vývoj počtu cizinců v nejvýznamnějších evropských ligách a v Česku	85
Graf 5.3 Věk cizince při prvním nastoupení v české 1. lize	86

Seznam příloh

Příloha 4.1 Zahraniční hráči v české první lize	128
Příloha 4.2 Prohlášení	113
Příloha 4.3 Struktura rozhovoru se zahraničními hráči	114
Příloha 4.4 The Structure of interview with foreign footballers	116
Příloha 4.5 Struktura rozhovoru s fotbalovými odborníky a funkcionáři – klub	118
Příloha 4.6 Struktura rozhovoru s fotbalovými odborníky a funkcionáři – mimo klub	120
Příloha 4.7 Struktura rozhovoru s hráčskými agenty	122
Příloha 4.8 Struktura rozhovoru se sportovními novináři	124
Příloha Tabulka 5.4 Počet zahraničních fotbalistů v české 1. lize v jednotlivých sezónách (1993/94-2006/07)	125
Příloha Tabulka 5.7 Srovnání počtu zahraničních hráčů v nejvyšších soutěžích vybraných států	126

Příloha Tabulka 5.8 Věk cizince při prvním nastoupení v české 1. Lize	126
Příloha Tabulka 5.11 Vývoj počtu zahraničních hráčů v jednotlivých klubech (1993/94-2006/07)	127

Seznam obrázků

Obrázek 2.1 Fotbalový světový systém	36
--	----

Abstract

International Migration. Professional Footballers in the Czech 1st Division

Michal Matušík

In the present time the extent of the phenomenon of international migration of sports labour has increased significantly. That is why it has become the subject of academic research. However, this phenomenon is accompanying the history of the football, in principal, since 1920s.

In the theoretical part, the thesis treats migration in the sports in general. Drawing on existing, somewhat scarce literature, on the subject, it presents typologies of sports migrants. Further, it gives theoretical concepts of international migration applicable to the sphere of sports. The thesis notes also some aspects of international migration from the point of view of the sports law.

The aim of the thesis is to analyse the migration of foreign footballers to the Czech Republic. To create a framework for that, a general history of the international migration in football is resumed in brief.

In empirical part of the thesis, a survey of the foreign footballers in the Czech 1st Division in the period 1993/1994 – 2006/2007 is presented. The concept of the foreign footballer for this purpose is defined as a foreign national who actually has taken part in the play in the field at least once in the course of the season. The period corresponds with the existence of the Czech Republic after the split of Czechoslovakia..

The innovative part of the thesis presents the materials of the qualitative research based on the semi-structured interviews with ten foreign footballers and seven professionals from the Czech football environment.

The main conclusions that can be drawn from them are as follows:

The main motive for the engagement in the Czech Republic for the foreign footballers – as was stated in the interviews – was their perception of the Czech Republic as a step on the way to the top European leagues.

Czech clubs recruit the foreign players due to lack of native players of sufficient quality.

Search in to the mechanism of the transfer of players showed that the most important role in the mechanism belongs to the player agents.

1 Úvod

V současném globalizujícím se světě je stále častější stěhování za prací mimo svou rodnou zemi. Tento jev zasahuje širokou škálu profesí a nevyhnul se ani sféře sportu. Dokonce bychom se díky zprávám prezentovaných médii mohli domnívat, že se sportovci zapojují do mezinárodní migrace mnohem častěji než ostatní populace.

Postupná profesionalizace a komercializace sportovního prostředí ve 20. století umožnila vznik řady nových pracovních příležitostí. Profesionální sportovci, trenéři, sportovní ředitelé, agenti hráčů, skauti, vědci – to je jen malý výčet profesí, které se díky rozvoji v minulém století pohybují i ve století současném na ustanoveném mezinárodním sportovním pracovním trhu. Zvláště v posledních dvou desetiletích jsme mohli být svědky ohromné akcelerace mezinárodní migrace sportovců jak v rámci jednotlivých kontinentů, tak v mezikontinentálním měřítku.

Po pádu socialismu v zemích bývalého Východního bloku v roce 1990 se do tohoto trhu zapojili výrazněji také čeští sportovci, kteří v hojně míře odcházeli a odcházejí do zahraničí, a české sportovní kluby, které naopak angažují zahraniční sportovce.

V souvislosti s příchody sportovců ze zahraničí do českého prostředí se zejména v prostředí fotbalu otevřela v několika posledních letech diskuse nad působením cizinců v české nejvyšší fotbalové soutěži, tedy v 1. lize. I s ohledem na vývoj v ostatních zemích začaly vyvstávat různé otázky: Má se česká soutěž obávat přílivu zahraničních hráčů? Potřebují opravdu české kluby angažovat cizince? Jaký je ideální počet zahraničních fotbalistů v soutěži? Ohrozí jejich angažování rozvoj domácích hráčů? Na diskusi kolem těchto otázek, prezentované v českých médiích, mne zaujalo, že se zakládala vždy jen na dojmech a názorech účastníků této diskuse. Novináři a reportéři, často hovořící o “hrozbách přílivu cizinců do české 1. ligy“, nikdy neuvedli konkrétní údaje o počtu zahraničních fotbalistů v Česku. Další otázka tedy je: Jaký je tedy skutečný počet hráčů ze zahraničí, kteří působí v české 1. lize? Kromě uvedených “fotbalových“ otázek, však vyvstávají také otázky týkající se přímo zahraničních hráčů: Kdo jsou tito hráči? Proč se vůbec rozhodli migrovat? Proč přicházejí zrovna do Česka a co od toho očekávají? Jak se vyrovnávají s českým prostředím? Jaké jsou jejich životní cíle?

Uvedenými otázkami se v českém prostředí dosud nikdo blíže nezabýval. Tato práce má tedy být prvotním pokusem o vhled do problematiky působení zahraničních fotbalistů v českém sportovním prostředí.

Při zpracovávání této práce jsem se dostal také k problematice vztahu geografie a sportu. Byl jsem poněkud překvapen zjištěním, že tak významný fenomén lidské

společnosti, jakým sport bezesporu je, zůstává v Česku spíše na okraji pozornosti geografů. V teoretické části práce proto na základě převážně zahraniční literatury uvádím příklady vybraných témat ze sportovní oblasti, která byla řešena v rámci geografie.

1.1 Cíle práce

- Shrnutí a uvedení do problematiky a témat zkoumaných v rámci geografie sportu v zahraniční literatuře a uvést příklady geografických přístupů v literatuře domácích.
- Stanovit skutečný počet fotbalistů s cizí státní příslušností působících v české nejvyšší ligoové soutěži a dále analyzovat dostupné statistické údaje. Zejména určit nejčastější zdrojové oblasti fotbalových imigrantů, nejčastější cílové kluby a demografickou strukturu přichozích zahraničních hráčů.
- Na základě šetření mezi fotbalovými odborníky a funkcionáři určit hlavní příčiny příchodu zahraničních hráčů, zjistit očekávání, která jsou na ně kladena, a zjistit vnímaný vliv přílivu cizích fotbalistů na vývoj domácích hráčů.
- Na základě šetření mezi zahraničními fotbalisty určit hlavní motivy jejich migrace do Česka a zjistit jejich očekávání od angažmá v českém fotbale. Dále pak popsat aspekty procesu adaptace zahraničních fotbalistů na české prostředí.
- Pomocí informací získaných z rozhovorů s hráči a fotbalovými odborníky a na základě studia literatury objasnit mechanismus příchodu zahraničních hráčů do Česka.

1.1.1 Výzkumné otázky

- 1) Jaký je skutečný počet zahraničních fotbalistů v české nejvyšší soutěži, jaká je jejich demografická a národnostní struktura, a které kluby jsou nejvýznamnějšími "importéry zahraničních hráčů?"
- 2) Co vede české fotbalové kluby k angažování zahraničních hráčů a co od těchto hráčů očekávají?
- 3) Jakým způsobem může ovlivnit působení cizích fotbalistů v českém prostředí vývoj domácích hráčů?
- 4) Proč přicházejí zahraniční hráči zrovna do Česka a jaké motivy jsou klíčové při jejich rozhodování?

- 5) Jak vypadá život zahraničního fotbalisty v Česku a jaké jsou zkušenosti těchto hráčů s pobytem u nás?
- 6) Kdo nebo co hraje klíčovou roli při domlouvání přestupu hráčů na fotbalovém trhu.

1.1.2 Hypotézy práce

- Podíl zahraničních hráčů na celkovém počtu fotbalistů od vzniku české ligy průběžně roste.
- Mezi zahraničními hráči převládají fotbalisté ze Slovenska.
- Zahraniční fotbalisté přicházejí do Česka především z hospodářsky slabších zemí, tj. ze zemí bývalého východního bloku, oblasti Balkánu a Afriky.
- Hodnocení vlivu zahraničních hráčů na vývoj domácích fotbalistů není jednoznačné, názory se rozcházejí.
- Při rozhodování hráče o migraci jsou rozhodující ekonomické faktory, ale pro volbu Česka jako destinace jsou významné i další faktory.
- Významným “pull” faktorem je vnímání české ligy jako možné “přestupní stanice“ do ekonomicky a kvalitativně silnějších soutěží.

1.2 Struktura práce a užití metody

Diplomová práce je rozčleněna do šesti kapitol a dále do podkapitol a odstavců, které jsou pro přehlednost očíslovány. Po obsahové stránce je práce rozdělena na tři části – první je část teoretická, druhá uvádí přehled mezinárodní migrace ve fotbale a třetí část tvoří vlastní empirický výzkum.

Na začátku teoretické části (kapitola č. 2), je představena geografie sportu, v Česku dosud opomíjená geografická disciplína. Poté se již obrací k tématu mezinárodní migrace sportovců a na základě v Česku jen obtížně dosažitelné zahraniční literatury diskutuje typologie mezinárodních migrantů ve sportu. Na diskuzi typologií navazuje přehled a diskuze migračních teorií relevantních pro vysvětlení migrace ve sportu.

Přehled mezinárodní migrace ve fotbale je uveden v kapitole č. 3 a z většiny je zpracován také na základě zahraniční literatury. Chronologický přehled migrace fotbalistů je doplněn o aspekty vstupující do migračního procesu od 90. let minulého století. V závěru této části je uvedena domácí literatura, která se problematiky migrace ve fotbale dotýká.

V empirické části (kapitoly č. 4 a 5) jsou nejprve popsány metody výzkumu a poté jeho výsledky. Pro zjištění údajů o počtu a struktuře zahraničních hráčův Česku byly použity jednoduché statistické výpočty na základě více datových zdrojů. Kvalitativní údaje byly získány prostřednictvím částečně strukturovaných rozhovorů – rozhovorů s návodem, od deseti zahraničních hráčů a sedmi zástupců různých profesí ve fotbalovém prostředí – agent hráčů, sportovní ředitel, sekretář klubu, ředitel úseku reprezentace mládeže ČMFS, novinář.

Pro lepší přehlednost práce jsou některé obsáhlé tabulky a dokumenty uvedeny v přílohách na konci práce. Tabulky, grafy, obrázky a přílohy jsou označeny dvěma čísly – první představuje číslo kapitoly, do níž objekt náleží; druhé číslo vyjadřuje pořadí objektu v dané kapitole.

2 Teoretická východiska

2.1 Geografie sportu

„Sport sám o sobě je hoden akademického studia a jeho geografická dimenze nabízí specifický náhled, který není obsažen v žádné jiné disciplíně.“ (Bale 2003, ix)

V této kapitole bych se chtěl zaměřit na geografii sportu obecněji. Cílem je především snaha ukázat, že u nás zatím trochu opomíjené odvětví se v zahraničí stalo seriózním akademickým tématem, které se vyučuje i v rámci univerzitních kurzů. Přestože stále mohou existovat dohady, zda se jedná přímo o odvětví geografie, nebo jde jen o aplikaci geografických přístupů na studium sportu, je nepochybné, že si tato oblast zaslouží kromě pozornosti historiků, sociologů, psychologů a vědců z dalších oblastí také pozornost geografů.

2.1.1 Teoretické základy geografie sportu

Asi největším propagátorem geografie sportu je v současnosti britský sociální geograf John Bale. Ten se ve své práci *Sports Geography* (Bale 1989 a 2003)¹ pokusil o shrnutí a nastínění nejčastějších a nejvýznamnějších témat z této oblasti, čímž chtěl vyplnit mezeru v literatuře věnující se studiu sportu. Ve své práci vycházel nejen z vědeckých studií geografů, ale hojně také ze studií vědců z jiných oborů, kteří se zabírali sportovně-geografickými tématy nebo aplikovali geografické přístupy.

Bale se snaží také o podání teoretického základu geografie sportu a její zařazení do systému věd. Základním argumentem pro existenci sportovní geografie je, že sport existuje v čase a prostoru (Bale 2000). A protože výzkum vývoje prostoru v čase je jeden ze základních předmětů geografického studia, měla by se prostorovou dimenzí sportu zabývat geografie. Další významný argument pro sportovní geografii spočívá ve společném zájmu geografie i sportu o “prostor a místo“ (space and place). Je všeobecně přijímáno, že prostor a místo jsou základní geografické pojmy. Bale (2000) však poukazuje i na jejich velký význam v oblasti sportu. Podle něj jsou sportovní odvětví doslova bitvy (zápasy) o prostor. Zatímco v ostatních oblastech lidského života jsou prostorová omezení málo viditelná, ve sportu jsou

---

¹ Ve svém výkladu geografie sportu budu používat pouze dva zdroje – Bale (2003) a Bale (2000). Hlavní příčinou je především obtížná dostupnost jiných zdrojů v rámci České republiky. Dalším faktorem je, jak uvádí také právě Bale (2003), je určitá “dočasnost“ a nízká frekvence publikací, které vycházely v oblasti geografie sportu). Kniha *Sports Geography* je tedy zatím asi jediný shrnující zdroj [podle hesla *geography of sport*, Johnston, et al. (2000) bylo vydání z roku 1989 první souhrnnou prací na toto téma], který navíc pracuje s literaturou z mnoha různých oborů z mnoha dalších zdrojů.

jeho integrální součástí a jsou důležitým tématem. Výkonnostní sport² je svými pravidly vázán na přesně dané prostorové parametry (Bale 2003). Dokonce i sportovní odvětví jako orientační běh, lyžování a kanoistika jsou v zajetí uměle předepsaných prostorových a časových limitů. Místo, druhý základní geografický pojem, bývá často spojováno s určitým sportovním týmem či odvětvím, jímž je reprezentováno. „V USA je uvádění sportovních úspěchů nejčastější formou používanou na uvítacích cedulích při vstupu do amerických měst“ (Zelinsky 1988, podle Bale 2003, s. 17). S tímto jevem se setkáváme i u nás - např. „Litvínov, město hokeje“. A kdo by znal vesnice jako Blšany a Drnovice, nebýt působení jejich fotbalových mužstev v nejvyšší české soutěži. „Pojmy prostor a místo jsou tedy centrální jak pro geografii, tak pro sport. Oba obory se zabývají prostorem a způsoby, jakými je obsazován; oba se zaměřují na způsoby, jakými se lidé pohybují a interagují v geografickém prostoru; regiony jsou základním rysem při organizování sportovních odvětví; místa jsou prostředkem identifikování většiny sportovních týmů; sport je ovlivňován životním prostředím a krajinou a v rostoucí míře je také ovlivňuje; sport je světem teritoriality a hierarchií. Zkrátka, sport, stejně jako geografie, je prostorová věda“ (Bale 2003, s. 2).

2.1.1.1 Identifikace s místem na základě sportovních prožitků

Sport však může sloužit nejen jako propagátor určitého místa, ale mnohem významněji také jako prostředek kolektivní identifikace a sepětí lidí v rámci určité jednotky (škola, obec, region, národ), což s sebou může nést kladné (stmelení komunity; zvýšená produktivita práce) i záporné stránky (nenávisť vůči jiným komunitám, až rasismus; výtržnosti). „Zejména v divácky atraktivních sportech pak reprezentační týmy vrhají své jednotky do otevřené konfrontace, která se naskýtá mnohem méně v ostatních oblastech společenského života“ (Coleman 1960, podle Bale 2003, s. 14). „Sportovní soutěživost mezi státy – či týmy státy reprezentujícími – posiluje obecně sdílený pocit, že ... v souladu s de Coubertinovým poselstvím jsou kupř. olympijské hry adekvátní arénou soutěživosti států a národů a efektivním přirozeným civilizačním nástrojem“ (Sekot 2006, s. 298-299). Dunning (1981 podle Bale 2003) zdůrazňuje význam takové konfrontace zejména v kontextu dnešního pacifismu národních států, kdy sportovní utkání někdy doslova připomíná a nahrazuje válečný stav. Sport zde poskytuje jednu z mála mírových příležitostí, na jejímž základě se jinak velké,

---

² Bale omezuje svou pozornost pouze na sféru výkonnostního a spíše ještě vrcholového sportu. Vymezuje se tak oproti sportování pro čistou radost z pohybu i sportování pro udržení tělesné a duševní pohody. Pro oddělení těchto rozdílných tělesných kultur používá Eichbergovu 'trialektiku' (Eichberg 1998, dle Bale 2003, Chapter 2), z níž vyplývá, že rozdílné tělesné kultury vyžadují a produkují nejen rozdílnou tělesnou schránku, ale také rozdílná místa a prostory – světový rekordman na 100m běhá v jiném prostředí, lokalitě a krajině než 'jogger'.

složité, neosobní a převážně funkčně vázané jednotky (města, aglomerace, národy) spojí jako jediný celek. „Jedinec či tým reprezentující specifickou skupinu má jistou schopnost sdružovat lidi dohromady utvářením emocionální jednoty a to dokonce bez ohledu na rozdíly rasy, etnika, náboženského vyznání, jazyka, vzdělání, kulturní úrovně, povolání a příjmu“ (Sekot 2006, s. 304). Příkladem mohou být tažení českých hokejistů olympijskými hrami v Naganu 1998; vítězství tehdy čerstvě okupovaného Československa nad hokejisty Sovětského svazu ve Stockholmu 1969 či zlatý olympijský příběh Kateřiny Neumannové v Turíně 2006. Takovéto sepjetí lidí kolem jedné sportovní události však bývá pouze krátkodobé. „Jakmile prvotní sportovní euforie odezní, sociální rozdíly v surové skutečnosti každodennosti opět znovuzískají vládu nad životy a způsobem uvažování a cítění mas“ (Sekot 2006, s. 304). Sport má ale schopnost působit i dlouhodobé změny. Zejména sociologové vyzdvihují schopnost sportu integrovat a předávat hodnoty lidem z různých skupin obyvatelstva. Příkladem jsou zkušenosti z Francie (Bale a Maguire 1994), kde se řada potomků koloniálních imigrantů dostala až na vrcholovou sportovní úroveň – např. fotbaloví reprezentanti a atleti. Sekot (2006) uvádí případ Jihoafrické republiky, kde „rozvoj sportu sehrál důležitou úlohu v překonání segregace rasově a kulturně diferencovaného ‘duhového národa’“. Ještě zajímavější je program „*Fotbal pro mír*“ uskutečňovaný od roku 2001 v Izraeli, kde společný sportovní trénink arabských a izraelských dětí pomohl zlepšit interkulturní koexistenci místních obyvatel (více viz Sekot 2006, s. 299-301; Sugden 2006).

2.1.1.2 *Politický rozměr sportu*

Jednotky, zastupované družstvy různých sportovních odvětví, jsou zpravidla politicky definovanými místy – celé státy nebo samosprávné jednotky. Sport má tudíž značný politický rozměr. Už hry v antickém Řecku sloužily mimo jiné k získávání prestiže a moci pro tehdejší městské státy a ve středověku sloužily turnaje k udržování bojeschopnosti armády (Bale 2003). V 19. století se spolu s národním hnutím objevují také tělovýchovné spolky, jejichž činnost se však zdaleka neomezovala pouze na rozvoj tělesné zdatnosti, ale měla i výrazný politický rozměr – např. český Sokol a podpora českého národa v tehdejší Rakousko-Uhersku. Také novodobé olympijské hry (OH), svátek sportu a oslava rovnosti národů a ras, v minulosti byly a jsou dodnes ovlivňovány politizováním mnohem více, než by se mohlo na první pohled zdát. Úspěchy vlastních sportovců na OH ideologicky zneužívali němečtí nacisté (letní OH v Berlíně roku 1936) a k demonstrování výhod tehdejších politických systémů byly OH zneužívány i po 2. světové válce jak socialistickým, tak kapitalistickým systémem. Vrcholem se staly OH v Moskvě (1980), které v reakci na sovětskou intervenci do

Afghánistánu byly bojkotovány kapitalistickou stranou, a následně do Los Angeles (1984) nesměli odcestovat sportovci ze socialistických zemí. Soudobým příkladem jsou spory kolem pořadatelství letošních (2008) letních OH v Čínské lidové republice i přes stálé upomínání na nedodržování lidských práv. Nejnověji můžeme politický rozměr pořádání OH sledovat dostatečně zblízka při debatách nad kandidaturou Prahy na pořadatelství v roce 2016, respektive 2020³.

2.1.1.3 *Obhajoba geografie sportu*

Předchozími pasážemi jsem mířil zpět k argumentaci za existenci sportovní geografie. Dear (1988 podle Bale 2000, s. 172) považuje geografii sportu za marginální disciplínu, přičemž za prvořadé považuje politickou, ekonomickou a sociální geografii. K tomu Bale (2000, s. 172) podotýká, že Dear „ignoruje fakt, že sport je politický, sociální i ekonomický a tudíž je součástí každého z uvedených oborů geografie“. Dále přidává citaci, v níž Scott a Simpson-Housley (1989, podle Bale 2000, s. 172) říkají: „podmínky převládající v jakékoli oblasti studia určují, která subdisciplína je více či méně plodná“ a uvádějí příklad: „geografie fotbalu určuje klíčové aspekty politických, sociálních a ekonomických podmínek Rio de Janeiro, spíše než naopak.“ Myslím, že v předchozích odstavcích jsem ukázal, že sport není fenoménem stojícím mimo ostatní společenské dění. Sekot (2006, s. 8) říká: „Sport není pouze aktivní pohybová a herní aktivita, ale i sociální fenomén, jehož význam daleko překračuje dosažené výsledky či statistiky vzájemných utkání. Sport je provázán s daným sociálním a kulturním kontextem, odráží a svébytně vyjadřuje a vysvětluje tento kontext a přispívá k pochopení našich vazeb se světem okolních hodnot.“ Dnešní ‘západní’ člověk v podstatě nemá šanci nepřijít se sportem, ať už v pasivní či aktivní formě, do styku. Ten do značné míry zasahuje do jeho života – přinejmenším třeba dopravními omezeními či hlukem při sportovních akcích. Sport tak poskytuje jiný, méně obvyklý, nikoli však méněcenný náhled na to, jak lidé vnímají sami sebe a okolní prostředí.

2.1.2 **Předmět studia geografie sportu**

Jaký tedy je sportovní náhled na geografii či jaká je ta geografická dimenze sportu? Čím se zabývá a co studuje geografie sportu?

---

³ V důsledku kandidatury Prahy došlo k odporu ostatních regionů, proti této myšlence, neboť se obávají, že bude v souvislosti s přípravami na olympiádu v Praze omezen přísun financí do ostatních regionů.

Slovník sociální geografie, heslo *geografie sportu* (Johnston, et al 2000, s. 783) uvádí, že jde o „studium prostorových variací v rámci zkoumání různých sportovních odvětví a studium vlivu sportovních aktivit na krajinu.“

Bale (2003, s. 5) píše: „sportovní geografie se zabývá výzkumem:

- 1 sportovních aktivit na zemském povrchu a prostorovými změnami distribuce sportu v čase;
- 2 měnícího se charakteru sportovní krajiny a symbiózy mezi sportovním prostředím a těmi, kdo se na něm podílejí;
- 3 tvorby předpisů (*prescriptions*) pro prostorové změny prostředí i změny v prostředí samotném.

Tyto výzkumy probíhají v různých geografických měřítkách, od měřítka sportovního stadionu s přilehlým okolím až po měřítko celého světa.“

Většina výzkumů spadá do první kategorie. Z příkladů uváděných Balem (2000 a 2003) do ní lze zařadit zkoumání vlivu určitého místa na sportovní výkon; studium šíření moderního sportu a nových sportovních odvětví; výzkumy, které bychom mohli souhrnně označit ‘regionální geografie sportu’; a oblast zabývající se sportem a jeho lokalizací.

Do druhé kategorie patří zejména sledování vzniku, vývoje a změn uspořádání sportovních zařízení, zejména stadionů a golfových hřišť; zájem o způsoby vnímání takových ploch jak ze strany účastníků sportovního dění, tak ze strany lidí, tímto děním spíše postižených; studium vlivu pravidelných i nepravidelných sportovních událostí na místní ekonomiku.

Třetí kategorie se asi spíše než ve vědeckých studiích nachází v právních úpravách, vyhláškách a předpisech vážících se ke vzniku nových, případně úpravám původních sportovních zařízení či třeba dětských hřišť.

Bale ve své *Sports geography* (2003) věnuje poslední kapitulu ještě další skupině geografických zkoumání sportu, která se ovšem dá obtížně zařadit do předešlých kategorií. Jsou to přístupy, které vycházejí z behaviorální, humanistické a postmoderní geografie a autor je označuje jako ‘Imaginative geographies of sport’. Jedná se o tvorbu mentálních map sportu; studium schopnosti sportu ovlivňovat názory lidí; analyzování způsobu jak mediální prostředky (noviny, TV, fotografie i knihy) prezentují sport a sportovce a vytvářejí tak obraz, který může být i značně odlišný od reality.

2.1.3 Vybraná témata ze studia geografie sportu

2.1.3.1 Vliv přírodního prostředí a sport

Uvedeným tématům geografického výzkumu ve sportu bych se chtěl nyní věnovat blíže. Jako první se nabízí vliv fyzickogeografického prostředí na sportovní výkony v určité lokalitě. Za nejvýznamnější můžeme považovat podnebí, počasí a nadmořskou výšku, dále pak reliéf, sklon svahu, vegetace, půda a další. Různá místa jsou těmito faktory ovlivněna různou měrou, ovšem i přes maximální úsilí o standardizaci podmínek nelze jejich účinky zcela eliminovat (srovnej Bale 2003, s. 27 a Chapter 7).

Např. právě nadmořská výška je jen obtížně odstranitelný faktor, který má však pro lidské výkony velmi podstatné důsledky. S rostoucí výškou nad hladinou moře se snižuje hustota vzduchu a umožňuje člověku pohybovat se prostředím rychleji, na druhou stranu však s výškou klesá ve vzduchu parciální tlak kyslíku, což negativně ovlivňuje aerobní procesy aktivované v lidském těle hlavně při dlouhodobé svalové práci (srovnej Dovalil a kol. 2005, kapitola 23 Aklimatizace). V duchu uvedeného tak byly na olympijských hrách (OH) 1968 v Mexico City pozorovány obdivuhodné výkony při atletických soutěžích ve skocích a sprintech, ale jen průměru dosahovaly výsledky při delších bězích. Obdobně na sporovce působí i horké podnebí. Svědčí rychlostním a silovým disciplínám (svaly nejlépe pracují při teplotě 40-41°C), ovšem při dlouhých vytrvalostních zátěžích, jako jsou cyklistické závody nebo maratóny, hrozí lidskému organismu dehydratace, nadměrná ztráta minerálů a přehřátí organismu (Bale 2003, Chapter 2). Proto na atletickém mistrovství světa (MS) 2007 v japonské Ósace, kde panovaly vysoké teploty, byl start maratonského běhu stanoven již na 6 hodin ráno a byl zvýšen počet občerstvovacích stanic, po jejichž "navštívení" byla mezi závodníky vidět neobvyklá spolupráce, když si mezi sebou předávali kelímky s pitím. Jaká to byla změna oproti mistrovství Evropy pořádaném ve švédském Göteborgu o rok dříve, kdy naopak ze stadionu atleti několikrát doslova vyhnal hustý déšť a chlad.

Na druhou stranu jsou také sporty přímo vyžadující shodu či působení určitých přírodních sil v určitém místě. Takovými sportovní odvětvími jsou lyžování, plachtění či sjezd na divoké vodě a určitě i mnohá jiná. Jak velké mohou být následky, nejsou-li splněny všechny podmínky pro konání určité sportovní události, jsme viděli v případě závodu světového poháru (SP) v lyžování v Liberci 2008. Díky poměrně vysokým teplotám v průběhu celé zimy neležel týden předem v místě konání vůbec žádný sníh. Jelikož organizátoři zanedbali přípravu alternativního umělého sněhu (v nižších nadmořských výškách v současnosti nutnost), museli zvolit dovoz sněhu až ze vzdálenějších horských

poloh. Nedostatek času přispěl k tomu, že firma zajišťující dovoz sněhu bohužel porušovala předpisy na ochranu životního prostředí a došlo i k jeho poškození (míru je zatím těžké vyhodnotit) v chráněné oblasti. I přes tuto snahu se pro lyžaře nepodařilo připravit trať kvalitami odpovídajících závodu SP. Do této situace se současní organizátoři dostali mimo jiné díky několik let starému rozhodnutí (zřejmě předchozích organizátorů) vystavět areál běžeckého lyžování v nadmořské výšce pouhých 400-450m n.m., a to přesto, že nejlepší český běžkařský terén je odtud vzdálený jen několik kilometrů.

Vliv fyzicko-geografických podmínek na organizaci ligové sezóny v průběhu roku znázorňují také čeští autoři Prvního fotbalového atlasu světa (Jelínek, Tomeš 2000, s. 10-11). Dvoustrana Fotbal a podnebí vysvětluje klimatickou podmíněnost herních sezón (př. podzim – jaro, podzim – jaro se zimní přestávkou, jaro-podzim, atd.).

Jako poslední příklad přírodních vlivů tentokrát spíše na ekonomiku sportu uvedu působení počasí na návštěvnost. Paul (1972 podle Bale 2003) zjistil, že v Kanadě je největší návštěvnost golfu a tenisu při teplotě 24°C. U nás si naopak při hezkém podzimu stěžují zástupci hokejových klubů, že jim sluníčko kazí tržby. Další příklady viz Bale 2003, s. 27-30.

2.1.3.2 Výhoda “domácího” prostředí

Zkoumání vlivu určitého místa na výkony sportovců se odrazilo také v zájmu o často zmiňovaný faktor “domácího” prostředí. Na toto téma existuje řada výzkumů, které hodnotily různá sportovní odvětví (viz Bale 2003, s. 30-33). Pomocí statistických výpočtů se v rámci kolektivních sportů podařilo doložit převažující počet výher na “domovských” hřištích, ovšem jednoznačný zdroj této výhody nelze určit. Nejčastější způsoby vysvětlování tohoto jevu se dají shrnout do těchto bodů: identifikace hráčů s místem jež reprezentují; navyklost domácích na *mikro-geografii* svého hřiště (zejména rozměry hrací plochy, dále vnímání reklam a architektonických zvláštností); únava hostujících hráčů z cestování; podpora rozhodčího domácím; efekt domácího publika (srovnej s Bale 2003, s. 31). Podle americké studie Schwartze a Barskyho (1977) je právě podpora ze strany svého publika nejvýznamnějším zdrojem pro lepší výkony v domácím prostředí. Jejich výzkum ukázal, že je tento faktor významnější u her s nejvíce standardizovanými rozměry hřiště, ale dynamičtější dějem a diváky blíže k hrací ploše. Basketbal a lední hokej tedy vyšly jako sporty s větší váhou domácího prostředí na výsledek utkání než baseball a americký fotbal. Určitý pocit sociálního závazku vůči svým fanouškům (místní komunitě) je tak možná největším zdrojem tak často skloňované výhody “domácího” prostředí.

2.1.3.3 Šíření moderního sportu a nových sportovních odvětví

Bale (2003, s. 46-56) přistupuje k vysvětlování rozšiřování moderního sportu z místa svého vzniku, Anglie, jako k procesu šíření a přijímání inovací. Podle něj je možné pro pojetí sportu jako inovace šířící se v prostoru a čase použít alespoň dva způsoby. První užívá obecné modely vysvětlující geografické šíření, druhý vysvětluje geografické šíření sportu skrze “zprostředkovatele” a instituce, kteří jej zanesli do vzdálených míst a překážek v podobě odporu místních obyvatel.

V rámci prvního způsobu aplikuje Bale Hägerstrandovu teorii geografického šíření inovací, která obsahuje tři základní myšlenky (pravidla). (A) Předpokládá se, že přijímání inovace v čase a prostoru lze znázornit pomocí tzv. logistické křivky – v novém místě zasáhne sport nejdříve jen málo lidí, poté ho přijme většina a v konečné třetí fázi přijímají novou myšlenku poslední zbytky lidí. (B) Nové inovace jsou nejprve přijímány většími a ekonomicky významnějšími jednotkami (města, státy) a odtud se pak šíří do hierarchicky níže postavených míst (např. fotbal byl přijímán později v zemích s nižším podílem mužských pracujících zaměstnaných v manufakturách). (C) Vzdálenost mezi místem, které již novou myšlenku přijalo a jejím potenciálním příjemcem je překážkou pro její přijetí. Ta je překonávána pomocí “sousedkého efektu” (např. sport pronikal z Anglie do Francie od severu přes přístav Le Havre; gymnastika se do Polska a dalších slovanských oblastí dostala se šířením Sokola z českých zemí), nápodobou a může dojít i k adaptaci sportovní hry na nové kulturní a politické prostředí (např. přeměna rugby na americký fotbal v USA a ‘Aussie’ pravidla v Austrálii). Geografický model difuze považuje za základní překážku prostorovou, případně ekonomickou, vzdálenost mezi místy, avšak opomíná vzdálenost kulturní, totiž, že by někteří lidé mohli být neochotni přijímat anglo-saské či západní myšlenky (srovnej Bale 2003, s. 46-51). Výsledky založené na tomto modelu navíc mohou být zkráceny definováním momentu přijetí určitého sportu jako datum, kdy byla založena národní federace (svazu) daného sportu. Před jejím založením totiž mohla chod sportu zajišťovat jiná národní organizace bez oficiálního statusu. Takže mezi skutečným přijetím určitého sportu v dané zemi a vznikem oficiálního národního řídicího orgánu může být časová prodleva.

Druhý přístup k šíření sportu zdůrazňuje úlohu zprostředkovatelů, jakýchsi misionářů sportu, kteří tuto novou myšlenku přinášeli do svých působišť. Prostřednictvím byznysmenů, studentů, učitelů i skutečných misionářů je moderní sport roznášen ze své kolébky v Anglii do Evropy, ale díky koloniálním stykům také do ostatních částí světa. Důvody pro jeho zavedení však nebyly všude stejné. Představení hokeje v USA slečnou Applebeeovou v roce 1911 či uvedení basketbalu madam Osterbergovou do Británie znamenalo pouhý přenos nových

sportovních her z jedné země do druhé. Při provozování sportu v nové cizí zemi se v počátcích mohlo jednat spíše o sociální výlučnost, když byl zprvu přístup do sportovních klubů “domorodým” obyvatelům zcela odepřen, a když povolen, tak pouze místní elitě. Takovým příkladem je Ženevský kriketový a fotbalový klub založený roku 1893, jehož původní pravidla umožňovala členství výhradně britským občanům (Lanfranchi and Taylor 2001, s. 26-27). Na druhou stranu jsou však jasné důkazy, že sport byl v cizích zemích (především koloniích) zaváděn ve snaze naučit obyvatele disciplíně a mužnosti a podpořit týmovou spolupráci, ale také k “vybití“ vášní a usměrnění přebytečné energie vhodným směrem. Sport byl vnímán také jako prostředek ke zlepšení problémů nezaměstnanosti, kriminality a politického radikalismu černošského obyvatelstva (srovnej Bale 2003, s. 52). Bale dále poznamenává, že odpor proti výkonnostnímu sportu byl menší, než by se dalo očekávat. Také podotýká, že u skupin jako Masajové v Keni se jednalo spíše o odmítání *westernizace* jako takové, kdežto třeba v Německu šlo o střet s turnérským hnutím, které kladlo důraz na nesoutěžní charakter tělesných cvičení.

2.1.3.4 Regionální geografie sportu

Zkoumání a objasňování prostorových variací v tělesných cvičeních a sportovních dovednostech má podle Bala (2003, s. 59) dlouhou tradici a sahá k přelomu 19. a 20. století. Autoři, vysvětlující rozdíly ve výkonnosti lidí, však zůstávali až do období po 2. světové válce v zajetí myšlenek environmentálního determinismu. Odlišná úroveň pohybových schopností v rámci národů a ras byla připisována přírodním podmínkám, kdežto role kulturních a sociálních faktorů byla snižována. Nohy horalů tak měla matka příroda vybavit vyvinutým svalstvem, aby mohli šplhat do kopců, zatímco při pobřeží je ponechala slabé a ochablé. Obecně pak byl environmentální determinismus ve sportu využíván k vyzdvihování předností evropských, zejména severských národů, k odepírání atletických schopností obyvatelům Afriky, a pokud už byly jejich schopnosti uznány, bylo naznačeno, že ještě poměrně nedávno je potřebovali k přežití v divočině (více viz Bale 2003, kapitola 4). Lepším klimatickým podmínkám na jihu USA, umožňujícím delší hrací sezónu, však připisuje Lehman (1940 podle Bale 2003) také rozdíly v počtu vyprodukovaných bílých(!) profesionálních baseballistů. Ačkoli připouští, že jiné faktory mohou být stejně významné. Po 2. světové válce se prosazují kvantitativní metody a ideje přírodní podmíněnosti ustupují pozitivismu. Přesto, upozorňuje Bale (2003, s. 61) s odkazem na Bale and Sang (1996), jsou v současnosti úspěchy keňských a etiopských běžců často připisovány vysoké nadmořské výšce, v níž leží

většina území obou afrických národů. I dnes jsou tedy znovu ignorovány historické, kulturní a sociální aspekty!

Široce rozšířené je hodnocení národů na základě úspěchů na olympijských hrách. Dodnes je zveřejňováno pouze pořadí podle získaných medailí, které je značně zkreslující. Z jiných postupů, analyzujících úspěšnost různých regionů na OH, vyzdvihuje Bale (2003) práci profesora Ernsta Jokla a jeho finských spolupracovníků, která vyhodnocovala výsledky z LOH v Helsinkách 1952. Podstatou jejich postupu je přiřazování bodů jednotlivým národům podle matematického vzorce, který zohledňuje závodníkem dosažené umístění i počet sportovců v soutěži (více viz Bale 2003, s. 62-65). Národem dosažený celkový počet bodů může být dále vážen počtem obyvatel státu, počtem reprezentantů, a pod. Jokl a jeho tým dospěli k těmto závěrům. Je pouze malá souvislost mezi populační velikostí státu a průměrným bodovým ziskem členů jeho výpravy. Obyvatelé chladných teplotních zón dosahují díky svému bohatství a hlavně sportovním tradicím vysokých hodnot v ukazateli bodů na obyvatele. Bodové zisky států z horkých teplotních zón vyvrátily tvrzení, že tamější lidé nemohou ve sportu uspět.

Regionalizace ve sportu je však největší měrou spjata s prací asi nejvýznamnějšího sportovního geografa Johna F. Rooneyho, který je obecně považovaný za otce moderní geografie sportu (Bale 2003). Ten publikoval od konce 70. do poloviny 90. let řadu materiálů, zabývajících se geografickými variacemi sportu v rámci USA a vrcholem se stal *An Atlas of American Sport* vydaný roku 1992, jenž zpracoval spolu s Richardem Pillsburym. Rooney se zaměřil především na hledání regionálních rozdílů v produkci elitních sportovců, ale studoval také rozšíření sportovních zařízení. Pro účely svého výzkumu vytvořil *per capita index* (viz Bale 2003, s. 68), jehož pomocí srovnával, který region v rámci určité jednotky (zejména státu) produkuje více sportovců na obyvatele regionu, než je norma celé jednotky (pro ni byla hodnota indexu stanovena na 1,0). Podle toho např. mezi lety 1968-1988 v Texasu vyrůstá 5,85-krát více hráčů NCAA Division I (nejvyšší univerzitní soutěž) amerického fotbalu než v celých Spojených státech a státy v pásu od Texasu po Georgii mají hodnotu indexu přesahující 1,91. Na druhé straně u států od Washingtonu po Michigan klesá tato hodnota pod 0,75 (Bale 2003). Metodu 'per capita indexu' nebo 'regionalizace' aplikovala řada dalších autorů na různá sportovní odvětví – např. rugby v Jižní Africe, produkce tenisových hráčů ve světě, regiony produkce dostihových koní v Irsku. Bale sám tyto postupy použil při studiu sportu ve Velké Británii, Evropě a Africe (srovnej Bale 2000, s. 173-175 a Bale 2003, s. 69-83).

Jako základní nástroj pro znázornění výsledků svých výzkumů a jejich další analyzování používal Rooney a jeho následovníci mapu. Bale v této souvislosti hovoří až o “kartografickém fetišismu”, díky kterému se geografie sportu uzavřela dalšímu vývoji a nepodařilo se ji uchopit nové post-pozitivistické směry (Bale and Maguire 1994, s.9; Bale 2000, s. 173). Na druhou stranu ale oceňuje, že studie založené na *Rooneyho per capita indexu* umožňují dobré srovnání zkoumaných charakteristik v čase. Tak porovnáním údajů z let 1950 a 1980 odhalil změny v regionální produkci profesionálních fotbalistů v Anglii, kdy konstatuje celkové snížení regionálních rozdílů, velký nárůst produkce v jihovýchodní Anglii a zvýšení počtu fotbalistů z velkých měst. Tyto změny vysvětluje mimo jiné vysokou nezaměstnaností v metropolitních oblastech (80. léta 20. st.) a tím, že fotbal následuje obecný posun ekonomických aktivit směrem k jihu Anglie.

2.2 Migrace profesionálních sportovců

„Sportovci jsou na pochodu.“ (Bale and Maguire 1994, s. 1)

Migrace talentovaných sportovců je jasným rysem vývoje sportu na konci 20. století (i na počátku století dvacátého prvního.). S rostoucí intenzitou mezinárodních migračních procesů roste od 80. let 20. století zájem akademické sféry o toto téma. Mezinárodními pohyby v rámci sportu se začali zabývat historikové, geografové a nejvíce asi sociologové. Výsledkem jsou příspěvky k příčinám, důsledkům a souvislostem spojených s migračními procesy z široké škály sportovních odvětví a řady různých států všech kontinentů. Příkladem jsou výzkumy věnující se fotbalu (Stead, Maguire 2000; Maguire, Pearton 2000; Lanfranchi, Taylor 2001; Magee, Sugden 2002; Molnár 2006), kriketu (Hill 1994), baseballu (Klein 1991; Chiba 2004; Takahashi, Horne 2006), lednímu hokeji (Genest 1994) a atletice (Bale, Sang 1994). Přes rostoucí zájem vědeckého výzkumu o migraci sportovců koncem minulého a na počátku současného století tvrdí Maguire (2004), že „výzkum na poli sportovní pracovní migrace je teprve ve svých relativních počátcích“ a „mnoho práce ještě musí být vykonáno jak v oblasti teorie, tak v oblasti empirického zkoumání“.

Stead a Maguire (2000) stanovili několik otázek uvozujících výzkum sportovně-pracovní migrace:

- A) Které sporty jsou migrací nejvíce dotčeny; proč jsou zasaženy a jaký to na ně má vliv?
- B) Jaké jsou vzorce mezinárodních (globálních) pohybů; jak a proč se vyvinuly tímto způsobem?
- C) Jaké jsou dopady na zdrojové a cílové země?
- D) Proč se profesionální sportovci stávají mezinárodními pracovními migranty a co zažívají během svých poutí?

Bale a Maguire (1994) chtějí ukázat, jak jsou tyto pohyby propojeny s „komodifikací sportu“⁴ (přeměna sportu na zboží). Pracovní migrace je zavedenou součástí sportovní „globální vesnice“ a i když zahrnuje především sportovce, účastní se jí také trenéři, funkcionáři a vědecktí pracovníci z oblasti sportu (Maguire 1999 podle Maguire, Grant, Mansfield, Bradley 2002, s. 26). „Ačkoli není obvyklé pohlížet na lidi ze sportu jako na běžné

---

⁴ Jedná se o dlouhodobý proces přeměny profesionálního sportu na tržní komoditu (zboží), v níž hraje nejvýznamnější roli zisk obchodních společností v podobě sportovních klubů. Příjmy těchto společností bývají zpravidla tím vyšší, čím lepší jsou jejich sportovní výsledky. Za tímto účelem dochází k angažování zahraničních posil, od nichž se očekává především růst sportovních výkonů týmu. Především ve spojení s fotbalistou Davidem Beckhamem se v současnosti setkáváme i se spíše marketingově motivovanými přestupy – jeho přestupy z Anglie do Realu Madrid a odtud do Los Angeles.

pracovníky, my říkáme, že nejsou rozdílní od pracovní síly z jiných sektorů, která z rozličných důvodů musí nabízet své dovednosti v různých národních, kontinentálních či transkontinentálních lokalitách. Elitní sportovci, opět nikoli na rozdíl od svých protějšků z ostatních povolání, zažívají různou míru vykořisťování⁵, ale také požívají určité osobní výhody“ (Bale and Maguire 1994, s. 1).

2.2.1 Geografický rozměr migrace sportovců

Pracovní migrace sportovců se odehrává na třech úrovních: *1. v rámci jednoho státu; 2. mezi státy v rámci jednoho kontinentu; 3. mezi kontinenty.*

Ad 1. Jedná se zejména o přestupy sportovců v rámci států, které zahrnují více národů či oblastí s různou mírou autonomie. Tak ve Velké Británii, kde má každý národ svou národní fotbalovou ligu (anglická, skotská, velšská, liga Severního Irsku), dochází k přesunům hráčů mezi těmito ligami, přičemž výsadní postavení má pochopitelně nejbohatší anglická Premier League. Podobné procesy probíhaly v bývalém Sovětském svazu a bývalé Jugoslávii, kdy docházelo ke stahování nejlepších hráčů z federativních republik do klubů podporovaných centrálními vládami, jako Dinamo Moskva a Crvena zvezda Beograd. V Česku může obdobně působit počínání pražské Sparty ve fotbale či brněnských “žabin“ v ženském basketbale.

Ad 2. V Evropě dochází na této úrovni k migraci mezi sportovci celé řady odvětví, přes fotbal, basketbal, volejbal, házenou, hokej, až po stolní tenis, atletiku nebo box. Ve fotbale, ale i ostatních sportech, se opět projevuje ekonomická hierarchie jednotlivých národních lig a klubů. Největší kupní sílu mají ligy anglická, španělská a italská a přitahují tak hráče nejvyššího standardu. Obdobně dominantní postavení má v basketbale Španělsko, ve volejbale Itálie, v házené a stolním tenisu Německo. Zahraniční sportovce (cizince), však angažují také v ligách s převažujícím odlivem hráčů. V Severní a Střední Americe jsou migrační procesy obdobné. Navíc se tu ovšem výrazně projevuje migrace studentů v rámci sportovních stipendií na amerických univerzitách.

Ad 3. Nábor zahraničních studentů do amerických univerzitních týmů se odehrává ve značné míře také na úrovni mezikontinentální. Mladí sportovci z Evropy, Afriky i dalších světadílů tam míří za svým dalším profesním růstem a dostává se jim doslova profesionálního sportovního zajištění. Na mezikontinentální úrovni však nemigrují jen studenti.

Severoamerické profesionální ligy basketbalu, baseballu a ledního hokeje jsou centry svých

---

⁵ Jedná se o možné zneužívání obtížné životní situace sportovců, především afrických fotbalistů ze zemí s nízkou životní úrovní či ve stavu občanské války. Takoví sportovci snadno podlehnou slibům o lepším životě a vysokých příjmech. Po příjezdu do Evropy však narážejí na realitu angažmá jen v nižších soutěžích a nízkých, pokud vůbec nějakých, příjmů. Někdy musejí čelit i zastrasování návratem do vlasti či vydání úřadům, jelikož jim odeberou pasy a nevyřídí pracovní povolení.

odvětví a na ně jsou navázány migrační proudy nejlepších hráčů z Evropy (hokej, basketbal), východní Asie, Střední Ameriky a Karibiku (baseball). Opačným směrem míří Američané, kteří neuspěli v soupeření s elitou nebo chtějí poznat nové prostředí. Obdobně jako Severní Amerika je Evropa centrem v rámci fotbalu. Do evropských lig historicky přicházeli talentovaní hráči z Jižní i Střední Ameriky a Afriky, v posledních dvou desetiletích můžeme v evropských klubech zaznamenat i fotbalisty z Asie a Severní Ameriky. Rostoucí obliba fotbalu v ekonomicky silných zemích v těchto oblastech, pak dává prostor pro migraci hráčů, ale i trenérů a manažerů tímto směrem (srovnej Bale and Maguire 1994, Maguire, Pearton 2000).

2.2.1.1 Migrace sportovců podle délky pobytu sportovce v jednom místě

Migrace ve sportu se však neomezuje pouze na jednoduché přesuny z klubu do klubu, z města do města. V rámci různých odvětví lze podle délky pobytu sportovce v jednom místě rozlišovat specifické formy migrace (srovnej Maguire 2006, s. 6-7; Maguire, Grant, Mansfield, Bradley 2000, s. 27-28):

- a) *Dočasné usazení v jednom místě* – především v týmových sportech (házená, volejbal)
- b) *Trvalé přemístění do hostitelské země* – může být doprovázeno i přijetím občanství a účastí v reprezentaci nové země (basketbal)
- c) *Sezónní migrace* – sezónní pohyb mezi severní a jižní polokoulí; hráč tak může absolvovat dvě herní sezóny za rok ve dvou různých klubech (kriket, ragby)
- d) *Putovní (transitory) migrace* – v odvětvích, kde co týden dochází ke změně v lokalizaci “pracoviště” sportovců (cyklistika, lyžování, atletika, motosport)
- e) *Putovní sezónní migrace* – ve sportech, kde dochází ke stálé změně místa působení, ovšem lokality soutěží jsou ovlivněny ročním obdobím (golf, tenis)

Sportovci musejí pracovat v různých lokalitách. Při svém putování zažívají také různou míru vykořisťování, vykořenění a kulturní adaptace. To platí pro muže i pro ženy. Ale přestože se sportovkyně zapojují do migračního procesu stále častěji a ve větší míře, přece se muži pohybují po světě snadněji a ve vyšších počtech. Maguire (2006) to připisuje zejména zažitému společenskému uspořádání, v němž ženy obvykle představují pracovní sílu pro domácnost a reprodukční prvek.

2.2.2 Faktory určující migraci sportovců

Migrace ve sportu, stejně jako migrace obecně, je značně složitý proces. V současném zkomercializovaném sportovním prostředí je při jeho osvětlování potřebné analyzovat ekonomické faktory. Samotná ekonomická analýza tohoto procesu ovšem rozhodně není k jeho vysvětlení dostačující. K tomu vede spíše komplexní a proměnlivý soubor vzájemných závislostí (*interdependency*). Tyto závislosti jsou mnohvrstevnaté a zahrnují ekonomické, politické, historické, geografické, sociální a kulturní faktory.

Při určení konkrétní migrační destinace, ve sportovním prostředí se většinou jedná o angažmá v určitém sportovním klubu, vstupují do hry další faktory – již zavedené migrační proudy talentů (*talent pipelines*); otázky jazykové vybavenosti a kulturní příbuznosti; dřívější koloniální propojení; zažitě stereotypy o vlastnostech a schopnostech hráčů určitých národností, které se udržují mezi trenéry a funkcionáři; cíle, osobnost a rodina sportovce. Proto je při vysvětlování globální sportovní migrace potřeba neomezovat se na ekonomické aspekty, ale všimnout si také širších společenských procesů (srovnej Maguire, Grant, Mansfield, Bradley 2000; Stead, Maguire 2000; Lanfranchi, Taylor 2001; Magee, Sugden 2002; Chiba 2004; Molnár 2006; Maguire 2006).

2.2.3 Typologie sportovních migrantů

Pro zachycení variací migračního procesu si výzkumníci pomáhají vytvářením typologií migrantů. Na základě rozhovorů s hráči různých sportovních odvětví, statistických údajů a názorů vysokých sportovních funkcionářů bylo vytvořeno více typologií. Dvě ze tří, které uvedu níže, jsou založeny čistě na pozorování z fotbalového prostředí (Magee, Sugden 2002; Lanfranchi, Taylor 2001). Třetí typologie, postavená na výzkumech profesora Maguire a jeho spolupracovníků, se zakládá na syntéze poznatků z více sportovních odvětví, kromě fotbalu také basketbalu, kriketu a ragby.

1) Typologie, kterou ve své spíše historické knize uvádějí Lanfranchi a Taylor (2001, s. 6), vychází stejně jako celá kniha ze studia konkrétních případů mezinárodní migrace. Autoři rozlišují tři hlavní typy fotbalových migrantů:

- a) *itinerant (sezónní dělník)* – nejčastěji se jedná o hráče, kteří stráví jeden či dva roky v zahraniční lize a pak se vrátí do výchozí země, často do původního klubu; historickou souvislost tohoto typu vidí autoři v tradici potulných pracovníků, kteří se pohybovali na velké vzdálenosti a při tom v jednom místě nabízeli své pracovní dovednosti jen na krátkou dobu;

- b) *mercenary* (*námezdní pracovník, žoldněř*) – hráči, kteří změní klub a zemi působení, jakmile obdrží lepší nabídku; tímto způsobem podle autorů jedná mnoho hráčů ze Skandinávie a ze zemi bývalé Jugoslávie a vystřídají obvykle 3 nebo 4 angažmá;
- c) *settler* (*usazený, usedlík*) – protože fotbal dělají mladí muži, mnoho z nich najde v hostitelské zemi domov, ženu a stálé angažmá; tito hráči pak v nové zemi často pokračují jako trenéři či manažeři; takoví sportovci symbolizují potenciál fotbalu působit jako prostředek k integraci imigrantů.

Autoři dále poukazují na poměrně častý výskyt specifické migrace, kterou lze v češtině označit jako stěhování “do výslužby“ a stěhování “za teplem na důchod“. Příkladem je odchod některých hráčů do Severoamerické fotbalové ligy (NASL), která byla často označována, jako domov důchodců evropských a jihoamerických hvězd (naposledy např. David Beckham) a působení starších fotbalistů v ligách na Kypru a Maltě.

2) Profesor sociologie sportu na School of Sport and Exercise Science na britské Loughborough University Joseph Maguire a jeho spolupracovníci rozpracovávali a ve svých textech publikovali typologii, která se do značné míry kryje s typologií předchozí (srovnej Stead, Maguire 2000; Maguire, Grant, Mansfield, Bradley 2000, s. 32 – 37; Maguire 2006):

- a) *pioneer* (*průkopník*) – je migrant, který má vášeň a zanícení propagovat přednosti svého sportu; jejich činy a slova mohou být vnímány jako forma “obracení na víru“, kterým usilují o konverzi místních lidí k nové sportovní kultuře; tento typ migranta Maguire spojuje s Brity a anglofily šířícími po světě fotbal na konci 19. století, nověji pak s kanadskými ledními hokejisty v Británii; v Česku bychom působení takových nadšenců mohli pravděpodobně vysledovat v době po pádu socialismu při šíření u nás málo rozvinutých odvětví – softbal, floorbal, ultimate frisbee;
- b) *settler* (*usazený, usídlenec*) – je zde popisován stejně jako v typologii Lanfranchiho a Taylora (viz výše) jako hráč, který se usadí a zůstává v hostitelské zemi;
- c) *mercenary* (*žoldněř*) – je, opět obdobně jako v předešlé typologii, hráč, jehož motivuje spíše krátkodobý zisk; k zajišťování lukrativních smluv využívá agenty a v průběhu hráčské kariéry vystřídá více klubů; Maguire zdůrazňuje, že takoví hráči mají jen malý nebo vůbec žádný vztah k místu, v němž právě působí; za migranta tohoto typu lze označit soudobého francouzského fotbalistu Nicholase Anelku;

- d) **nomad, nomadic cosmopolitan** (*kočovný kosmopolita, cestovatel*) – je hráč, jehož migrace je motivována spíše kosmopolitní povahou migrace; sportovní kariéru využívá jako příležitost cestovat, poznávat jiné kultury a při tom si užívá roli “toho cizince“ (*stranger*); Maguire za příklad “kosmopolitního cizince” uvádí Erika Cantonu, Jürgena Klinsmanna a Ruuda Gullita;
- e) **returnee** (*navrátilce*) – tento typ představují hráči, kteří odešli za svou sportovní kariérou do zahraničí, ale nakonec se, třeba i po delší době, rozhodli pro návrat do své domoviny; možnost migrace zpět do původní země se týká všech předchozích typů, a to i dlouhodobě usazeného *settlera*; charakteristické příklady tohoto typu najdeme mezi našimi hráči – Kuka, Řepka, Šmicer.

Autoři k této typologii poznamenávají, že poskytuje určité modelové, ideální typy migrantů s cílem umožnit lepší porozumění volbám, které se sportovcům nabízejí působením jak faktorů omezujících, tak spíše těch, jež uvolňují překážky. Zařadit konkrétního sportovce pod určitý typ však nemusí být, z důvodu komplexnosti migračních motivů, dostatečně výstižné. Proto se někdy jednotlivé typy kombinují nebo se používá přívlastků – např. kočovní investoři (*nomadic investors*). Toto označení použili Stead a Maguire (2000, s. 54) pro soubor skandinávských hráčů, kteří se zúčastnili jejich výzkumu.

3) Předchozí typologii využili jako výchozí pro svou vlastní Angličané Jonathan Magee a John Sugden. Základem jejich studie bylo interview s 22 hráči anglické fotbalové ligy. „Typologie vymezuje kombinaci překrývajících se kategorií, které obklopují kategorii centrální – zahraničního migranta v anglickém ligovém fotbalu“ (Magee, Sugden 2002).

- a) **mercenary** (*námezdní žoldněr*) – je migrant motivovaný především objemem příjmů, a tudíž do anglického fotbalu přichází kvůli s tím spojené ekonomické odměně; někteří hráči otevřeně vnímají fotbal jako profesi, jako práci, v níž ovšem kariéra trvá poměrně krátce (10, 15 let), a proto se peníze někdy stávají i samotným důvodem pro pokračování v kariéře, což se děje zejména u starších hráčů (věk kolem 30-ti let), kteří již musejí myslet na budoucnost po skončení hráčské kariéry
- b) **settler** (*usazený, usídlenec*) – ten, kdo se přestěhoval do anglického fotbalu a zůstal v Anglii po delší dobu (čtyř, pěti či více let); výhody tohoto typu migrace se projevují zejména u mladých rodin, které to spojují s jazykovou výukou svých dětí; někteří hráči zůstávají v nové zemi natrvalo a dál na různých pozicích působí ve fotbalovém prostředí

- c) **ambitionist** (*ctižádostivec*) – v rámci této kategorie rozdělují autoři hráče do dalších tří podtypů podle příčin jejich příchodu do Anglie:
- I) hráči, jejichž touhou vždy bylo stát se profesionálním fotbalistou, přičemž jim bylo víceméně jedno, v jaké zemi;
  - II) hráči, kteří jsou vedeni touhou působit v Anglii; jejich touha podle autorů pramení z historických vazeb, z dějin anglického fotbalu a také z televizních přenosů Premier League do celého světa, jejichž prostřednictvím je taková ambice vštěpována;
  - III) fotbalisté, jejichž záměrem je “vylepšit si“ kariéru působením v lize vysoké kvality; za nejlepší fotbalové soutěže se obecně považují ligy v Anglii, Španělsku, Itálii, Německu a ve Francii;
- d) **exile** (*emigrant*) – hráč, který z fotbalových, osobních či politických důvodů zvolil, ať už dobrovolně nebo pod hrozbou ohrožení své kariéry, svobody, či života, opuštění své domoviny, aby hrál v zahraničí; příkladem jsou hráči z bývalé Jugoslávie emigrující v době občanské války, hráči z Karibiku, kde nejsou předpoklady pro profesionální fotbalovou kariéru, a hráči z některých afrických států, u nichž se někdy spojuje obojí
- e) **nomadic cosmopolitan** (*kočovník, cestovatel*) – jsou migranti vedení touhou poznávat různé národy a kultury a často jsou přitahováni angažmá ve velkých městech, v Anglii především Londýnem
- f) **expelled** (*vyhnanec*) – jedná se o hráče, který je v podstatě donucen stěhovat se do jiné země, a to především díky kombinaci potíží s chováním a vysokým zájmem médií o svou osobu; jako příklady autoři uvádějí Erika Cantonu a Paula Gascoigne.

Už mimo tuto typologii, ale s ohledem na nepříliš vzdálený vývoj, vydělují autoři ještě jednu kategorii, a sice “superhvězdná celebrita“ (**celebrity superstar**). Takový hráč plní kromě role fotbalisty také roli “ikony“ životního stylu (David Beckham).

Autoři na závěr své typologie zdůrazňují, že uvedené kategorie jsou otevřené dalšímu zkoumání a že nejsou pevně dané. Hráči zařazení pod určitý migrační typ se doslova během pár okamžiků mohou přesunout do jiné kategorie a také je velmi obtížné přiřadit sportovce jen k jednomu typu. Velký vliv na migrační chování má, zda je hráč mladý a nachází se na počátku své kariéry, nebo zda naopak jeho hráčská kariéra již spěje ke konci.

Kolem druhé a třetí typologie se rozpoutala diskuse, která z nich je více, či méně adekvátní, když Magee se Sugdenem (2002) napadli Maguirovu práci. Ve svém článku tvrdí, že: „je založena na druhotné interpretaci a dohadách a postrádá podložený a interpretativní základ“. Magee a Sugden jsou přesvědčeni, že vzhledem k metodě, kterou použili oni pro získání podložených informací, je jejich práce, ve srovnání s Maguirovými, v silnější pozici vyjadřovat se k dimenzi zkušeností lidí zapojených do sportovní migrace. Za přednost své typologie považují, že zkoumají sportovněpracovní migraci skrze zaměření na jedno sportovní odvětví užitím primárních dat.

Maguire (2004) v reakci na jejich článek těmito výhradám zdatně oponuje a poukazuje na potřebu konfrontovat konkrétní výzkum s existující literaturou o sportovní migraci. Na druhou stranu připouští možný přínos kritiky a vyjadřuje myšlenku, že: „Výzkum sportovněpracovní migrace určitě potřebuje další konceptuální a empirický vývoj a může těžit z dialogu s obecnější literaturou zabývající se problematikou migrace.“

Srovnáme-li uvedené typologie, zjistíme, že se všechny shodují ve třech základních kategoriích – *mercenary*, *settler a nomadic cosmopolitan (itinerant)*⁶. Tyto tři kategorie tedy můžeme považovat ve sportu za obecně platné. Každá z typologií pak vyděluje různý počet dalších, tak či onak podložených, kategorií. Přesto však považují některé kategorie za předmět pro diskusi.

Řekl bych, že zejména typy *expelled a celebrity superstar* jsou založeny na případech spíše několika jedinců než většího počtu fotbalistů. Navíc se vcelku nabízí včlenění *expelled* do kategorie *exile*, u nichž je sice patrná značná rozdílnost okolností, za kterých musí hráč opustit svou zemi, ale i hráč vypuzený médii či celou sportovní veřejností zachraňuje migrací do jiné země svou sportovní kariéru.

Na druhé straně, Maguirův *pioneer* je kategorií spíše historickou a je také možná otázkou, do jaké míry se takoví hráči vyskytují v profesionální sféře sportu. Pokud, tak spíše v regionech, kde se dané sportovní odvětví teprve rozvíjí na profesionální úrovni.

Ostatní kategorie, Mageeho a Sugdena *ambitionist*, *exile* a Maguirův *returnee*, mají podporu v silnějších migračních proudech než jen v několika jedincích. Kategorii *ambitionist* bych doplnil ještě o profesionální sportovce, kteří jsou ochotni, i za cenu nižších příjmů, přechodně působit mimo svou rodnou zemi v soutěži, z níž mají větší šanci dosáhnout „kariérního postupu“. Hráče typu *exile* jsme mohli v době války v bývalé Jugoslávii hojně pozorovat nejen ve fotbale, ale ve všech sportovních odvětvích po celé Evropě. Sport se pro

---

⁶ *Itinerant* z typologie Lanfranchiho a Taylora má podle mého názoru stejnou podstatu, jako *nomadic cosmopolitan* ve zbylých dvou kategorizacích. Takový hráč je tedy veden touhou po kontaktu s jinou kulturou.

tyto lidi stal prostředkem, jak uniknout z válečné zóny a ohrožení vlastního života. Poslední diskutovaná kategorie *returnee* nebyla v celku logicky potvrzena ve výzkumu Mageeho a Sugdena. Jeho omezení pouze na zahraniční hráče v anglické lize totiž v podstatě nedává možnost tuto kategorii vůbec zachytit. Přitom význam této kategorie v současnosti vcelku roste s návratem sportovců, kteří využili změn politického uspořádání ve světě v 90. letech minulého století a odcházeli ze zemí bývalého východního bloku na “Západ”.

Při celkovém hodnocení uvedených typologií je potřeba souhlasit s tvrzením vysloveným profesorem Maguirem (2004): „Studium sportovní pracovní migrace je teprve ve svém relativním počátku. Porovnáme-li ho s vývojem v ostatních oblastech výzkumu v rámci sociologie sportu, pak velké množství práce ještě musí být vykonáno jak na konceptuální úrovni, tak na poli empirického výzkumu.“ Stejně tak uvedené typologie je potřeba podrobit dalšímu zkoumání a ověřování a podpořit debatu o jednotlivých kategoriích tak, aby mohla vzniknout typologie s co nejobecnější platností.

2.2.4 Teorie a teoretické koncepty vysvětlující migraci ve sportu

Na počátku 90. let minulého století Massey (1993) v článku shrnujícím dosavadní teoretické přístupy k migraci uvádí, že změny migračních proudů a rychlý růst imigrace v posledních třiceti letech překvapily nejen občany, ale i představitele států a demografy. Konstatuje také, že ke studiu mezinárodní migrace v současnosti neexistuje žádná jednotná, vševysvětlující teorie. Je tu pouze soubor teorií, které se většinou vyvíjely nezávisle na sobě. Současné migrační vzorce a trendy podle něj ukazují, že dnešní migrační proces nelze postihnout pomocí nástrojů jedné jediné disciplíny nebo zaměřením se na studium jedné úrovně migrace. Komplexita a veliká různorodost migračního procesu vyžaduje sofistikovanou teorii zahrnující více různých perspektiv (pohledů), úrovní a předpokladů. Takovou teorii se však nepodařilo zkonstruovat ani za dalších patnáct let a vzhledem ke značné složitosti tohoto procesu a vysokému počtu faktorů, které ho ovlivňují, není pravděpodobné, že by taková ideální teorie mohla vzniknout.

Massey (1993) se ve svém článku věnuje rozboru a srovnání nejvýznamnějších teoretických konceptů vysvětlujících jednak příčiny vzniku migrace (“neoklasická ekonomická teorie“, “nová ekonomická teorie migrace“, “teorie dvojího pracovního trhu“, “teorie světových systémů”) a dále pak konceptům osvětlujícím, proč transnárodní migrační proudy přetrvávají v čase a prostoru (“teorie sítí“, “institucionální teorie“). V češtině byly tyto “obecné“ migrační teorie diskutovány v rámci diplomových prací Pavly Šelepové (1998) a Michala Šatavy (2005).

Absence obecné teorie mezinárodní migrace a pluralita dílčí migračních teorií, znesnadňují hledání vhodného teoretického rámce i na poli migrace ve sportu. Dále proto uvádím teoretické koncepty a přístupy, které považuji za vhodné pro vysvětlování mezinárodní migrace sportovců.

2.2.4.1 Přebytkové regiony, gravitační model a rozhodovací proces

Za základní geografický přístup lze považovat zmapování migračních proudů, na jehož podkladě je možné vysledovat na straně jedné regiony s vyšší produkcí sportovních talentů a na druhé straně regiony s nedostatkem výborných sportovců. Typickým představitelem tohoto způsobu je podle Bala a Maguira (1994) práce sportovního geografa Rooneyho (1974)⁷. Tomuto přístupu však vytykají slabé propojení s jakýmkoli teoretickým základem. Řešení vidí v aplikaci gravitačního modelu, který by zohlednil počet migrujících a překonanou vzdálenost.

Uvedené přístupy by dle autorů mohly být vhodně doplněny více behaviorálním pojetím migrace, které vidí stěhování mezi dvěma místy jako výsledek rozhodovacího procesu. Model vychází z předpokladu, že člověk na základě svých potřeb a očekávání (vnitřní stresory) a charakteristik prostředí, v němž působí (vnější stresory), hodnotí míru užitečnosti setrvání v daném místě. Jestliže je překročen určitý práh míry, do níž je setrvání v místě výhodné, dochází k rozhodnutí přestěhovat se. Příkladem takového migranta je sportovec, který z důvodu nevole trenéra nebo momentálně snížené výkonnosti nenastupuje k utkání tak často, jak si představuje, a proto volí přestup do jiného klubu.

2.2.4.2 Teorie světových systémů

„Vycházejíce z práce Wallersteina (1974), řada sociologických teoretiků spojuje počátky mezinárodní migrace nikoliv s rozdělením pracovního trhu v rámci určitých národních ekonomik, ale se strukturou světového trhu, který se vyvíjel a expandoval od 16. století. Podle tohoto konceptu způsobuje pronikání kapitalistických ekonomických vztahů do periferních, nekapitalistických společností vznik mobilní populace, která je náchylná k migraci do zahraničí“ (Massey 1993, s. 444).

Zefektivnění zemědělské výroby a následné změny v tradičním společenském uspořádání vedou k uvolnění mobilní pracovní síly, která musí hledat uplatnění mimo zemědělskou sféru. Tak dochází ke vzniku pracovního trhu, na němž každý hledá co nejlepší uplatnění s co nejvyšším osobním ziskem, čímž jsou devastovány tradiční reciproční vztahy

---

⁷ Více k výzkumné práci “otce geografie sportu“ Johna F. Rooneyho viz kapitola 2.1 Geografie sportu.

a přednost dostává individualismus, osobní zisk a sociální mobilita. To zároveň vede ke geografické mobilitě pracovních sil v rámci rozvíjejících se zemí, často také s mezinárodním přesahem.

„Podle teorie světových systémů je migrace přirozeným výsledkem rozvratu a vykořenění, k nimž nevyhnutelně dochází při procesu vývoje kapitalismu. Jak kapitalismus expanduje ze svého jádra v západní Evropě, Severní Americe, Oceánii a Japonsku, stále větší část Země a rostoucí podíl světové populace jsou začleňovány do světové tržní ekonomiky. S tím, jak se půda, suroviny a pracovní síla periferních regionů dostávají pod vliv a kontrolu trhů, vznikají nevyhnutelně také migrační proudy, z nichž část směřuje zpět do jádrových oblastí.“ (Massey 1989 podle Massey 1993, s. 445).

Státy jsou v této teorii rozděleny podle svého postavení v rámci ekonomických a politických vztahů do oblastí “jádrových“, “semiperiferních“ a “periferních“. Bohatství a moc států jádrových oblastí plyne z jejich kontroly nad zemědělskou a průmyslovou výrobou a nad využíváním nerostných surovin a dalších zdrojů. Státy periferních oblastí bývají závislé na prodeji tržních komodit přímo do jader, případně státům semiperiferie. Periferie byla až do koloniálního období relativně stranou komerčního vývoje a právě koloniální vztahy a jejich odkaz způsobily přetrvání závislosti těchto zemí na jádrových oblastech i v současnosti. Tyto země jsou tedy polapeny do sítě ekonomických vztahů, které obohacují průmyslové oblasti a ochuzují oblasti periferní (srovnej Bale and Maguire 1994, s. 15).

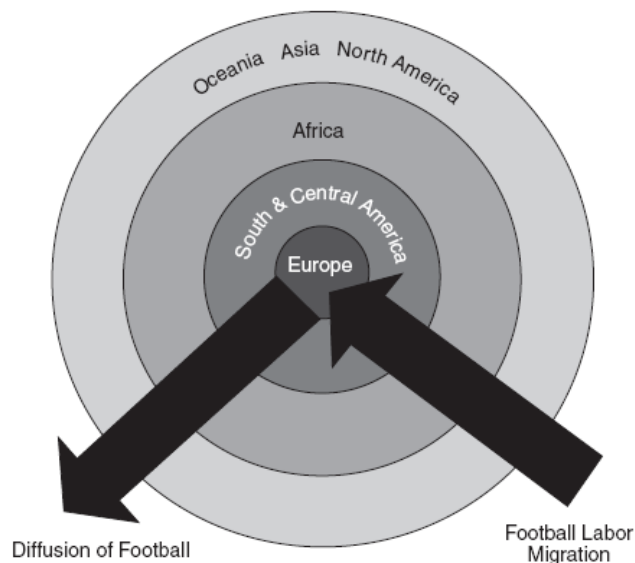
Aplikace teorie světových systémů je ve sportu vhodná především při zkoumání migračních procesů na globální úrovni (srovnej Bale and Maguire 1994; Magee, Sugden 2002). Příklad užití této teorie je uveden níže

2.2.4.2.1 Fotbalový světový systém

Na fotbalové prostředí aplikovali tuto teorii Magee a Sugden (2002). Jádro “fotbalového světového systému“ umístili do Evropy, odkud se tato hra šířila po zeměkouli. Jak se fotbal začal měnit z amatérské zábavy na profesionální podívanou, byly vytvořeny podmínky pro migraci profesionálních hráčů. S rostoucí komercializací sportu nabývaly mezinárodní migrační vzorce ve fotbale stále více globální charakter. Profesionální fotbalisté nejprve z Jižní Ameriky a posléze z Afriky se stali zdrojem levné pracovní síly pro evropské ligové kluby. Díky ekonomické síle a sportovní tradici na “starém“ kontinentu si evropské soutěže udržely své výsadní postavení ve fotbalovém světě a stále jsou jádrem fotbalového světového systému. Podobu fotbalového světového systému ilustruje obrázek 2.1, který má vyjadřovat

vztah mezi šířením fotbalu z evropského jádra do světa a migračními toky profesionálních fotbalistů, které naopak míří ze zbytku světa do Evropy.

Obrázek 2.1 Fotbalový světový systém

Zdroj: převzato podle Magge, Sugden 2002, s. 428

Poznámky: Šipka směřující od středu kruhů – z Evropy – vyjadřuje chronologický postup šíření fotbalu z místa vzniku a prvotního rozvoje do dalších vymezených oblastí.

Šipka směřující do středu kruhů – do Evropy – vyjadřuje převládající směr migračních toků profesionálních fotbalistů.

Tento model byl odvozen od Wallersteinova modelu “světového systému“ a má být prostředkem k základnímu porozumění ekonomice světového fotbalu. Obrázek znázorňuje čtyři oblasti uspořádané koncentricky podle vztahu mezi ekonomickou silou států oblasti a jejich fotbalovým úspěchem na mezinárodním poli a prestiží jejich domácích lig. Uprostřed se nachází nejsilnější evropské jádro, směrem k okraji pak roste závislost latinskoamerické semiperiferie a africké periferie. Zcela na okraji a v podstatě mimo světový fotbalový systém leží “vnější nevýznamná“ oblast Severní Ameriky, Oceánie a Asie. „Bylo dokázáno, že existuje silná korelace mezi tím, na jaké úrovni je stát ve fotbalovém žebříčku, a tím, na jaké úrovni se pohybuje ekonomicky (Darby 1997; Stamm a Lamprecht 1996 podle Magee, Sugden 2002, s. 427)“. Toto hodnocení má samozřejmě své výjimky. Na jedné straně fotbalová velmoc Brazílie a velmi úspěšná Nigérie, jejichž ekonomika rozhodně nepatří k nejsilnějším. Na straně druhé stojí jedny z ekonomicky nejsilnějších zemí USA a Japonsko, kde má fotbal (prozatím) daleko k nejoblíbenějším sportům, což je dáno především historickými a kulturními faktory (srovnej Magee, Sugden 2002, s. 425-429). Z obrázku je zřejmé, že migrace ve fotbale směřuje k jádru modelu, proti směru šíření tohoto sportu. Ne

každá migrace ovšem musí končit přímo v jádrové oblasti. Většinou má ale dostředivý charakter, jak se hráči stěhují za lukrativnějšími podmínkami.

Už samotní autoři tohoto modelu uvádějí, že se model může v čase měnit, a že je otevřený dalšímu zkoumání. Vyobrazené uspořádání oblastí s Asií a Severní Amerikou sice odpovídá chronologickému šíření fotbalu po světadílech a možná i prestiži ligových soutěží těchto regionů, dnes již ovšem neodpovídá ekonomické síle fotbalových lig ve vymezených oblastech. Od počátku 90. let minulého století jsou totiž významnou migrační destinací jihoamerických fotbalistů asijské země – zejména Japonsko – a přibližně od poloviny 90. let také Severní Amerika (více viz kapitola 3.1.2.4 v této práci).

2.2.4.3 *Neoimperialistický přístup a teorie závislosti*

Neoimperialismus vychází z předchozí existence světových impérií. Kapitalistická expanze těchto impérií byla založena na hledání nových trhů, pátrání po nových surovinových zdrojích a hledání nových zdrojů levné nebo vzdělané pracovní síly. Zmíněná expanze impérií byla zajišťována prostřednictvím procesu utváření a udržování systému kolonií. Tento proces ve svém důsledku napomáhá ekonomickému rozvoji tzv. západního světa, na zbytek světa má ale oslabující účinek (srovnej Bale and Maguire 1994, s. 13).

Po formálním rozpadu impérií na množství samostatných států, se však proces kolonialismu díky velkým obchodním korporacím i státních organizací původních imperiálních mocností rozvinul do formy ekonomického neoimperialismu, v němž jsou západní země schopny udržet si svou nadvládu, jelikož si zajistily kontrolu nad podmínkami, za nichž se odehrává světový obchod (srovnej Bale and Maguire 1994, s. 13).

Teorie závislosti má s neoimperialistickým přístupem mnoho společného. Oba se zabývají nerovným způsobem a formou globálního rozvoje. Dále se shodují v tom, že původ a povaha závislosti určitého státu se různí podle toho, jak dalece a kým byl kolonizován.

V rámci této teorie je více proudů. Podívejme se na některé z nich blíže:

A) *Závislý nedostatečný rozvoj (dependent underdevelopment)*, tvrdí, že globální kapitalistický systém většinou, nikoli však výhradně, prostřednictvím nadnárodních společností aktivně způsobuje nedostatečný rozvoj třetího světa. „Chudoba zemí třetího světa je přímým důsledkem podřízené pozice vůči průmyslovým zemím. Bohatství průmyslových zemí se děje na úkor zemí třetího světa, ale ekonomika zemí třetího světa je závislá na zemích průmyslových. Zastánci tohoto proudu tvrdí, že žádný opravdový rozvoj není v podstatě možný, dokud je tento systém v chodu“ (Bale and Maguire 1994, s. 13-14).

B) *Závislý rozvoj (dependent development)* je směr, který se vyvinul z předchozího, na základě uznání existence rozvoje zemí třetího světa. Z povahy procesu je však rozvoj za uvedených podmínek považován za omezený. Podle tohoto směru není tedy možné, aby se země třetího světa dostaly z podřízené pozice vůči ostatním.

C) *Zvrat závislosti (dependency reversal)* má za to, že je možné, aby se některé země třetího světa nebo jejich (institucionální) sektory vymanily z dosavadních nevýhodných vztahů a zvrátily je (srovnej Bale and Maguire 1994, s. 13-14).

Vztah výše uvedených procesů a vztahů k mezinárodní migraci ve sportu dokládají četné případy atletů, fotbalistů, basketbalistů a jiných sportovců, kteří reprezentují evropské země, jež byly v minulosti koloniálními mocnostmi. Právě dřívější koloniální vazby jsou jedním z významných faktorů určujících destinaci sportovců, kteří se rozhodli pro odchod ze své země – např. do Belgie přicházejí fotbalisté z Demokratické republiky Kongo, do Francie směřují zejména Alžířané a Tunisané, v Portugalsku vždy působili hráči z Angoly a Brazílie a do Anglie odcházejí fotbalisté z karibské oblasti (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Příkladem závislého nedostatečného rozvoje jsou ve fotbale právě africké země, kam sice z Evropy odcházejí odborníci – trenéři i manažeři, aby pomohli s výchovou mladých hráčů, zároveň však jejich úkolem bývá vyhledávat nové talentované hráče, které by mohly angažovat nejlepší kluby v Evropě. Za účelem objevování “talentů“ dokonce některé anglické fotbalové kluby zřizují tzv. farmy⁸ (srovnej Grubbström, Jansson 2007).

2.2.4.4 Migrace vysoce kvalifikované pracovní síly

Na podobnost migrace sportovců s migrací vysoce kvalifikovaných pracovníků poukazuje Maguire (2006).

Vysoce kvalifikovaní pracovníci jsou běžně definováni jako pracovníci „mající vysokoškolské vzdělání nebo rozsáhlou zkušenost v dané oblasti.“ (Iredale 2001)

Prvotní zájem o migraci vysoce kvalifikovaných pracovních sil, který se váže k debatám nad dopady tzv. odlivu mozků na zdrojové země, sice datuje literatura do 60. let 20. století (Iredale, Appleyard 2001; Koser, Salt 1997), ale ve větší míře se o tomto jevu, stejně jako o migraci sportovců, začalo hovořit až v průběhu 90. let minulého století. Pozornost vědeckých pracovníků si migrace vysoce kvalifikovaných osob zaslouhuje zejména díky probíhajícím enormním změnám v objemu, složení a směrech dočasné mezinárodní migrace, což je další společný rys s migrací sportovců. Tyto změny jsou způsobeny více faktory, které jsou

---

⁸ Farma je tým, kam zpravidla špičkové kluby umisťují mladé perspektivní hráče, aby měli pod kontrolou jejich fotbalový rozvoj.

navzájem propojeny. Faktory diskutované odbornou literaturou, které jsou společné pro migraci vysoce kvalifikovaných pracovníků a migraci sportovců uvádím níže (srovnej Iredale, Appleyard 2001; Iredale 2001; Koser, Salt 1997):

- Rozvinutí pracovních trhů uvnitř a mezi trans-národními společnostmi. Zejména jde o pohyb odborníků mezi pobočkami těchto společností v rozvinutých a rozvíjejících se, či transformujících se oblastech. *Ve sportovním prostředí, lze pohyb uvnitř společnosti přirovnat k pohybu hráčů mezi sportovním klubem a jeho "farmářským" týmem – např. hokejové prostředí NHL. Pohybem mezi společnostmi je např. přestup fotbalisty z Manchesteru United do Chelsea.*
- Uvolnění omezení kladených jednotlivými státy na vstup odborníků na místní pracovní trh (velkou roli zde mají mezinárodní dohody a členství v organizacích jako EU či NAFTA). Někde dochází i k soustředění imigrační politiky právě na výběr kvalifikovaných osob. *K regulaci migrace ve sportu v této práci viz kapitola 2.2.5 Právní předpisy a migrace ve sportu*
- Působení personálních agentur, které nejen zprostředkovávají a hledají pracovní příležitosti, ale také samy rozvíjejí schopnosti svých klientů tak, aby tito vyhovovali momentální situaci na trhu práce. Tím tyto agentury a jim podobní zprostředkovatelé práce významně vstupují do utváření migračních proudů a jejich charakteru. *Za personální agenturu můžeme v současném sportovním prostředí označit agenty hráčů. K tomu více v této práci kapitola 3.2.3 Působení agentů hráčů a kapitola 5.2.2 Rozhovory s odborníky.*

•
Typy a formy mezinárodních migračních pohybů vysoce kvalifikovaných pracovních sil, které jsou v současnosti diskutovány v odborné literatuře, shrnul ve své diplomové práci Michal Šatava (2005) do přehledné tabulky. V tabulce je vedle názvu dané formy mezinárodní migrace uveden její stručný výklad. Tabulku uvádím v doslovném přepisu (viz Tabulka 2.1).

S "odlivem mozků" se setkáváme ve sportovním prostředí i v Česku. Je jím odchod nejlepších fotbalistů i hokejistů do zahraničních klubů. Za tento typ pohybu lze označit také již zmiňované přestupy Afrických fotbalistů do evropských zemí. U "optimálního odlivu mozků" je velmi obtížné stanovit míru takového odlivu a je proto nesnadné najít sportovní paralelu. Tou by snad mohli být čínští sportovci – např. překážkář Liu Xiang, kteří zůstávají v domácím prostředí. Příkladem by však Čína mohla být i v případě "plýtvání mozků".

Výpovědi některých českých trenérů a závodníků, kteří byli zapojeni do čínského systému sportovní přípravy, hovoří o neúprosném výkonnostním sítu, kterým procházejí čínští sportovci. Čínský systém si z velké populační základny může dovolit vybírat jen ty nejlepší závodníky s vhodným somatotypem a nechávat ležet stranou řadu talentů, které by v jiných zemích dosahovali úrovně jejich nejlepších sportovců. “Reemigrace“ je pohyb, který v této době můžeme dobře pozorovat v českém fotbale a ledním hokeji. V současnosti se totiž domů vrací generace mezinárodně úspěšných hráčů, o něž je pro jejich zkušenosti velký zájem nejen na pozici hráčů, ale také na pozice ve vedení klubů, hráčských agentů, skautů nebo trenérů – Karel Jarolím, Stanislav Levý, Robert Reichel, Pavel Kuka. O “výměně mozků“ bychom mohli mluvit v souvislosti s přestupy nejlepších fotbalistů v rámci skupiny špičkových evropských klubů. Příkladem “exportu mozků“ bylo chování Jugoslávských klubů popsané v kapitole 3.1.3.

Tabulka 2.1 Typy a formy migračních pohybů vysoce kvalifikovaných pracovních sil

<i>Mobilita vysoce kvalifikovaných osob (highly skilled mobility)</i>	Směr těchto toků odborná literatura příliš nediskutuje. Částečně se jedná o typ mobility zastřešující jednotlivé dílčí formy. Charakteristická je však cyklická povaha migračních pohybů.
<i>Odliv "mozků" (brain drain)</i>	Projevuje se ztrátou (emigrací) vysoce vzdělaných (kvalifikovaných) osob převážně v rozvojových zemích, což má následně negativní socioekonomické důsledky.
<i>Optimální odliv "mozků" (optimal brain drain)</i>	Odliv "mozků" nemusí mít na ekonomiku (rozvojové) země vždy negativní dopad, pokud se nepřekročí určitá prahová hranice. Možnost (víze) migrovat za vyššími výdělky, odpovídající určité úrovni kvalifikace a vzdělání, může být totiž pro další osoby této země stimulem k dosažení vyššího vzdělání a odbornosti. Dochází tak k akumulaci lidského kapitálu v dané zemi, což může mít pozitivní dopad na ekonomický rozvoj, pokud tyto osoby v zemi zůstanou. Za pozitivní ekonomické efekty lze rovněž považovat např. remittance, přenos "know how" nebo příliv investic pocházejících od emigrantů.
<i>Devastace (plýtvání) "mozků" (brain waste)</i>	"Devastace mozků" nastává v případě, kdy (rozvojové) země nemohou zaměstnat domácí odborné pracovní síly adekvátně jejich kvalifikaci, čímž se snižuje hodnota celkového lidského kapitálu země. Stejně je tomu i v případě "podzaměstnanosti" imigrantů v přijímajících zemích. "Devastace mozků" je ekonomickou hrozbou rozvojových zemí.
<i>Reemigrace</i>	Reemigrace představuje návrat vysoce kvalifikovaných (vzdělaných) osob zpět do země původu. Současně s nimi přichází do země "know-how", aplikace nových technologií nebo investice.
<i>Výměna "mozků" (brain exchange)</i>	Odchod vysoce kvalifikovaných (vzdělaných) domácích pracovních sil je kompenzován příchodem pracovních ze zahraničí se stejnou úrovní kvalifikace. Jedná se o toky typické mezi vyspělými zeměmi.
<i>Globalizace "mozků" (brain globalization)</i>	Mobilita vysoce kvalifikovaných osob je v dostatečně integrovanou součástí globální ekonomiky, která vytváří podmínky pro mezinárodní pohyb odborníků (např. přesun v rámci nadnárodních společností)
<i>Cirkulace "mozků" (brain circulation)</i>	Migrační pohyby (odborníků), zpravidla mezi zeměmi přijímajícími a vysílajícími, o relativně vysoké intenzitě.
<i>"Export mozků" (brain export)</i>	Některé rozvojové země účelově vytvářejí programy (např. i v rámci bilaterálních dohod) zaměřené na podporu vzdělávání a emigrace vysoce vzdělaných (kvalifikovaných) osob v očekávání pozitivních ekonomických důsledků při zachování kontaktu s těmito emigranty nebo při jejich zpětném návratu: remittance, přínos "know-how", technologií, investic apod.

Zdroj: Lowell (2003); Lowell, Findlay a Steward (2004), Thanh (2004a, 2004b) podle Šatava 2005

2.2.4.5 Multifaktorová podmíněnost migrace

Multifaktorová podmíněnost migrace není v žádné odborné literatuře definována jako teorie, model či přístup. Literatura se však shoduje v tom, že případná skutečná teorie migrace, tj. jednotná, všeobjímající a univerzálně platná, by musela zahrnovat širokou škálu perspektiv, úrovní a předpokladů (viz Massey 1993; Drbohlav, Uherek 2007). K možnosti vytvořit takovou teorii uvádějí Drbohlav a Uherek (2007, s. 135): „Již v 60. letech byly ale zřetelné limity tvorby obecné teorie migrace. ... Postupně však zaznamenáváme stále výrazněji rezignaci na ucelenou obecnou migrační teorii. Respektuje se, že jiné explanační rámce vyhovují vysvětlení migrací na úrovni ekonomických makroprocesů, jiné v oblasti stimulů v sociálních skupinách zdrojových zemí, cílových zemí a jiné na úrovni individuálního rozhodování. V souladu s rostoucí pluralitou a liberalizací přístupů v sociálních vědách se hledají flexibilní explanační systémy, které by braly v úvahu specifika jednotlivých migračních kauz bez ohledu na univerzální platnost.“

Právě v této souvislosti spatřuji prostor pro multifaktorový pohled na podmíněnost migrace, který nám umožňuje nahlížet na konkrétní případ migrace skrze faktory z různých perspektiv (ekonomická a sociální) a různých úrovní (makro-, mezo-, mikro-úroveň). Tuto myšlenku lze podpořit argumentací Gardnera (1981, podle Drbohlav, Uherek 2007, s. 136): „Mikroúrovňové studie musí vzít do úvahy ve všech svých krocích vliv makrofaktorů, kontexty sociální a institucionální, ekonomické a geografické, v rámci nichž jedinec existuje. Na druhé straně, makroúrovňové studie migrace, které nezahrnují do hry proces individuálního rozhodování, mohou velmi jednoduše postrádat některé důležité migrační faktory a aspekty.“

V prostředí sportu poukazuje na nutnost vnímat migrační proces, jako výsledek působení mnoha faktorů Maguire (2006, s. 7), když uvádí, že: „... ekonomická analýza je potřebná, ale není dostačujícím vysvětlením. Spíše komplexní a proměnlivý soubor vzájemných závislostí (*interdependency*) utváří migrantovu cestu sportovním světem. Tyto závislosti jsou mnohohrstevnaté a zahrnují nejen ekonomické, ale také politické, historické, geografické, sociální a kulturní faktory.“ (viz též Maguire, Grant, Mansfield, Bradley 2000, s. 28-29). Více k faktorům působících při migraci sportovců viz kapitola 2.2.2.

2.2.5 Právní předpisy a migrace sportovců

Jedno ze základních hledisek, které určuje migraci sportovců, jsou právní podmínky, za nichž se odehrává, a ty zdaleka nejsou jednotné. Práva “pracovníků” se liší mezi

individuálními a týmovými sporty, mezi jednotlivými sportovními odvětvími, ale také v rámci konkrétních odvětví mezi světadily i mezi dílčími národními federacemi a významně se také mění v čase.

2.2.5.1 Srovnání práv sportovců v rámci různých sportovních odvětví

Největší svobodu zažívají lidé v individuálních sportech, kteří mají značnou kontrolu nad svou kariérou i využíváním svého jména. Jsou zde však velké rozdíly mezi příjmy sportovců z různých odvětví. Tenisté a golfisté dosahují v relativně hojném počtu na vysoké příjmy, zatímco v atletice či gymnastice si svými výkony našetří do budoucna jen několik elitních závodníků. Svými dovednostmi se do konce života mohou zajistit také hráči týmových sportů. Ti však mohou svůj sportovní úspěch, a tím i finanční ohodnocení, ovlivnit v podstatně menší míře. Jejich kariéra je totiž do značné míry ovlivňována klubem a zemí, v níž působí. V evropských zemích má hráč právo vybrat si klub, do kterého přestoupí. Naopak v severoamerických profesionálních ligách jsou hráči "draftováni" a po podpisu smlouvy v podstatě vlastněni klubem, který pak s nimi může doslova obchodovat a poslat je tak do klubu na druhé straně Ameriky (srovnej Maguire, Pearton 2000, s. 178-179).

2.2.5.2 Právní normy určující sportovní migraci

Migrace sportovců je také silně ovlivněna zákony imigrační země a předpisy sportovních asociací. Příkladem zákona je Anglie, kde musí fotbalista ze zahraničí, aby získal pracovní povolení, za poslední 2 roky nastoupit alespoň v 75% utkáních reprezentace své země (Grubbström, Jansson 2007). Mnohem významnější jsou však omezení, která na pohyb hráčů kladou samy sportovní orgány. Sluka (2007, s.31) k tomu píše: „Přestupy hráčů mezi jednotlivými kluby probíhají prostřednictvím norem vytvořených sportovními asociacemi, které lze souhrnně pojmenovat jako transferový systém. Tyto systémy vytvořené sportovní ligou jsou typickým omezováním sportovců. V kontextu evropského kolektivního sportu jsou významnými znaky transferového systému:

- *Přestupní období* – jedná se o stanovení termínů, kdy lze přestupovat mezi jednotlivými kluby. ... Další omezení může spočívat v tom, že během přestupního období může sportovec přestoupit jen jednou. ...
- *Cizinecké klauzule* – jedná se o kvóty, které upravují maximální počet cizinců, kteří mohou k utkání nastoupit. Tím je sledován zájem národních asociací na podpoře domácích sportovců.

- *Transferové poplatky* – jedná se o finanční prostředky, které je klub nucen zaplatit, pokud chce „koupit“ sportovce z klubu jiného.

V obecné rovině existuje:

- transferový trh, na kterém je sportovec vázán na souhlas původního klubu se svým přestupem do klubu jiného, a následné finanční vyrovnání klubů bez ohledu na smluvní vázání hráče,
- transferový trh, ve kterém dochází k finančnímu vyrovnání mezi kluby pouze v případě, že má hráč s klubem uzavřenu platnou smlouvu,
- transferový trh, kde hráči přestupují bez finančního vyrovnání klubů⁹.

Z pohledu mezinárodní migrace jsou významným omezením tzv. kvóty (cizinecké klauzule), které se vztahují na občany jiných států. Ty jsou zpravidla v kompetenci jednotlivých národních asociací a jsou různé pro různá sportovní odvětví. Například v českém fotbale „Za družstva klubů I. Gambrinus ligy a II. ligy mohou nastoupit v soutěžním utkání nejvýše 3 hráči ze zemí stojících mimo Evropskou unii“ (Rozpis celostátních soutěží Českomoravského fotbalového svazu pro soutěžní ročník 2004-2005, s. 19), zatímco v české nejvyšší basketbalové soutěži platí: „V jednom družstvu může v průběhu hracího období působit (být uvedeno na soupisce) neomezený počet zahraničních hráčů, ale maximálně dva hráči z mimoevropských zemí. V jednom utkání může startovat a na zápise být uveden neomezený počet hráčů z členských zemí EU a maximálně tři hráči ze zemí mimo EU, z toho mohou být maximálně dva hráči z mimoevropských zemí“ (I.liga muži Mattoni NBL 2005-2006, s. 13).

2.2.5.3 Případ *Bosman* a jeho důsledky pro mezinárodní migraci sportovců

Jak je z výše uvedených citací zřejmé, nevztahují se cizinecké klauzule českých sportovních asociací na občany EU, což platí i pro sportovní asociace ostatních členských států Unie. Tento stav je díky kauze „Bosman“ platný od roku 1996, kdy byl výrokem Evropského soudního dvora uznán volný pohyb pracovních sil v rámci EU také pro sportovce. Bosmanův případ přinesl ještě jednu změnu, a to v transferovém systému. Profesionální hráči, kterým vypršela smlouva s původním klubem, tak mohou v rámci klubů v EU přestoupit bez povinnosti finančního vyrovnání klubů⁹ (více Sluka 2007, s. 50-63; Lanfranchi, Taylor 2001, s. 213-229).

⁹ Toto pravidlo platí i pro hráče ze zemí mimo EU, pokud přestupují v rámci EU. Ale přichází-li hráč z klubu mimo EU, musí za něj nový klub zaplatit odstupné, i když hráčova smlouva již vypršela (srovnej Sluka 2007, s. 55).

Spor belgického fotbalisty Jeana Marca Bosmana s fotbalovým klubem RC Liege a později UEFA, se datoval od roku 1990, kdy Bosmanovi odmítl klub RC Liege umožnit odchod do angažmá, které si sám vyjednal. Ve shodě s tehdejšími fotbalovými předpisy stačilo k zamezení odchodu hráče, aby mu klub nabídl smlouvu se stejnými podmínkami, jaké měl do té doby. Otázka volného pohybu hráčů v EU byla do případu vnesena faktem, že klub, kam chtěl Bosman odejít, ležel ve Francii, byť nedaleko hráčova původního belgického klubu. Výsledek tohoto sporu je obecně přijímán jako přelomový v oblasti migrace sportovců v kolektivních sportech (nikoliv jen ve fotbale)¹⁰. Svými důsledky výrazně uvolnil přestupy občanů EU, ale také umožnil angažování většího počtu sportovců ze zemí mimo EU. Cizinecké kvóty stanovené národními asociacemi totiž většinou zůstaly nezměněny a ty pak byly naplněny sportovci ze zemí mimo Unii.

Pro získání lepší pozice na sportovním pracovním trhu v evropských zemích se mimoevropští hráči často snaží získat občanství, některého státu Unie. Proto se zvyšuje počet hráčů z ostatních kontinentů, kteří usilují o dvojí občanství i vícečetné občanství. Tomu napomáhají zákony některých bývalých evropských koloniálních mocností, které buď podle "principu krve" nebo "principu půdy" umožňují obyvatelům dřívějších kolonií získat jejich občanství (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001). Takové chování ovšem není vůbec nové. Lanfranchi a Taylor (2001) zaznamenali ve fotbale takové počínání v průběhu celého 20. století. Zejména se odehrává mezi latinskými zeměmi jižní Evropy a Jižní Ameriky a také mezi Francií, Belgií, Portugalskem a jejich bývalými državami v Africe. Podobné chování se objevuje také u amerických basketbalistů hledajících angažmá v Evropě.

Podle Lanfranchiho a Taylora (2001, s. 228-229) ovšem není pochyb, že již dlouho "před Bosmanem" se elitní hráči pohybovali v rámci uzavřeného prostředí určitých prestižních lig a klubů. „Zvýšení objemu migrace po roce 1995 (vynesení rozsudku v Bosmanově případě) tak není výsledkem revoluce, ale postupného vývoje. Je to proces, který sahá mnohem dál než jen k volnému pohybu v rámci EU. Ve skutečnosti je otevření fotbalových hranic v rámci EU potřeba vnímat v kontextu širšího politického a ekonomického vývoje v různých částech celého světa, zvláště ve východní Evropě, Africe a Jižní Americe, které všechny přispěly k zjevnému migračnímu šílenství, jehož jsme v současnosti svědky každé léto“ (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 229)¹¹.

---

¹⁰ Sluka (2007) zdůrazňuje, že „individuálních sportů se netýkají, protože ty nespádají pod čl.39(48) Smlouvy o Evropských společenstvích. Stejně tak nemá rozhodnutí vliv na sportovce čistě amatérské, ti nemají vztah k hospodářské činnosti a nemůže na se ně vztahovat svoboda volného pohybu pracovníků.“

¹¹ Autoři uvedené citace se věnují pouze fotbalu, ale obdobný vývoj můžeme pozorovat i v ostatních odvětvích.

2.2.5.4 *Nové regulace*

Dynamický rozvoj migrace sportovců v 90. letech minulého století vyvolává rozporuplné reakce. Pozornost budí zejména přestupy čím dál tím mladších sportovců, kteří jsou lákáni "bohatými" zahraničními kluby do svých akademií. Ve fotbale v současnosti odcházejí i jen čtrnáctiletí "kluci", kteří se v cizině musejí vyrovnávat s odloučením od rodiny, jazykovou bariérou a novým prostředím, což může značně poznamenat jejich nejen fotbalový vývoj. Podobné problémy řeší hokejová Evropa ve vztahu k severoamerickým týmům. Neméně rozdílné reakce vyvolává také vysoký podíl cizinců v některých ligách a určitých klubech. Kritici poukazují zejména na nízké sepětí cizinců s klubem, postrádají identifikaci hráčů s místem působení klubu a dále upozorňují, že s těmito hráči se obtížně identifikují také fanoušci. Proto se dnes objevuje hlasité volání po opětovném zavedení určité regulace migrace zahraničních hráčů. Jaké cesty budou skutečně zvoleny a zda budou dlouhodobě úspěšné, ukáže teprve čas. Ve fotbalovém hnutí se první snahy o regulace již objevují (viz např. Jansson 2007 a Saiver, Trunečka 2008).

3 Migrace fotbalistů

„Od raných počátků této hry se muži stěhovali přes národní hranice od města k městu, aby tam hráli fotbal.“ (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 1)

V rámci studia zahraničních sportovních migrantů v České republice jsem pro svou práci vybral jako nejvhodnější prostředí fotbalu. Volba tohoto sportovního odvětví měla více příčin. Fotbal je celosvětově nejsledovanější sport, v němž je migrace hráčů jeho zavedenou součástí. Jeho popularita se projevuje také v počtu odborných studií, které se zabývají hráčskou migrací v tomto odvětví, přičemž nejčastější jsou studie z evropských zemí. Mnoho studií z oboru historie se zabývá sledováním fotbalové kariéry vybraných hráčů nebo shrnuje vývoj určitého klubu. Z této charakteristiky se vymyká kniha Lanfranchiho a Taylora (2001) *Moving with the Ball*, která se prostřednictvím historické perspektivy snaží podat přehled o migraci ve fotbalovém prostředí od vzniku fotbalu až po současnost a významně také přispívá k diskusi nad migračními procesy ve sportu posledních desetiletí.

3.1 Historie migrace ve fotbale

3.1.1 Počátky fotbalu a jeho šíření

Sportovní hra, kterou známe pod názvem fotbal, byla kodifikována v polovině 19. století v Anglii. Ačkoli je její původ spjat s pracující vrstvou, při šíření kontinentální Evropou „... nabývala spíše hodnoty viktoriánské střední vrstvy. Hrát fotbal obsahovalo liberální světonázor, tj. ideje univerzální a otevřené soutěže, fair play, přijetí pravidel a svrchovanosti rozhodčího“ (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 15). Zavedení jasných a všeobecně platných pravidel fotbalu umožnilo odtržení od tradičních her, které udržovaly třídní rozdíly, byly založeny na lokálních zvyklostech a často umožňovaly účast pouze „místním“. Hraní fotbalu tak bylo jednou z možností, jak vyjádřit moderní smýšlení a podporu vědeckému pokroku. V 19. a na počátku 20. století se na zakládání fotbalových klubů v určitém městě často podíleli příslušníci různých národů, kteří tyto hodnoty sdíleli. Lanfranchi a Taylor (2001, s. 2) uvádějí za příklad Bari Football Club, za nějž v jednom týmu v roce založení 1908 nastupovali švýcarští, němečtí, rakouští, francouzští, španělští, britští a italští obchodníci. Kosmopolitní povahu fotbalu té doby dokládají Lanfranchi a Taylor (2001, s. 1) také citováním povídky Josepha Jolinona (1932), v níž je popisována atmosféra v kabině klubu Lyons Football Club. Autor píše, že to byla: „Smíšená společnost, ve které spolu byli

německy mluvící Švýcar s Italem, Angličan s Egyptanem a muž z Lyonu s mužem z Marseilles.“

Jasně formulovaná a obecně platná pravidla umožnila nejen rychlé šíření fotbalu po světě, ale i migraci sportovců v tomto odvětví. Získal-li někdo v této hře určité dovednosti, mohl je díky shodným pravidlům uplatnit jak v sousedním městě, tak třeba na druhém konci světa. Vývoj stěhování hráčů prostřednictvím fotbalového prostředí však měl v různých zemích různou podobu a intenzitu.

3.1.1.1 *Uzavřená Anglie, otevřený zbytek Evropy*

V Anglii se i přes brzké ustavení profesionální ligy¹² migrace dlouho odehrávala jen na (v dnešním měřítku) krátké vzdálenosti, většinou právě do okolních měst. Například přestup Davida Jacka z Boltonu do 200 km vzdáleného londýnského Arsenalu v roce 1928 byl podle Lanfranchiho a Taylora (2001, s. 1-2) “delší“ než většina ostatních. Tento vývoj je odlišný od zbytku Evropy a je připisován zejména neochotě anglické fotbalové asociace v meziválečném období jednat s ostatním fotbalovým světem a povolit vstup zahraničních hráčů do anglické soutěže. Povýšenost Británie, “kolébky fotbalu“, a nevole ke spolupráci byla vyjádřena vystoupením z FIFA právě v době mezi světovými válkami. Pro britské kluby to ovšem znamenalo ztrátu možnosti vymáhat přestupní poplatky za odchody hráčů do zahraničí, k nimž docházelo ve velké míře¹³ a jejichž příčinou byl především platový strop stanovený v ostrovních ligách. K návratu do Mezinárodní fotbalové federace v roce 1946 tak přiměly anglickou Fotbalovou asociaci zejména ekonomické důvody. Přestože se fotbal na Britských ostrovech uzavřel vůči příchodu hráčů zvenčí, ke značným migračním pohybům docházelo mezi asociacemi v rámci Spojeného království. Ty povětšinou sledovaly migrační proudy ostatních profesí, ale vyskytovaly se i výjimky směřující proti těmto proudům. Imigraci fotbalistů z ne-britských zemí se nejdéle bránila Anglie a to až do poloviny 70. let minulého století (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Proti případu Anglie stojí vývoj ve Francii a latinských zemích, kde byl postoj k angažování cizinců mnohem otevřenější. Ve francouzském fotbale se v meziválečném období objevila řada Středoevropanů, Jugoslávců a také hráči z tehdejších Afrických kolonií. Ve Francii mezi lety 1932 až 1939 působilo 61 Rakušanů, 59 Maďarů a 43 Čechoslováků,

¹² V Anglii již roku 1888, jinde mnohem později - Rakousko 1924, Itálie 1929, Francie 1932. (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 34, Tab. 1.1)

¹³ Ve 20. letech 20. století působilo velké množství britských hráčů v severoamerické American Soccer League (ASL) – vrchol v sezóně 1927/28, kdy tu působilo 83 Skotů, 10 Angličanů, 14 Irů a další zástupci evropských národů (Lanfranchi a Taylor 2001, s. 148, tab. 5.1). Významná byla migrace Angličanů do Francie s vrcholem v sezóně 1932/33, v níž ve francouzské nejvyšší soutěži působilo 43 hráčů z Anglie, což představovalo 40,7% ne-Francouzů (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 56, tab. 2.1).

přičemž více zahraničních hráčů ve francouzské lize náleželo už jen zmiňované Anglii (viz Lanfranchi, Taylor 2001, s. 195). Zajímavé je, že řada zejména anglických fotbalistů působila ve Francii na profesionální bázi ještě před oficiálním ustavením profesionální ligy v roce 1932. Literatura je označuje slovem „*shamateur*“, což vyjadřuje, že hráč měl oficiálně statut amatéra, ale de facto byl za svůj fotbalový um placen¹⁴. Jugoslávci se často rekrutovali z univerzitních studentů, z nichž někteří po dokončení vzdělání zůstali natrvalo. Také Afričtí hráči té doby přicházeli do Francie většinou za jiným účelem (práce a studium) a k profesionálnímu hraní fotbalu se dostali dodatečně. První vlna alžírských imigrantů byla zaznamenána počátkem 30. let 20. století. U hráčů z kolonií je však nejednoznačné jejich označení za cizince, neboť jim jejich původ zaručoval francouzské občanství¹⁵ (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Na koloniálních vztazích z minulosti byl založen také příliv jihoamerických fotbalistů do Španělska za Frankova režimu. Tito hráči, označovaní jako „*oriundi*“, mohli na základě bilaterálních smluv získat dvojí občanství a z pohledu předpisů tak nebyli cizinci. Ještě před Španělskem se však *oriundi* vyskytovali po 2. světové válce v Itálii, kde pro získání dvojího občanství museli prokázat svůj původ po italských emigrantech. Fotbalistům však pro získání statutu *oriundo* často stačilo mít italsky znějící jméno nebo případně docházelo k falšování dokladů o původu. Jihoameričtí hráči s pravým původem v italské emigrantské komunitě, zejména z Argentiny, Uruguaye a Brazílie, si do italské soutěže nacházeli v hojném počtu cestu ještě před druhou světovou válkou. Tehdy byli ovšem označováni jako „*rimpatriati*“ (repatrianti) a, narozdíl od *oriundi*, byli na základě tehdy platných zákonů prohlašováni za regulérní italské občany¹⁶. Lanfranchi a Taylor (2001, s. 83, Tab. 3.1) napočítali v 1. a 2. italské lize mezi roky 1929 až 1943 na 118 takových hráčů (60 Argentinců, 32 Uruguayců a 26 Brazilců), přičemž ve stejném období nastoupilo 15 z nich také za italské reprezentační družstvo (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Při procházení statistik o počtech fotbalových migrantů v jednotlivých zemích lze v průběhu celé historie narazit na poměrně velké a náhlé výkyvy. Ty jsou často odrazem regulací, které byly používány již ve 20. a 30. letech minulého století a neměly vždy jen

---

¹⁴ Za příklad lze uvést případ Victora Gibsona, který se v roce 1912 při „túře“ svého anglického amatérského klubu upsal FC Sete, ale oficiálně byl zaměstnán v loděnicích předsedy klubu. V roce 1914 pak převzal v klubu manažerské funkce a mezi lety 1919-26 „podepsal“ na 2 tucty britských hráčů (viz Lanfranchi, Taylor 2001, s. 52).

¹⁵ Problém získávání občanství na základě dřívějších koloniálních vztahů ostatně ve fotbale přetrvává až do dneška (více kapitola 2.2.5.3).

¹⁶ V diskusi nad občanstvím argentinského fotbalového reprezentanta, citovaly italské noviny ze dne 5. října 1928 přímo platný zákon: „Italský občan, narozený a sídlící v jiném státě, jehož je na základě místa narození příslušníkem, si uchovává své italské občanství.“ (Pastore 1999, podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 76)

sportovní důvody. Příkladem je zákaz působení cizinců v italském fotbale stanovený v roce 1926 v důsledku působení fašistického režimu. Tento zákaz zastavil rostoucí migrační vlnu hráčů a trenérů ze střední Evropy - 1923 20 migrantů, 1924 40 migrantů, 1925 80 migrantů (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 196), odcházejících z domoviny v důsledku ekonomické krize. Zákaz se však netýkal výše zmiňovaných *rimpatriati*.

3.1.2 Fotbalová migrace po 2. světové válce

Ovšem i pravidla týkající se těchto “navrátilců“ doznávala různých změn a stabilní postoj nebyl ani po 2. světové válce k zmiňovaným *oriundi* jak v Itálii, tak ve Španělsku (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001). Velkou měrou ovlivňovala fotbalovou migraci momentální politická a ekonomická situace v jednotlivých zemích a také ochota vyplatit hráčům vysoké mzdy. V roce 1950 se například 7 anglických hráčů, většinou s reprezentačními zkušenostmi, rozhodlo porušit smlouvy s domácími kluby a kývlo na vábení klubů z jihoamerické Bogoty – Santa Fé a Millionarios. Finanční výhody tohoto angažmá jsou naprosto zřejmé, srovnáme-li platový strop £12/týden pro hráče v Anglii a částky nabízené prvnímu z Angličanů Neilu Franklinovi. Franklin obdržel za podpis smlouvy se Santa Fé Bogotá £1500¹⁷ a dále mu náleželo £150/měsíc a bonusy £7 za výhru a £5 za remízu. Navíc někteří hráči, kteří přišli po Franklinovi, dosahovali i na vyšší částky (podrobněji viz Mason 1994).

Kromě restrikcí uložených cílovými fotbalovými asociacemi, je potřeba zmínit také vliv asociací zdrojových zemí. V evropské kultuře, postavené na národním cítění, mohla hrát velkou úlohu při rozhodování o migraci možnost hrát za svůj národní tým. V některých zemích, zejména protestantských (Nizozemsko, Švédsko, Norsko), totiž bylo nepřijatelné přizvat do reprezentace hráče působícího v zahraničí a už vůbec ne fotbalistu-profesionála, protože „... žít se kopáním do míče bylo považováno za zdroj ponížení.“ (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 206) Důvodem byl především právě pohled na professionalismus ve sportu, který byl v těchto zemích ve fotbale přijat relativně pozdě, až v 50. letech 20. století¹⁸. S touto změnou se pak měnil i postoj k domácím hráčům působícím v zahraničí a sami hráči se pak začali vracet do domácích soutěží (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

---

¹⁷ V Anglii by dostal za podpis £10 (Mason 1994, s. 40).

¹⁸ I v současnosti je ve skandinávských zemích omezený počet profesionálních “pracovních míst“ pro fotbalisty (viz Stead, Maguire 2000), což pravděpodobně souvisí se společenskými, kulturními a náboženskými tradicemi v těchto zemích.

3.1.2.1 Pohyby fotbalistů v rámci Jižní Ameriky a proud Jihoameričanů do Evropy

Výměna hráčů probíhala v hojně míře také v rámci Latinské Ameriky samotné. Od zavedení profesionalismu ve třicátých letech 20. století do roku 1947 lákala fotbalisty z celé Jižní Ameriky argentinská soutěž. Po založení Argentinské hráčské unie však následovala dvouletá stávka, což přimělo mnoho fotbalistů k odchodu do jiných jihoamerických zemí. Například přes 50 hráčů našlo uplatnění v Kolumbii. Kvalita fotbalistů z Argentiny ale měla svou migrační odezvu také před i po této stávce. V letech 1945 a 1946 odtud odešlo přes 60 hráčů do Mexika a Peru a roku 1952 skupina guatemalských podnikatelů sestavila nový profesionální tým kompletně z hráčů, které našla v Buenos Aires. A nevadilo, že to byli pravděpodobně pouze náhradníci, kteří dosud nezažili výraznější úspěch. Počátkem šedesátých let se ve fotbale opět projevoval vliv politiky, zejména militaristických režimů té doby. Pro Argentinu to však neznamenal jen emigraci hráčů. Po reprezentantech bylo požadováno, aby zůstali v domácí soutěži. Přičemž pomocí vládní podpory mohly vybrané kluby zaplatit hvězdné fotbalisty z Peru, Brazílie a Uruguaye. V roce 1960 tak nastupovalo v zápasech argentinské ligy 10 Uruguayců, 9 Brazilců, 4 Peruánci a byly pokusy přivést také evropské hvězdy. Právě Uruguayci a Brazilci patří kromě Argentinců mezi nejvíce migrující fotbalisty. Fontan (1963, podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 95) uvádí přehled, podle kterého roku 1963 hrálo v zahraničí na sto brazilských fotbalistů, z nichž 84 působilo v nejvyšších soutěžích dále uvedených jihoamerických a evropských států. Jižní Amerika: Argentina (11 Brazilců), Mexiko (10), Kolumbie (4), Peru (3) a Ekvádor, Uruguay, Venezuela, Jamajka (1); Evropa: Portugalsko (21), Itálie (18), Španělsko (12) a Francie, Rakousko (1). Autor k tomu však poznamenává, že nejtalentovanější hráči exportováni nebyli. To v Uruguayi byla situace opačná. Kvůli politické nestabilitě a ekonomické krizi odcházeli nejlepší hráči do zahraničí a to i za poměrně nízké přestupové částky. Bayce (1983, podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 96, Tab. 3.3) napočítal mezi lety 1958 až 1983 625 Uruguayců působících mimo jejich rodnou zem. 25,9 % z nich hrálo v Argentině, 6,6 % v Brazílii, jinde v Americe 49,6 % a 17,9 % v Evropě. Přesto nedošlo v Uruguayi k významnému přílivu hráčů ze zahraničí a ačkoliv byli v 60. letech nejlepšími střelci uruguayské ligy Ekvádorec a Argentinec, nepřesáhl zde počet cizinců 16 hráčů za sezónu (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Jak je zřejmé z výše uvedených čísel, držela si Evropa mezi migračními destinacemi jihoamerických fotbalistů stále významnou pozici. Určité omezení migrace směrem do Evropy však znamenaly zákazy angažování zahraničních hráčů počátkem 60. let 20. století ve Francii a Španělsku a v polovině 60. let také v Itálii. Ve všech uvedených zemích byly

důvodem pro tento zákaz slabé výkony národních mužstev, což bylo dáváno za vinu právě přítomnosti cizinců v domácí soutěži.

Významné bylo také rozhodnutí FIFA v roce 1964 zabránit fotbalistům, aby reprezentovali více než jednu zemi. Bylo ustanoveno, že hráč může reprezentovat pouze jednu zemi. To znamená, že pokud fotbalista nastoupil za reprezentační tým určité země, nemůže již v případě změny občanství, a ani pokud má dvojí občanství, nastoupit k utkání za reprezentaci jiné země. Tato úprava vznikla na popud zemí tzv. východního bloku, které chtěly zabránit emigraci svých nejlepších hráčů¹⁹, a samozřejmě získala podporu u jihoamerických asociací, jež migrací do západní Evropy přicházeli o své reprezentanty již léta (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Ve Španělsku ovšem zůstaly cizincům ve fotbale dveře částečně otevřené, a to prostřednictvím již zmiňovaného institutu *oriundo*. Mělo sice dojít ke zpřísnění podmínek, za kterých byl hráčům status *oriundo* přiznáván²⁰, ale v praxi docházelo k jejich obcházení. Situace kolem hráčů s tímto statutem vyvrcholila v roce 1972, když bylo prokázáno, že rodné listy většiny *oriundi* jsou falešné. V dalším roce proto bylo povoleno “podepsat“ dva cizince na klub. Profesionální týmy 1. a 2. nejvyšší španělské soutěže tak v roce 1973 angažovaly dohromady 54 cizinců. Z toho 44 fotbalistů bylo z dřívějších jihoamerických kolonií a z nich 19 z Argentiny (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

3.1.2.2 *Fotbalisté z Afriky*

Ve Francii přiměl limit dvou zahraničních profesionálů, platný po většinu 70. a 80. let, manažery fotbalových klubů k zvýšené orientaci na hráče, kteří mohli získat francouzský pas. Častěji než Jihoameričané však tuto podmínku splňovali hráči z bývalých francouzských kolonií v Africe. Působení afrických fotbalistů ve francouzské lize ale nebylo žádnou novinkou. Afričané, zejména Alžírčané a Marokánci, nastupovali v profesionální soutěži již od jejího ustanovení v roce 1932. Mezi lety 1945 až 1962 pak ve francouzské lize nastupovalo 76 Alžírčanů, 34 Marokánců a 7 Tunisánů, přičemž z těchto hráčů “kopalo“ 8 Alžírčanů a 4 Marokánci i za reprezentaci Francie. Význam angažování fotbalistů s nárokem na francouzské občanství dále vzrostl po zákazu cizinců v 60. letech a dvojí občanství hráče zůstalo významným faktorem při rozhodování o angažmá i v dalších desetiletích, po která platila a platí různá migrační omezení. Stále častěji se pak mezi rekrutovanými fotbalisty

¹⁹ Příkladem je příběh maďarského reprezentanta Ference Puskáse, který v roce 1956 uprchl z komunistického Maďarska. Poté působil v Realu Madrid a v letech 1961-1962 nastupoval za reprezentaci Španělska.

²⁰ Fotbalista měl mít španělské rodiče a také nesměl být dosud vybrán do reprezentace země, v níž se narodil (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001, s. 97).

objevovali také zástupci “černé Afriky“. Mnoho hráčů neodcházelo z Afriky přímo kvůli fotbalu, ale byli objeveni až ve Francii, kam odcházeli studovat nebo hledat práci (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Lanfranchi a Taylor (2001, s. 184-189) se také snaží poukázat na problematičnost používání všeobecného pojmu “Afričan“. Za tímto účelem podrobně analyzovali původ a fotbalovou cestu “Afričanů” nastupujících v 1. a 2. francouzské lize v sezóně 1986/87 a tyto hráče pak rozřadili do 4 kategorií. První kategorie obsahovala celkem 8 fotbalistů, druhá 27, třetí 43 a čtvrtá 23 hráčů.

- I. Do první kategorie zařadili fotbalisty, kteří se sice narodili v Africe, ale ještě v dětství se přestěhovali do Francie a přijali jen francouzské občanství. Tyto hráče nelze podle autorů považovat za “fotbalové migranty“.
- II. Druhá kategorie pojímá fotbalisty s “africkým“ či dvojitým občanstvím, kteří byli objeveni ve Francii. Tito hráči opět často vyrůstali přímo ve Francii nebo sem přišli především kvůli vzdělání či hledání práce. Ovšem pokud byli vybráni, reprezentovali svoji africkou zemi. Z uvedené charakteristiky vyplývá, že ani tyto migranty nelze označit za fotbalové v pravém slova smyslu.
- III. Naproti tomu třetí kategorie skutečné fotbalové migranty představuje. Náleží do ní fotbalisté s “africkým“ či dvojitým občanstvím, kteří byli objeveni v zahraničí, tj. mimo Francii. Znamená to tedy, že tyto hráči přišli do Francie poté, co podepsali profesionální smlouvu s některým klubem. Z důvodu omezeného počtu cizinců se mezi africkými akvizicemi dlouho nemohli prosadit hráči ze zemí mimo frankofonní a ke změně došlo až od poloviny 80. let 20. století.
- IV. Poslední kategorií jsou fotbalisté narození ve Francii, ovšem s dvojitým občanstvím. Tito hráči totiž uplatnili právo přijmout občanství země, z níž pocházeli jejich rodiče. Takoví fotbalisté se tak navzdory svým čistě evropským fotbalovým kořenům a kariérám mohli dostat do reprezentačního kádru země svých rodičů. Tato situace připadá v úvahu např. u Alžírčanů narozených ve Francii, Jamajčanů z Británie a u Turků pocházejících z Německa. Kategorie je tedy charakterizovaná spíše fotbalovou migrací za reprezentační kariérou.

Afričtí fotbalisté se po druhé světové válce začali objevovat také v Portugalsku a Belgii. V Portugalsku sehrály důležitou roli povedené přestupy dvou hráčů v roce 1951, kteří jsou zároveň typickým příkladem dvou různých průběhů fotbalové kariéry v závislosti na společenském původu afrických hráčů. Miguel Arcanjo z Angoly pocházel z rodiny

koloniálního úředníka a do klubu FC Porto přišel v osmnácti letech nejen z fotbalových důvodů, ale také s cílem dokončit své vzdělání. Do prvního týmu klubu se pak prosadil až po dvou letech. Rychlejší a úspěšnější byla cesta mozambického reprezentanta Lucase Figuerida, zvaného Matateu. Matateu pocházel z dělnické třídy a v době přestupu, ve svých čtyřiaadvaceti letech, měl již profesionální zkušenosti a byl hvězdou nejen svého mozambického klubu, ale i národního mužstva. Proto byl okamžitě zařazen do prvního týmu svého nového portugalského klubu a posléze nastupoval také v dresu Portugalska. Zejména pod vlivem Matateuova úspěchu pak bylo v Portugalsku angažováno mnoho dalších černých i bílých Afričanů. Tak se na počátku 60. let pohyboval jejich počet v nejvyšší soutěži kolem třiceti na sezónu a mezi nimi byli i hvězdy formátu Hilaria a Eusebia, nejúspěšnějšího portugalského fotbalisty všech dob. Po osamostatnění bývalých kolonií se sice fotbalistům migrace do Portugalska trochu zkomplikovala po právní stránce, ale pokračovala s nezměněnou rychlostí (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Naproti tomu v Belgii bylo asi třicet hráčů z Belgického Konga (Zair), působících v belgických soutěžích na přelomu 50. a 60. let 20. století, nadlouho jedinými zástupci afrického fotbalu v této zemi. Příčinou byl zákaz uvalený zairskými úřady na migraci fotbalistů dva roky po vyhlášení nezávislosti Zairu v roce 1960. Hráči z bývalé belgické kolonie se začali do belgického království vracet až po roce 1978, kdy uvolnila svá pravidla na příchod hráčů naopak Belgie. Údaje o počtu afrických fotbalistů v belgické 1. a 2. lize, které posbírali Lanfranchi, Taylor (2001, s. 183, tab. 6.1), jsou pak dalším důkazem souvislosti mezi současnými zdroji sportovní migrace a historickými koloniálními vazbami. Podle nich zde mezi lety 1985 až 1995 působilo 48 občanů Zairu, bývalé belgické kolonie, což je téměř dvojnásobný počet oproti druhé největší skupině Nigerijců, která čítala 25 hráčů. Lanfranchi s Taylorem dále napočítali 53 zástupců dalších devatenácti afrických států, přičemž jen z pěti těchto zemí působili v tomto období v Belgii více než 3 fotbalisté. Přesto byly podle autorů belgické kluby první, které od poloviny 80. let minulého století začaly s hledáním talentů i v dosud “nedotčených“ zemích, jako Sierra Leone a Zambie. Důvody pro tuto změnu byly podle nich čistě ekonomické. Kluby vnímaly africké mladíky jako investici – podle hesla “levně koupit a s co nejvyšším ziskem prodat“. Belgie se v té době stala, a do jisté míry stále je, odrazovým místem profesionální kariéry řady afrických fotbalistů. Tamním klubům to umožňovalo pravidlo, podle něhož byli hráči, s nimiž klub uzavřel smlouvu před jejich sedmnáctými narozeninami, bráni z hlediska fotbalu jako Belgičané. Mnoho afrických mladíků si tak zajistilo čistě evropskou hráčskou kariéru. Pro výběr talentů v Africe začaly belgické kluby mnohem dříve než kluby ve zbytku Evropy využívat služby tzv. hráčských

agentů, přičemž FIFA oficiálně uznala mezinárodní status této profese až v roce 1994 (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

3.1.2.3 Transformace typické hráčské kariéry

Nízká cena a relativně vysoká úspěšnost afrických fotbalistů vedla k jejich rostoucí oblibě, takže v roce 1998 působili Afričané celkem v devětatdvaceti evropských zemích, včetně Skandinávie a Východní Evropy. Největšími “importéry“ zůstaly Belgie, Francie a Portugalsko. K nim se přidaly Německo, Holandsko, Švýcarsko a Turecko. Vývoj, nastartovaný v Belgii v 80. letech 20. století, směrem k hledání mladých talentů a jejich odchodu do Evropy již v dorosteneckém věku, se v 90. letech rozšířil po celém “starém“ kontinentu. Došlo tak ke změnám v časovém sledu hráčské kariéry. Narozdíl od předchozí etapy, kdy se předmětem migrace stávali fotbalisté již etablovaní na domácím kontinentu, se současná typická profesionální fotbalová kariéra afrického hráče odehrává celá v Evropě. To znamená, že po příchodu do Evropy začínají v mládežnických týmech nebo nižších soutěžích a do nejlepších klubů se teprve musí propracovat v přímé konkurenci s místními hráči. Navzdory evropské kariéře jsou nejlepší hráči stále členy reprezentačních týmů svých rodných zemí, a to i v mládežnických kategoriích. Angažování hráčů z Afriky však není výhodné jen pro kluby. Sami hráči vnímají tuto cestu jako vhodný způsob rozvoje své kariéry. Je totiž zřejmé, že sportovního rozvoje a kýžených ekonomických podmínek nemohou dosáhnout v africkém prostředí (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Ačkoliv dnes již považujeme africké fotbalisty za stejné profesionály jako jejich evropské protějšky, mohou tito hráči stále zažívat situace, do nichž se místní nedostanou. Jedná se zejména o projevy rasismu, vykořisťování a porušování práv mladých hráčů. S rasismem se musely v 90. letech utkat všechny významné evropské ligy, úspěšnost těchto snah však byla různá. Dlouhodobé kampaně proti rasismu ve sportu vcelku uspěly např. v Británii a Německu, naopak velkým problémem zůstává toto téma třeba v Itálii a nadále vyrovnávat se s ním musejí také postkomunistické země.

K transformaci v podobě hráčské kariéry ale nedošlo pouze u Afričanů. Stejnou změnu ve stejném období prodělala “typická“ sportovní kariéra také u fotbalistů z Jižní Ameriky, když od poloviny 80. let odcházeli všichni dostatečně kvalitní hráči do zahraničí. Příčinou byla především ekonomická krize této oblasti, která nutila kluby získávat peníze prodejem svých odchovanců. Dalším významným faktorem byla rostoucí úloha hráčských agentů a jejich sítí při domlouvání transferů fotbalistů. Na druhou stranu byl přestup do ekonomicky silnějších oblastí zajímavý také pro hráče samotné.

3.1.2.4 *Mimoevropské fotbalové trhy – Asie a Severní Amerika*

Finanční podmínky, ale i pracovněmigrační propojení v jiných sférách přivedly v 90. letech řadu hráčů nejen do Evropy, ale také do Asie, zejména do Japonska. Právě mezi Japonskem a Brazílií byly ustaveny migrační vazby již dříve, prostřednictvím Jihoameričanů asijského původu, kteří v Japonsku nacházeli práci především v oborech s nízkou kvalifikací (více než 500 tis. pracovníků v roce 1988). Když pak byla v roce 1993 založena plně profesionální japonská fotbalová liga, usnadnily tyto vazby pozici Brazilským hráčům, kteří v ní od počátku měli význačné postavení. Síla jejich postavení je dokumentována údaji z roku 1999, kdy 23 z celkových 46 zahraničních hráčů v japonské lize pocházelo z Brazílie, přičemž ve čtyřech klubech naplnili celou kvótu tří cizinců a jen tři kluby neangažovali žádného Brazilce. Fotbalové MS pořádané v roce 2002 Japonskem a Koreou splnilo svůj účel a přispělo k popularizaci fotbalu v Asii. Asijské ligy se tak v současnosti stávají slušnou alternativou evropským destinacím. Mladé Jihoameričany přitom nelákají jen kluby z Japonska a Korey, ale také z Indie, Indonésie a třeba z Kazachstánu²¹. Přesto však je pozice Evropy na fotbalovém pracovním trhu stále neotřesitelná (srovnej Lanfanchi, Taylor 2001; Andersen 2007).

Kromě Asie se od poloviny 90. let minulého století začal profesionální fotbal výrazněji rozvíjet opět také v Severní Americe. Major League Soccer²² (MLS) byla ustavena v roce 1996 a působí spíše jen v USA. Od jejího počátku byl, na rozdíl od předchůdkyň, stanoven limit čtyř, později pěti, cizinců, kteří mohou nastoupit do jednoho zápasu za jeden klub. Týmy se tak alespoň z poloviny skládají z Američanů, což má zamezit odcizení soutěže americkým divákům, a na druhou stranu to zaručuje dostatečný prostor pro domácí hráče, jejichž počet a kvalita výrazně vzrostla také v souvislosti rozšiřováním fotbalu po amerických univerzitách. Právě nedostatek kvalitních domácích hráčů byl důvodem pro angažování vysokého počtu zahraničních hráčů v předchozích významnějších amerických profesionálních ligách – North American Soccer League (1968-1984) a American Soccer League (1921-1931).

Kluby ASL dokázaly ve dvacátých letech 20. století přimět řadu hráčů mezinárodních kvalit a někdy i téměř celá mužstva, aby především z finančních motivů porušili své smlouvy s evropskými kluby a odešli hrát do zámoří. Počet fotbalových migrantů dosáhl maxima v sezóně 1927/28, když v ASL působilo 83 Skotů, 10 Angličanů, 14 Irů, 6 Maďarů, 6 Rakušanů, 2 Švédů a 3 fotbalisté neurčené národnosti (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 148,

²¹ V roce 2002 se Kazašská fotbalová federace přidružila k evropské UEFA.

²² Američané používají pro "evropský" fotbal pojem *soccer*, protože *football* v USA a Kanadě označuje tzv. americký fotbal.

tab. 5.1 s využitím Jose 1998). Rozsah této migrační vlny byl takový, že spolu s nekalými praktikami - zmiňované porušování smluv hráči a také neplacení přestupních poplatků americkými kluby - vedly evropské země k hrozbám vyloučení Fotbalové asociace spojených států (USFA) z FIFA, k vyloučení však nakonec nedošlo. ASL a s ní i tzv. zlatá doba fotbalu v Americe skončila na počátku třicátých let po sérii sporů mezi představiteli ligy a funkcionáři americké federace. Kluby se samozřejmě také potýkaly s důsledky tehdejší hospodářské krize a navíc se od fotbalu odvrátili diváci. Zánik soutěže tak pochopitelně znamenal také zánik migračních toků a trvalo pak více než třicet let, než se ve Spojených státech opět objevila nová životaschopná celonárodní fotbalová liga, která dokázala ve větší míře získat pozornost zahraničních hráčů.

Obrodu fotbalu v Americe znamenala North American Soccer League (NASL), která se hrála od roku 1968 do roku 1984. Představitelé této ligy si uvědomovali možné problémy plynoucí z nedostatku domácích hráčů v soutěži, avšak nedostatek kvalitních severoamerických hráčů jim nedal jinou možnost než angažování vysokého počtu cizinců, kteří tvořili jádra týmů. A i když se po sérii opatření ve prospěch domácích hráčů dostal v sezóně 1980 podíl Severoameričanů v lize na 39 % (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 155, tab. 5.2), zasahovali tito hráči do samotné hry jen málo a často nebyli ani mezi náhradníky. Výkony na trávníku tedy předváděli hlavně zahraniční fotbalisté, z nichž většinu tvořili zástupci Britských ostrovů (většinou kolem 30%) a dalších evropských zemí (většinou 14-17 %). Další skupinou byli Jihoameričané (často kolem 8 %) a pak už zástupci ze zbytku světa (podrobněji Lanfranchi, Taylor 2001, s. 155, tab. 5.2 s využitím Jose 1989). Podle oběžníku, určeného pro zástupce klubů a vydaného ligovým zmocněncem Philem Woosnamem před sezónou 1972, bylo pro ligu cílem získat čtyři kategorie hráčů – zkušené profesionály, nejlépe reprezentanty, kteří by zvýšili sportovní úroveň soutěže; profesionální hráče s trenérskými nebo funkcionářskými ambicemi, kteří by pobytem v Americe získali zkušenosti a pomohli by s rozvojem fotbalu ve městech; profesionální hráče každého věku, za jejichž přestup se nebude muset platit (tzv. free transfer) a kteří mohou, než nastoupí do nového klubu v Evropě, odehrát léto²³ v Severní Americe; mladé fotbalisty, kterým letní sezóna v Americe pomůže poznat různé herní styly a tím zlepšit sám sebe (Woosnam 1972 podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 160). Po příchodu Pelého, “nejlepšího fotbalisty všech dob“, v roce 1975 se začaly kluby soustředit také na lákání hvězd prvního formátu, takže ho

---

²³ Fotbalová sezóna v USA se hraje od jara do podzimu a v NASL byla dlouhá 3-4 měsíce, takže hráči stihli naskočit do evropských soutěží, které se hrají od podzimu do jara, včas nebo jen s malou prodlevou. Po pokusech o prodloužení americké sezóny, ale samozřejmě nastaly u této “sezónní“ migrace problémy.

následovaly osobnosti jako Beckenbauer, Cruyff, Best a Eusebio. Sami hráči však americké epizody často vnímali jako placenou přestávku, jakési prázdniny ve svých kariérách (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

Používání “importovaných” fotbalistů se nemůže vyhnout ani současná MLS. Narozdíl od předchozích lig, využívajících většinou evropské zdroje, se dnes americké kluby soustřeďují více na levnější latinskoamerický fotbalový trh, což navíc koresponduje s obecnými změnami v demografické struktuře Spojených států. Na soupiskách klubů tak Evropanům v sezóně 2000 patřilo pouze 12 míst z celkem 44 cizinců (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 165). Údaje ze začátku sezóny 2008 pak hovoří o dalším snížení podílu evropských fotbalistů – ze 132 cizinců jen 25 Evropanů – a stále vysokém podílu domácích hráčů – 245 z USA a 13 z Kanady (MLS 2008). V evropských ligách tak dnes najdeme více Severoameričanů, než kolik Evropanů působí v USA.

3.1.3 Jugoslávie, fotbalisté na export

Významnou fotbalovou migrační skupinou, jejíž zástupce najdeme téměř ve všech obdobích jak v evropských, tak v amerických destinacích, jsou sportovci z bývalé Jugoslávie. Období, kdy sportovci ze zemí sjednocených do Jugoslávie téměř²⁴ neodcházeli do zahraničních soutěží, začalo po druhé světové válce s nástupem Tita a vize socialistické společnosti. V rámci toho byli všichni sportovci prohlášeni za amatéry a zaměstnáni povětšinou v továrnách. Přes odklon od sovětského modelu socialismu v roce 1948 se ve statutu hráčů nic nezměnilo a počty sportovních migrantů zůstaly minimální. S uvolňováním společenských a ekonomických poměrů a zavedením poloprofessionalismu od poloviny 50. let se odehrálo i více sportovních přestupů, jak hráčů, tak trenérů, jejich počet však nepřesáhl číslo dvacet.

Další uvolnění v roce 1961 a zejména liberální reformy v roce 1965 znamenaly zelenou pro migraci řady Jugoslávčů různých profesí, kteří byli dokonce spíše nabádáni k hledání práce v zahraničních a posílání peněz domů. To znamenalo obrovský nárůst jugoslávské pracovní síly působící dočasně v zahraničí – v roce 1950 byl počet takových pracovníků v podstatě nulový, v roce 1960 to bylo již 50 000 pracovníků a roku 1970 783 000, což představovalo 9,8 % všech jugoslávských pracovních sil (Lydall 1984 podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 119). Ekonomika Jugoslávie se tak stala do značné míry závislou na spolupráci se západní Evropou. Tento obecný trend se samozřejmě projevil i v migraci

---

²⁴ Ve čtyřicátých letech 20. stol. se několik fotbalistů do zahraničí přece jen dostalo, mimo jiné Vinko Golob emigroval přes Prahu (Lanfranchi a Taylor 2001, s. 116).

sportovců a spolu s mezinárodními úspěchy jugoslávských fotbalistů v té době²⁵ to znamenalo odchod spousty hráčů. Před sezónou 1966/67 odešlo do zahraničí 122 fotbalistů, což představuje 11 týmů(!) (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 118), ale původním klubům náleželo pouze 10 % z přestupové částky. Jugoslávský fotbalový svaz samozřejmě musel emigraci takového rozsahu rychle zabránit a na jaře 1967 přijal opatření na regulaci přestupů do zahraničí, která stanovovala, že do budoucna mohou odejít pouze hráči starší 28 let, kteří jsou bez povinností vůči armádě a mají souhlas svého původního klubu. Nově byla rozdělena částka za přestup v poměru 65 % pro původní klub a 35 % pro hráče. Hráči působící v cizině pak zpravidla nebyli vybíráni pro zápasy reprezentace, ale odliv zkušených fotbalistů se projevil v poklesu kvality domácích hráčů a Jugoslávie se neprobojovala na světová mistrovství v letech 1966, 1970 a 1978. V tomto období byl také zaveden plný profesionalismus v nejvyšší jugoslávské soutěži (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

3.1.3.1 Jugoslávský systém výchovy mládeže "na export"

Od 70. let 20. století byla ekonomika jugoslávských fotbalových klubů založena na penězích plynoucích z přestupů hráčů do ciziny a přední kluby dokonce vytvořily celý systém výchovy talentů pro export. Lanfranchi a Taylor (2001, s. 120-124) uvádějí jako příklad systém klubu Hajduk Split, který vyhledával talentované mladíky, investoval do jejich rozvoje a postupně je zabudovával do svých seniorských týmů. Mnozí z nich dosahovali mezinárodní úrovně a byli členy národního mužstva. Těmto hráčům pak bylo po dosažení 28 let "za odměnu" umožněno dokončit svou fotbalovou kariéru v zahraničí a zájem o ně byl veliký. Byli totiž zárukou dobré investice, protože měli značku kvalitních a vyspělých fotbalistů dostupných za rozumnou cenu. Nejčastějšími destinacemi byly Německo, Francie, Belgie, Holandsko, Švýcarsko a Rakousko. Sám Hajduk Split "exportoval" mezi lety 1972-1992 celkem 67 hráčů do 13 evropských zemí (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 121-122, tab. 4.1) a díky příjmům z těchto přestupů mohl vystavět moderní sportovní areál s bazénem olympijských parametrů, s několika tělocvičnami a padesátitisícový stadion se všemi místy na sezení. Obdobnou politiku, soustředěnou na výchovu mládeže, pak přejala Anderlecht a Ajax Amsterdam, jehož mládežnická akademie je vyhlášena dodnes.

Obliba jugoslávských hráčů nebyla postavena jen na jejich fotbalových dovednostech, ale podstatná byla i jejich snadná a vcelku bezproblémová adaptace na nové prostředí. K tomu přispívala zejména schopnost naučit se místní jazyk, časté vysokoškolské vzdělání hráčů

---

²⁵ Partizan Beograd získal v roce 1966 Evropský pohár a reprezentace se účastnila čtyř po sobě jdoucích světových šampionátů v letech 1950, '54, '58 a '62.

i jejich manželek a také právě přítomnost rodiny. Samozřejmě se objevily případy hráčů, kteří se nedokázali prosadit. U nich byla častým problémem místní komunita imigrantů, která brzdila hráčovu integraci. Mnoho fotbalistů se po skončení profesionální hráčské kariéry vrátilo domů a našli práci jako trenéři. Jiní zůstali v zahraničí a začali podnikat.

Koncem 70. let začaly jugoslávské kluby hledat pro své hráče nové transferové možnosti. Příčinou byla vzrůstající konkurence na trhu s fotbalisty poté, co svým zasloužilým reprezentantům začaly umožňovat odchody do zahraničí také státy tehdejšího tzv. východního bloku. Jako první uvolnilo poměry Polsko, poté Maďarsko následované Československem. Ve většině států západní Evropy, kam přestupy většinou směřovaly, však stále platilo pravidlo dvou cizinců na klub, takže začínal být "přebytek" fotbalistů. Na druhou stranu se po politických změnách začaly fotbalovým migrantům otevírat nové možnosti například v Řecku a ve Španělsku a sportovcům se otevřely také Anglie a Turecko.

Dalším důvodem pro hledání nových trhů byla jugoslávská ekonomická krize v 80. letech a s tím spojená vysoká inflace. Kluby potřebovaly "tvrdou" měnu a snažily se ji získat prodejem co největšího počtu hráčů do ciziny. Jelikož však fotbalový svaz nechtěl změnit věkovou hranici pro přestup hráče do zahraničí, hledali manažeři klubů nové cesty, jak své příjmy zvýšit. Jako první zvolila novou taktiku Crvena zvezda Beograd. V roce 1983 nakoupila za peníze z přestupů 4 reprezentanty z ostatních domácích klubů, které pak mohla po dovršení 28 let prodat. Získala tak oproti zbylým klubům výhodu a zavedla do dosud téměř neexistujícího domácího trhu nový řád. Od té doby snížila Zvezda investice do mládeže a skupovala domácí hráče mezi 26 a 28 roky, kterým poté díky svým kontaktům zajistila angažmá v zahraničí. Na tuto změnu strategie se nepodařilo najít odpověď ani předním domácím klubům a Crvena zvezda tak získala hegemonické postavení na jugoslávském trhu s fotbalisty²⁶ (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

3.1.3.2 Válka v bývalé Jugoslávii a její migrační důsledky

Občanská válka sestávající z řady ozbrojených konfliktů provázejících rozpad Jugoslávie na několik samostatných států vyháněla od roku 1990 do zahraničí stále více obyvatel a samozřejmě i sportovců. Lanfranchi s Taylorem (2001, s. 137, tab. 4.3) sestavili na základě údajů z různých zdrojů tabulku s přehledem migračních cílů jugoslávských fotbalistů od roku 1979 do roku 1996. Z ní se dá vyčíst nárůst fotbalistů z bývalé Jugoslávie v různých evropských ligách v první polovině 90. let minulého století. Nejdlejší kontinuitu v přijímání vysokého počtu jugoslávských hráčů lze sledovat u Německa, kde v sezónách 1992/93 až

---

²⁶ Obdobným způsobem vládla ještě nedávno pražská Sparta fotbalu v Česku.

1995/96 působilo vždy více než 40 fotbalistů. Další významné destinace byly Belgie a Řecko a postupně rostl význam Španělska Portugalska. Vrcholu pak emigrace hráčů dosáhla v sezóně 1992/93, v níž v deseti evropských státech působilo 342 jugoslávských fotbalistů. Zajímavý je rozdíl v etnickém složení hráčů z bývalé Jugoslávie působících v sezóně 1997/98 v německých a španělských nejvyšších soutěžích. Zatímco v Německu měli převahu Chorvati (55,8 % z 52 hráčů), ve Španělsku hrálo více tehdejších Jugoslávců, tj. Srbů, Černohorců a fotbalistů z Kosova, (68,8 % ze 48). Zajímavé také je, že z uvedených padesáti dvou fotbalistů působících v Německu v sezóně 1997/98, se jich 16 začalo fotbalu profesionálně věnovat až právě v nové zemi (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 138, tab. 4.4a, 4.4b). Převaha “Jugoslávců“ ve španělském fotbale je vysvětlována čistě ekonomickými aspekty. Cena za jejich přestup byla totiž nižší než za přestupy Chorvatů.

Migrace jugoslávských fotbalistů je dobrým příkladem různých migračních typů ve sportu a také toho, jak je tento proces ovlivňován politickými událostmi i ekonomickými faktory.

3.2 Vývoj od 90. let 20. století

Již v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století docházelo k postupnému zvyšování intenzity mezinárodní migrace fotbalistů. Vlivem politických změn docházelo v některých zemích (např. Španělsko a Řecko) k zpřístupňování sportovních soutěží i profesionálům ze zahraničí a uvolňování zákazů a restrikcí, týkajících se působení cizinců v domácích soutěžích bylo obecnějším trendem. Pravidla národních fotbalových asociací upravující možný počet zahraničních hráčů v klubech se však značně lišila. Přehled stavu těchto pravidel ve vybraných evropských zemích v sezóně 1980/81 uvádějí Lanfranchi a Taylor (2001, s. 219, ta. 8.1)²⁷. V tomto období začínají také působit kluboví skauti²⁸ a předchůdci hráčských agentů, jejichž zásluhou vzrůstal počet Afričanů a Jihoameričanů v evropských klubech. Poměry se začaly uvolňovat také v bývalém Východním bloku a některým “zasloužilým” sportovcům bylo ke konci sportovní kariéry umožněno působit v západních zemích. Počet takto uvolněných fotbalistů se sice stále zvyšoval, často však působili jen v nižších soutěžích.

²⁷ Např. Francie a Portugalsko povolily 2 cizince v první i druhé nejvyšší soutěži, Řecko pouze v první. Nejliberálnější Belgie umožňovala 3 zahraniční hráče + neomezený počet cizinců, kteří v Belgii působí pět let, zatímco v Itálii byl povolen jen 1 hráč z ciziny a jen v nejvyšší soutěži.

²⁸ Tzv. skaut je člověk, který vyhledává talentované hráče. Zpravidla pracuje pro určitý klub, případně společnost, pro který se snaží najít vhodné akvizice. Klub pak vybrané hráče osloví s nabídkou profesionální smlouvy nebo u mládeže s nabídkou místa v klubové akademii. Naproti tomu hráčský agent je člověk, který získává finance z uzavřených přestupů hráče. Proto vyhledává talentované fotbalisty, aby jim zprostředkoval profesionální smlouvu.

V 90. letech 20. století došlo k několika významným událostem, které měly významný vliv na mezinárodní sportovní pracovní trh a tím i na mezinárodní migraci sportovců. Zejména to byl pád komunismu a rozpad Východního bloku, které samozřejmě měly rozsáhlé důsledky ve všech oblastech lidské společnosti. Dále to byla již zmiňovaná válka v Jugoslávii (viz kapitola 3.1.3.2). V roce 1995 pak vynesení, podle mnohých pro migraci ve sportu přelomového, rozsudku v tzv. případu Bosman. Mezi významné události můžeme zařadit i uznání mezinárodního statusu profese a tím legalizování hráčských agentů v roce 1994, bez nichž se v současnosti neobejde téměř žádný přestup. A podle mne je z hlediska sportovní migrace významné také každé rozšiřování Evropské unie, jež s sebou přináší více migračních možností, jak pro sportovce z “nových“ zemí, tak pro ty ze zemí “starých“.

3.2.1 Pád komunismu a rozpad Východního bloku

Krise systému tzv. reálného socialismu vedla v 80. letech 20. století některé státy k pokusům o reformy (zvláštní úlohu sehrály tzv. glasnost' a perestrojka v tehdejší Sovětském svazu). Neudržitelnost situace však vedla v roce 1989 k pádu komunismu ve většině zemí Východního bloku a konečnou tečkou byl rozpad Sovětského svazu po roce 1991. Před řadu zemí a hlavně jejich společností byl postaven úkol transformace na kapitalistické vztahy. To se samozřejmě týkalo i sportovního prostředí, které bylo v těchto zemích ovládáno státem.

Socialističtí sportovci, oficiálně se statusem amatérských sportovců, byli naoko zaměstnáni v továrnách, podnicích či v klubech podporovaných ministerstvy. De facto to však byli profesionálové, jejichž pracovní náplní bylo plně se věnovat sportovní přípravě. Ale stejně jako ostatní obyvatelé zemí Východního bloku nemohli sportovci volně cestovat, natož přestupovat do zahraničí. Změna politického systému sice znamenala možnost volného pohybu, na druhou stranu však přinesla také výrazné omezení financování sportu ze státních prostředků. To se dotklo zejména kolektivních sportovních odvětví, v nichž počátkem 90. let čekala některé kluby a méně kvalitní hráče tvrdá realita kapitalismu. Nejlepším sportovcům a úspěšným klubům se naopak otevřely příležitosti k lepším výdělkům a obchodování.

Na změny statusu hráčů a migraci fotbalistů z bývalého Východního bloku v tomto přelomovém období se zaměřil Duke (1994). Duke použil příklady Československa a Maďarska, kterým se věnoval podrobněji. Autor poukazuje na to, že fotbalisté z těchto zemí nabyli status plných profesionálů ještě před revolučním rokem 1989, i když jen velmi krátce před tím. V Československu to bylo od sezóny 1988/89, hráče ovšem dále na základě

smlouvy s klubem platil stát, a v Maďarsku se k plnému profesionalismu dopracovali také až na konci 80. let, a to i přes to, že zde tento proces začal již v roce 1979. Zajímavé je, že UEFA fotbalisty z těchto zemí zařazovala do té doby do zvláštní “hybridní“ kategorie, jako hráče ne-profesionály a zároveň ne-amatéry. Nicméně uvedený proces profesionalizace fotbalistů pak usnadnil porevoluční změny a přechod na komerční financování klubů a potažmo hráčů. Pro kluby bylo v obou zemích stanoveno přechodné období, po které byly ještě částečně financovány státem (v Československu platilo do léta 1991). Hráčům byl udělen status “volných hráčů”, tj. hráčů bez profesionální smlouvy, a mohli si tak volně vybrat nové angažmá. Českoslovenští hráči tento status obdrželi na jaře 1990, maďarští již o rok dříve.

K uskutečnění této studie vedly Duka obavy některých představitelů anglického fotbalu z možného přílivu levných hráčů z východní Evropy. Hlavním cílem tak bylo zjistit skutečný počet a destinace fotbalistů, kteří z těchto zemí odešli. Podle údajů, jež Duke získal od maďarské fotbalové asociace, působilo v zahraničí v prosinci 1990 více než 200 maďarských fotbalistů. Ovšem jen 56 z nich byli profesionálové a z těchto hrálo pouze 16 v nejvyšších soutěžích předních fotbalových zemí Evropy. Oblíbeným cílem maďarských profesionálů byly Finsko, Belgie a Švýcarsko. Zbylí “emigranti“, tedy asi tři čtvrtiny, si jako polo-profesionálové přivydělávali v rakouských klubech v regionálních soutěžích. Do Rakouska dojížděli pouze na víkendové zápasy, přičemž takový přivýdělek často převyšoval běžný výdělek v Maďarsku. Čechoslováků působících v zahraničí bylo v říjnu 1990 170, z nichž přibližně dvě třetiny hráli, stejně jako Maďaři, poloprofesionálně v nižších soutěžích v rakouských či německých klubech v blízkosti hranic. Na přestupy československých hráčů v létě 1990 mělo velký vliv úspěšné vystoupení našich reprezentantů na MS 1990 v Itálii. Během léta pak 40 prvo- a druholigových fotbalistů přestoupilo do západní Evropy. Nejčastější destinace profesionálů byly Německo, Francie a Rakousko. Ve srovnání s Maďary šlo mnohem více “našich“ fotbalistů do předních fotbalových zemí, více než 50 %. Zvláštní rys měly přestupy do Anglie, kam odešli 4 hráči, přičemž 3 z nich byli brankáři. Autor upozorňuje ještě na jednu věc, kterou je poměrně časté utváření “národních buněk“. Ty jsou charakterizovány současným angažováním alespoň dvou hráčů, případně i trenéra stejné státní příslušnosti. Tyto buňky mohou napomáhat adaptaci hráčů na nové prostředí a mohou být i projevem dřívějších pozitivních vazeb mezi kluby (Duke 1994).

Duke uzavírá hodnocením, že migrační vlna způsobená rozpadem socialistického tábora míří především do střední a západní “pevninské“ Evropy. Anglie má stát mimo tuto vlnu, zejména kvůli odlišnému stylu a rychlejšímu tempu hry. Jinak tato vlna z východu na západ má mít delší trvání, především z ekonomických důvodů – růst cen proti relativně stagnujícím

platům v postsocialistických zemích. Navíc ani neúspěšnější “východní“ kluby, se “západními“ sponzory, nemohou konkurovat výši nabídek z Itálie nebo Španělska.

3.2.2 Případ Bosman

Kauza Jean-Marc Bosmana měla velký vliv na intenzitu migrace ve fotbalové Evropě. Výsledkem sporu belgického fotbalisty s klubem RC Liège a později s UEFA bylo přiznání volného pohybu v rámci EU pro profesionální sportovce s pasem některé z členských zemí EU a také uznání práva sportovců přestoupit po vypršení kontraktu do jiného klubu bez povinnosti platit za hráče transferový poplatek (podrobněji viz kapitola 2.2.5.3). Nová pravidla byla platná od roku 1996 a jejich výsledkem byla nejen zvýšená migrace evropských fotbalistů, ale především umožnila také příliv hráčů z oblastí mimo EU. Cizinecké kvóty většiny evropských fotbalových asociací totiž zůstaly stejné, pouze se již nevztahovaly na sportovce s pasem některé z členských zemí EU. Vzrůst objemu migrace dokládá tabulka 3.1, v níž je uveden počet fotbalistů ze zahraničí v italské fotbalové lize před a po případu Bosman. Z uvedených dat je zřejmý vysoký nárůst celkového počtu migrantů a také změna v jejich struktuře, ve které se nejpočetnější skupinou stali Jihoameričané, a došlo také k výraznému nárůstu počtu fotbalistů z afrických zemí. Je ovšem nutné zdůraznit, že hodnoty za sezónu 1999/2000 jsou ovlivněny povolením angažování cizinců i v nižších soutěžích italské ligy, v nichž se kluby rozhodly investovat do mladých a levnějších hráčů ze zemí stojících mimo EU.

Tabulka 3.1 Oblasti původu zahraničních hráčů v Italské lize¹ před a po "Bosmanovi"

Oblast původu	sezóna	
	1994/95	1999/2000 ²
Evropská unie	25 (40,0 %)	65 (28,5 %)
Zbytek Evropy	16 (25,0 %)	56 (24,6 %)
Jižní Amerika	17 (27,0 %)	75 (32,9 %)
Afrika	3 (4,8 %)	26 (11,4 %)
jiné	2 (3,2 %)	6 (2,7 %)
celkem	63 (100,0 %)	228 (100,1 %)

1) Zahnuje i nižší soutěže, v nichž byl ovšem start cizinců povolen až po "Bosmanovi".

2) Údaje se týkají fotbalistů, kteří v sezóně 1999/2000 skutečně nastoupili na hřiště.

Zdroj: Fabrizio Melegari (ed.), *Almanaco illustrato del calcio 1996*, Modena: Panin, 1995; *Calcio 2000, June 2000* (podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 223, Tab. 8.2)

Zvýšení objemu migrace fotbalistů dokládají také údaje z Anglie, kde v sezóně 1994/95 byli pouze 4 Francouzi v Premier League a Football League, ale v ročníku 1998/99 už 60 francouzských fotbalistů (Rollin 1995; Glenda a Rollin 1999 podle Lanfranchi, Taylor 2001, s. 223). Příliv sportovců ze zemí mimo Evropskou unii dále Lanfranchi a Taylor (2001, s. 223) dokládají údaji z Německa za sezónu 1999/2000, kdy v tamních klubech tvořili cizinci

40,6 % hráčů a největší skupiny tvořili Chorvaté (17 hráčů), Poláci (16) a Maďaři (10). Vysokého počtu cizinců v předních evropských ligách si všimli také Magee a Sugden (2002), kteří v anglických ligách napočítali v ročníku 1998/1999 více než 500 zahraničních fotbalistů a v Premier League²⁹ tvořili cizinci 45 % z celkového počtu hráčů v lize. Pro ročník 1999/2000 pak uvádějí podíl zahraničních hráčů v nejvyšších soutěžích dalších zemí. Itálie 33 %, Španělsko ke 40 %, Francie 23 %. Ačkoli autoři k těmto hodnotám neposkytují srovnání s obdobím před rokem 1995, lze předpokládat, že celkový počet zahraničních hráčů byl tehdy významně nižší, než je obvyklé v současnosti.

Výsledek případu Bosman tedy měl a stále má velmi výrazné důsledky na migraci fotbalistů a i dalších sportovců. K zvýšení intenzity i objemu migračních pohybů došlo nejen mezi státy Unie, ale, možná trochu nečekaně, i mezi unijními státy a oblastmi mimo EU. Velikost této migrační vlny vedla v řadě zemí k úvahám o obnovení omezení celkového počtu cizinců. Největší překážkou jejich zavedení jsou však platné evropské dohody týkající se volného pohybu pracovních sil, na nichž byl postaven úspěch Jean-Marc Bosmana. Lanfranchi a Taylor (2001, s. 213-229) ovšem při hodnocení vlivu kauzy belgického fotbalisty na míru migrace v druhé polovině 90. let zdůrazňují i váhu dalších faktorů. Mezi nimi již zmiňovaný nárůst migrace Jihoameričanů a Afričanů koncem 80. let, na začátku let devadesátých pak politické změny ve střední a východní Evropě a na Balkáně. A dále poukazují na přetrvávající velký rozdíl mezi ekonomickou silou západoevropských klubů a zbytkem světa. Význam ekonomických faktorů vyzdvihují také Magee a Sugden (2002, s. 421-422) a zvýšenou migraci uvádějí do souvislosti i s, v té době nově utvořenou, Ligou mistrů, která účastníkům přinesla značnou finanční odměnu, a také s tehdejšími šroubováním částek, jež dostávaly fotbalové kluby za práva na televizní přenosy³⁰. Tyto peníze pak dávaly klubům možnost utrácet za nákup hráčů vysoké sumy a vyháněly tak spirálu přestupových částek. Po přelomu století však "bublina" příjmů z televize splaskla a většina klubů ve snaze šetřit přistoupila k nové strategii, kterou je snaha "podepisovat" hráče bez smlouvy tak, aby kluby nemusely platit za přestup.

---

²⁹ Nejvyšší fotbalová liga v Anglii.

³⁰ Příjmy z práv na televizní přenosy stouply mezi sezónami 1988/89 a 1998/99 v Itálii z přibližně 40mil. GBP na více jak 150mil. GBP/sezónu a v Anglii z asi 15mil. také na více než 150mil. GBP/sezónu. Nejen v těchto ligách pak představoval tento zdroj významný podíl na struktuře příjmů soutěže. V sezóně 1997/98 tvořila televizní práva 27 % příjmů fotbalové ligy v Anglii, 39 % v Itálii, 38 % ve Španělsku, 25 % v Německu a celých 48 % ve Francii (Jelínek a Tomeš 2000, s. 20).

3.2.3 Působení agentů hráčů

Agenti hráčů jsou v současnosti velmi významným faktorem usnadňujícím migraci. Do fotbalového prostředí začali výrazněji vstupovat v 80. letech 20. století a postupně si z domlouvání a uzavírání přestupů fotbalistů udělali v podstatě monopol. Profesi agenta hráčů FIFA oficiálně uznala v roce 1994 a dnes po celém světě působí přes 4 300 agentů hráčů (Players' Agents List 2008), což celosvětově představuje jednoho agenta na 26,3 profesionálních hráčů³¹.

Odpověď na otázku, proč dnes mnoho klubů a naprostá většina hráčů využívá služby některého agenta, můžeme z velké části najít ve Směrnici pro činnost agentů hráčů fotbalu (Směrnice ČMFS 2007), jejíž článek 1 doslovně uvádí:

- 1.) Hráči při jednání s fotbalovými kluby o výkonu své sportovní činnosti a kluby při jednání stejné povahy s jinými kluby nebo s hráči mohou používat služeb výhradně agentů hráčů, kteří jsou držiteli licence agenta hráče ČMFS nebo jiné národní asociace, která je členem FIFA (dál jen „agent hráčů“).
- 2.) Agent hráčů je fyzickou osobou, která za úplatu zprostředkovává a vyjednává uzavření smlouvy profesionální, amatérské, neamatérské, pracovní nebo jiné obdobné smlouvy, na jejímž základě je hráč fotbalu oprávněn vykonávat svou sportovní činnost u jakéhokoliv českého nebo zahraničního klubu, a to buď v zájmu hráče, nebo v zájmu klubu, anebo vyjednává přestup hráče mezi dvěma fotbalovými kluby.
- 3.) Hráčům a klubům je zakázáno používat služeb jiných osob, které nejsou držiteli licence agenta hráčů s výjimkou uvedenou v odst. 4.
- 4.) Zákaz uvedený v odst. 3 se nevztahuje na rodiče, sourozence a manželku (manžela) příslušného hráče, stejně tak jako na advokáta, který má v příslušné zemi oprávnění k výkonu advokátní praxe.

Ze směrnice tedy vyplývá, že hráči mají jen málo jiných možností než využít k jednání o angažmá hráčského agenta, u kterého se navíc v této věci očekává nejvyšší odborná způsobilost. Pro kluby je pak jednodušší využít služeb člověka, který má fotbalovou problematiku zvládnutou³².

Práce agentů hráčů ovšem nespočívá pouze v právních službách, ale jejím těžištěm je péče o jejich klienty, což představuje především domlouvání angažmá hráčům, s nimiž má

³¹ Profesionálních hráčů, včetně žen, je podle údajů FIFA přibližně 113 000 (Big Count Stats Package 2007).

³² Odbornost agentů zajišťuje FIFA udělováním licence agenta hráčů, pro jejíž vydání musí uchazeč úspěšně složit zkoušky a navíc musí mít pojistku odpovědnosti za škody při výkonu povolání na minimální částku 2.000.000 Kč (v Česku) nebo složit bankovní záruku v hodnotě 100.000 CHF v některé švýcarské bance (Směrnice ČMFS 2007).

podepsanou smlouvu o zastupování³³ a hledání hráčů podle požadavků klubů. Vzhledem k tomu, že finanční odměna hráčských agentů se odvozuje z výše základního platu hráče a částky za podpis smlouvy, které pro hráče vyjednal, je v zájmu agentů zastupovat kvalitní fotbalisty a hledat nové talentované sportovce, kterým by mohli domluvit výhodnou smlouvu. Hráčští agenti jsou tak katalyzačním činitelem migračního procesu ve fotbale a umožňují dohody mezi hráči a kluby z různých oblastí, které by se jinak kvůli neznalosti místního právního systému i jazykovým bariérám uskutečňovaly jen stěží.

Nejvýznamnější úlohu hrají agenti hráčů v přestupech a objevování relativně levných hráčů z Jižní Ameriky a Afriky. Neustálý proud fotbalistů z těchto oblastí směř Evropa je do značné míry jejich zásluhou a nejedná se ani tak o hráče nejvyšší kvality, jako spíše o množství hráčů směřujících do nižších soutěží v předních fotbalových zemích nebo i nejvyšších soutěží v ekonomicky slabších zemích Evropy. Vysoký počet agentů a tvrdá konkurence na trhu s hráči vedla k objevování nových destinací. Proto se dnes Jihoameričané a Afričané, ale i evropští fotbalisté, objevují stále více i v asijských zemích, zejména ve státech bývalého Sovětského svazu. A také profesionální ligy v Japonsku a USA si od 90. let 20. století vybudovaly jako cílové země slušné renomé.

3.2.4 Migrace fotbalistů a Evropská unie

Ačkoli by se mohlo zdát, že evropské pracovní právo se fotbalu začalo týkat až v souvislosti s případem Bosman, není to úplně pravda. Již v 70. letech 20. století projednával Evropský soudní dvůr dva spory ze sportovní oblasti³⁴, jejichž výsledky potvrdily, že omezení migrace na základě občanství je nezákonné. Ovšem až do rozsudku v Bosmanově kauze v roce 1995 byly sportovní federace přesvědčeny, že se unijní právo na oblast sportu nevztahuje, a jednotlivé evropské fotbalové asociace si stanovovaly cizinecké klauzule podle svého uvážení. V průběhu 80. let minulého století se v některých zemích Evropského společenství začala objevovat ustanovení povolující klubům angažovat jakýkoli počet hráčů ze zemí Společenství, omezen ale zůstával počet cizinců, kteří mohli za jeden tým nastoupit v jednom momentě do hry³⁵ (srovnej Lanfranchi, Taylor 2001).

---

³³ Tato smlouva může být uzavřena maximálně na dobu 2 let, po kterou nesmí hráč bez souhlasu svého agenta využít jakýchkoli služeb jiného agenta hráčů. O nové smlouvě nesmí žádná ze stran začít jednat dříve než 3 měsíce před jejím vypršením a tuto lhůtu musí dodržet i ostatní agenti hráčů (Směrnice ČMFS 2007).

³⁴ V roce 1974 případ Walrawe a Koch proti Mezinárodní cyklistické unii a v roce 1976 Dona versus Mantero (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 218).

³⁵ Např. ve Francii směly kluby od roku 1982 "podepsat" 2 cizince + libovolné množství hráčů z Evropského společenství, ale na hřišti směli být zároveň jen 2 zahraniční hráči.

Přesto se představitelé Evropské unie snažili vyjednávat se zástupci sportovních federací tak, aby dosáhli alespoň dílčích kroků směrem k sjednocení pravidel a volnému pohybu sportovců. Zástupci Evropského parlamentu Martinu Bangemannovi se tak podařilo dohodnout s UEFA “nová“ pravidla ohledně nastupování zahraničních hráčů platná od sezóny 1992/93. Členské asociace UEFA musely od této sezóny v nejvyšší ligoové soutěži v každém soutěžním zápase povolit každému klubu start nejméně tří cizinců plus dvou hráčů cizí státní příslušnosti, kteří působí v zemi nepřetržitě po dobu pěti let, přičemž tři roky strávili v mládežnických týmech. Kluby navíc získaly možnost uzavřít smlouvu s neomezeným počtem fotbalistů z Evropské unie (srovnej Miller, Redhead 1994).

Další proces harmonizace fotbalových pravidel měl postupně následovat. Zastavil ji ovšem jednak výše zmiňovaný příliv fotbalistů ze zemí mimo Společenství v 90. letech minulého století. A pak také konečné rozhodnutí v Bosmanově případě, které mimo jiné znamenalo, že fotbal, a kolektivní sport obecně, začal být považován za “běžnou“ ekonomickou aktivitu se všemi důsledky podle pracovního práva.

Od roku 1996 má tedy každé rozšíření Evropské unie své důsledky i pro migrační možnosti sportovců ze starých i nových zemí. Netýká se to ani tolik sportovců nejvyšší úrovně, jako spíše hráčů průměrných kvalit, kteří by se jinak nevešli do cizineckých kvót imigrační asociace.

3.3 Postavení Evropy v rámci fotbalové migrace ve světě

3.3.1 Evropa, jádro fotbalového světa

Evropa, kde fotbal vznikl a odkud se šířil do zbytku světa, si od počátku profesionalizace fotbalistů až po současnost udržela pozici jádra tohoto sportovního odvětví. Evropské země představují fotbalové jádro ekonomické a je základní migrační destinací pro nejlepší hráče.

Maguire a Pearton (2000) dokázali tuto dominanci pomocí analýzy týmů, které se probily na MS 1998 ve Francii. Autoři sledovali, v jakých zemích působí jednotliví hráči všech zúčastněných národních mužstev. Zjistili, že kluby ze zemí národních asociací spadajících pod UEFA (Evropa) zaměstnávaly nejvíce, celkem 122, reprezentantů států z ostatních fotbalových konfederací, tedy z AFC (Asie), CAF (Afrika), CONCACAF (Severní a Střední Amerika a karibská oblast) a CONMEBOL (Jižní Amerika). Oceánská konfederace OFC nebyla ve Francii zastoupena žádným týmem. 104 ze zmiňovaných 122 reprezentantů

v zemích UEFA pocházelo z Afriky (70) a Jižní Ameriky (34). Naproti tomu kluby z těchto dvou oblastí nezlákaly žádného fotbalistu z jiné než “domácí“ konfederace. To asijská a americko-karibská konfederace měly ve svých klubech alespoň 9 fotbalistů z ostatních konfederací. Výrazné mezinárodní přesuny hráčů našli autoři také v rámci evropské UEFA a jihoamerické CONMEBOL. Z analýzy dále vyplynulo, že 270 z celkových 704 zúčastněných hráčů působilo ve čtyřech nejvýznamnějších fotbalových ligách světa, tedy ve španělské, italské, anglické a německé³⁶ (více viz Maguire, Pearton 2000).

3.3.2 Struktura pracovního trhu v evropských fotbalových klubech

Lanfranchi a Taylor (2001) rozlišují mezi profesionálními fotbalisty v evropských klubech 4 skupiny. Zařazení jednotlivých hráčů do určité skupiny ovšem není stálé, naopak je proměnlivé a hráč se může během své kariéry mezi skupinami pohybovat.

Skupina A. Do této skupiny zařazují přibližně 500 nejlepších, “top“ hráčů, kteří působí ve 20 až 25 “top“ klubech, převážně z Anglie, Itálie a Španělska. Tito hráči jsou stálými členy reprezentačních týmů svých zemí a pravidelně se účastní Ligy mistrů a velkých mezinárodních turnajů (MS, ME). Hráči i funkcionáři z této skupiny se pohybují v prostoru, v němž jakoby neexistovaly státní hranice. Tito fotbalisté dosahují popularity na úrovni filmových hvězd.

Autoři uvnitř této skupiny rozdělují 2 podskupiny. První je tvořena Angličany, Italy a Španěly, kteří se v rámci své národní ligy propracovali do klubu z A skupiny a jejich cílem je udržet si stálou pozici ve svém klubu. Druhou podskupinu tvoří fotbalisté ostatních národností, kteří se po dosažení této nejvyšší úrovně pohybují mezi různými kluby této úrovně. Příkladem hráčů mohou být Ronaldo, Vieri, Anelka. Z klubů třeba Juventus Turín, londýnská Chelsea, Bayern Mnichov.

Dále podotýkají, že ještě v první polovině 90. let minulého století existovalo několik těchto A skupin v národních ligách, ale na přelomu století tu již operovala integrovaná nadnárodní skupina, jež byla stále více autonomní (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 226). Aktivity klubů a hráčů této nadnárodní skupiny vytvářejí něco, co může připomínat globální pracovní trh. Ovšem přestože se k nim váže obrovská pozornost, není tato skupina pro fotbalové prostředí jako celek zdaleka reprezentativní.

---

³⁶ Španělsko, Itálie i Německo se MS 1998 účastnily, ovšem Anglie se na tento šampionát nedostala.

Skupina B. Tuto skupinu tvoří zástupci nejvyšších národních soutěží a v některých ligách i nejlepší kluby z druhých nejvyšších soutěží. Většina hráčů má reprezentační zkušenosti z mládežnických týmů a cílem členů této skupiny je dostat se do skupiny A, kluby z “B“ však na transferovém trhu mohou jen stěží soutěžit s kluby z “A“. Migrace hráčů z B skupiny byla více ovlivněna Bosmanovým případem, který na této úrovni znamenal posun pracovního trhu, na němž se pohybují, od národního k mezinárodnímu. Celkově skupina B v Evropě zahrnuje asi 3 000 až 4 000 fotbalistů.

Skupina AB. Skupina AB je jakýmsi průnikem - přechodem mezi předchozími skupinami. Patří do ní kluby, které mají vysokou úroveň v národní soutěži, ale nedosahují na úroveň vyšší. Kluby z této skupiny jsou zajímavé především pro mladé hráče a hráče na vzestupu. Na přestupovém trhu soutěží kluby z této skupiny jak s kluby z A, tak z B skupiny. Příkladem mohou být kluby Fiorentina, Leeds United, Real Zaragoza, ale určitě členy této skupiny může být obtížné, neboť tu dochází k velké oscilaci mezi skupinami A, AB a B.

Skupina C. Poslední skupinu profesionálů tvoří příslušníci nižších soutěží hlavních evropských lig a hráči ze slabších evropských lig, tj. především ze Skandinávie a východní Evropy. Počet takových fotbalistů odhadují autoři alespoň na 20 000 a tvrdí, že právě tito hráči jsou nejvíce zasaženi zlomem v souvislosti s Bosmanovým případem. Byli zvyklí pohybovat se na regionálním fotbalovém trhu, především uvnitř svého státu, ten však de facto přestal být chráněn před možným příchodem levnějších hráčů z jiných zemí.

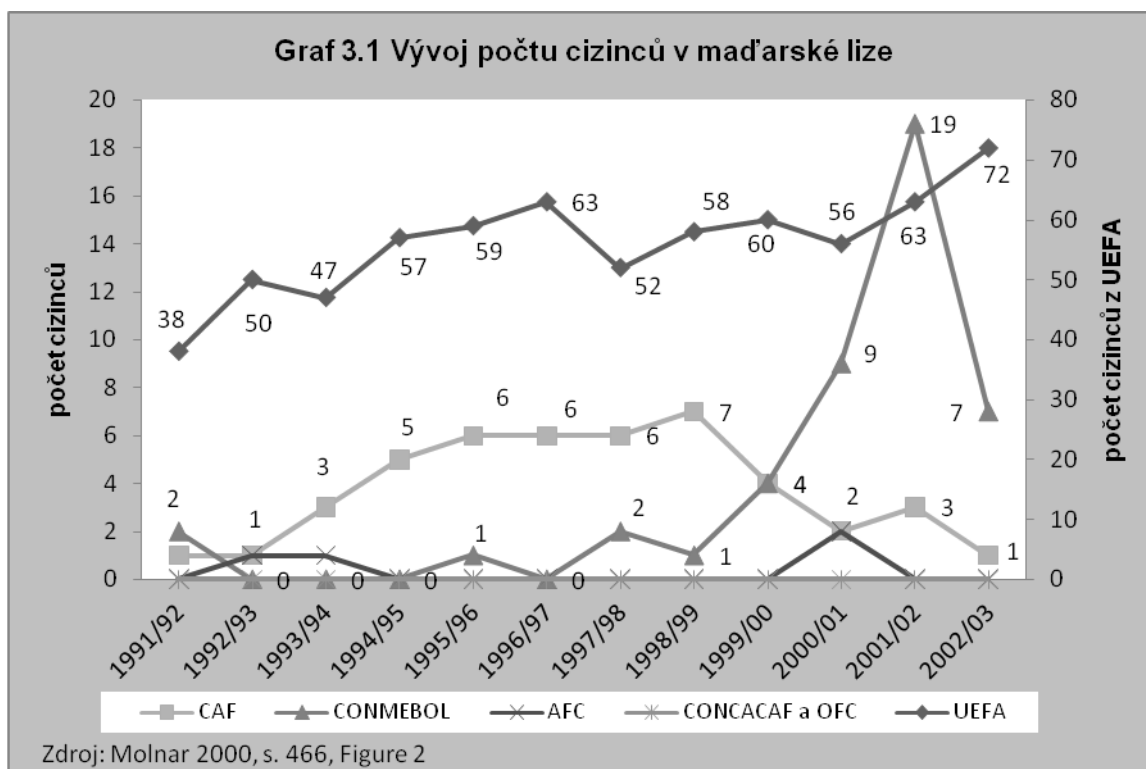
Nadnárodní, případně globální, dimenze fotbalové migrace je tedy spjata spíše s elitou profesionálních fotbalistů. Naproti tomu tzv. dělníci fotbalu jsou dosud vázáni pouze na regionální trh a je otázkou do budoucna, zda se mezinárodní trh s fotbalisty rozvine i na nižších úrovních. Dosud k tomu ve velkém nedošlo, ale agenti hráčů se v tomto směru ukazují jako klíčový hybný faktor.

3.3.3 Případ Maďarska

V roce 2006 publikoval Molnár článek k fotbalové migraci v Maďarsku v době postkomunistické transformace, v němž shrnul údaje jak o zahraničních hráčích v maďarské profesionální soutěži, tak o emigraci maďarských fotbalistů do zahraničí. Srovnáme-li počet fotbalových imigrantů s počtem maďarských hráčů, kteří odešli do angažmá v zemích UEFA,

tedy 769 proti 432 hráčům, vyjde nám Maďarsko z pohledu fotbalové migrace jako příjmová země.

V sezónách 1991/92 až 2002/03 angažovaly maďarské fotbalové kluby 769 zahraničních hráčů. Z grafu 3.1, jenž znázorňuje vývoj počtu a struktury zahraničních fotbalistů, je patrné, že největší zastoupení mají fotbalisté z evropských zemí. Zajímavá je výměna pozic mezi konfederacemi Afriky, která opanovala první místo mezi zdroji z mimoevropských zemí v 90. letech 20. století, a Jižní Ameriky, jejíž fotbalisté na tuto pozici nastoupili v sezóně 1999/2000. Hráči ze zbylých konfederací se v Maďarsku téměř neobjevují.

Fotbalisty z UEFA (675 hráčů) autor dále rozlišuje podle původu ze zemí “staré EU”+Norska+Švýcarska (2 %), z nových členských států EU³⁷ (13 %) a ze zbytku UEFA (85 %). V posledně jmenované skupině (celkem 574 hráčů) měli největší podíl fotbalisté z Rumunska (43 %), Jugoslávie³⁸ (26 %) a Ukrajiny (18 %). Tyto státy byly v horší ekonomické situaci a navíc s Maďarskem přímo sousedí a při hranicích v nich žijí významné maďarské menšiny. To platí i pro Slovensko, odkud pocházela většina (77 %) z 86 hráčů spadajících do skupiny nových členů EU. Žádný jiný stát z této skupiny nedosáhl ani 10% podílu.

³⁷ Článek pracuje s údaji za období před přijetím nových členů do EU v roce 2004. V tomto konkrétním případě to zahrnuje státy Slovensko, Slovinsko, Litvu, Lotyšsko, Polsko a Maltu.

³⁸ Pojem Jugoslávie v tomto případě zahrnuje Srbsko i dnes již osamostatněné Černou Horu a Kosovo.

Molnár (2006) se snažil pro jednotlivé migrační proudy najít vysvětlení. Africká migrační linie je podle něj založena na kontaktech, jež si v Maďarsku vytvořili afričtí univerzitní studenti, kteří zde pobývali v rámci vládních stipendijních programů. To má vysvětlovat „sporadický příchod hráčů z 11 různých států CAF, přičemž většina těchto států do Maďarska posílá své studenty (Molnár 2006, s. 467). Pro jihoamerickou migrační linii, již z velké části tvoří Brazilci, nabízí autor tři možná vysvětlení. Prvním jsou obchodní aktivity maďarských emigrantů, kteří odcházeli do Jižní Ameriky na počátku 20. století. Pravděpodobnější jsou však další dvě: A to kontakty a jazyková vybavenost bývalých maďarských fotbalistů, kteří působili v Portugalsku a poté se vrátili domů, kde získali pozice ve fotbalových klubech, a celosvětová popularita brazilských fotbalistů, spojená s jejich dovednostmi a podpořená výkony na světových mistrovstvích. Mimo to připomíná i úlohu hráčských agentů, kteří jsou schopni domluvit Brazilcům angažmá téměř po celém světě.

Země UEFA pak autor v souladu s Wallersteinovým Světovým systémem rozděluje na základě ekonomické situace na jádro („stará EU“+Norsko+Švýcarsko), semiperiferii (státy vstoupivší do EU v roce 2004) a periferii (zbylé státy UEFA). To částečně vysvětluje velmi nízké zastoupení fotbalistů ze západní Evropy a naopak vysoký počet hráčů z ekonomicky slabších zemí. Pro západní hráče mohly být navíc odrazující nejasné právní podmínky ve sportu v postkomunistických zemích. Tato situace se v současnosti mění a sportovců z tzv. starých zemí Unie bude v nových členských zemích pravděpodobně přibývat. Při migračních pohybech v rámci bývalých postkomunistických zemí hrála podle Molnára velmi významnou úlohu síť kontaktů, založených na známostech právě z doby komunismu, ale éra těchto kontaktů bude podle mne již také u konce.

Ekonomickými podmínkami lze vysvětlit také působení většiny maďarských fotbalových emigrantů ve starých zemích Unie (71 % ze 432 hráčů), kde našli kromě mnohem vyšších platů také jistotu těchto příjmů. Hlavními destinacemi v této oblasti jsou Belgie (31 %), Finsko (22 %), Německo (12 %) a Rakousko (11 %). Rakousko díky geografické blízkosti. Německo díky vazbám založeným na dřívějším působení maďarských hráčů, ale také díky působení agentů a prostřednictvím kontaktů od sponzorů, kteří přišli do Maďarského fotbalu ze západní Evropy. Belgie kromě důvodů uvedených u Německa také díky benevolentním zákonům, jež umožňují získat belgické občanství a tím i vyšší atraktivitu na trhu, již po třech letech trvalého pobytu. A Finsko je pro fotbalové Maďary tradiční cílová destinace díky jazykové příbuznosti a rozdílné organizaci fotbalové sezóny, která umožňuje nastupovat ve Finsku v létě a pro běžnou sezónu být k dispozici doma. Zajímavý je vysoký

počet maďarských fotbalistů v Izraeli. Molnár (2006) to přičítá ochotě hráčů působit za relativně vysokou odměnu i v méně kvalitní soutěži.

Příklad fotbalové migrace v Maďarsku a uvedená vysvětlení migračních proudů mohou být velice nápomocné ve snaze porozumět migraci fotbalistů v Česku.

4 Použité metody

Postupně se prosazuje mínění, že výsledky získané kvantitativními a kvalitativními strategiemi přispívají ke znalostem o sociálním prostředí každý po svém a že tyto metody výzkumu nestojí ve vzájemné kontradikci, ale spíše se doplňují (srovnej Hendl 2005). Proto je v práci použito jak kvantitativního, tak kvalitativního přístupu.

V první fázi výzkumu byl vytvořen statistických přehled cizinců v české lize, přičemž hlavním cílem bylo zjistit počet a strukturu zahraničních hráčů působících v české nejvyšší fotbalové soutěži podle státní příslušnosti. Údaje získané v této kvantitativní fázi pak sloužily jako východisko pro výběr respondentů v druhé, kvalitativní fázi výzkumu, která byla zaměřena na zkušenosti zahraničních hráčů s českým prostředím a na názory odborníků na působení cizinců v českém fotbale.

4.1 Statistický přehled

Hlavním cílem statistické části výzkumu bylo zjistit přesný počet zahraničních hráčů, kteří nastoupili v jednotlivých soutěžních ročnících nejvyšší české fotbalové soutěže, tj. I. ligy, od jejího prvního ročníku v sezóně 1993/1994 až do sezóny 2006/2007. Začátek datové řady v sezóně 1993/94 byl zvolen s ohledem na vznik samostatné české ligové soutěže právě v tomto fotbalovém ročníku, k čemuž došlo v důsledku rozpadu Československa na dva samostatné státy, Českou republiku a Slovenskou republiku, k prvnímu lednu 1993.

Zahraniční hráči byli pro účely práce definováni, jako hráči, kteří nemají občanství České republiky, což tedy zahrnuje i občany Slovenské republiky. Kritériem pro započítání hráče bylo, že hráč nastoupil alespoň v jednom soutěžním utkání I. ligy na hřiště. Důvodem pro toto kritérium byla snaha eliminovat ovlivnění statistických dat hráči, kteří sice prošli českými kluby, ale nezasáhli do ligové soutěže³⁹.

4.1.1 Zdroje dat

Za účelem získání těchto údajů jsem se nejprve obrátil na Českomoravský fotbalový svaz (ČMFS) jako instituci zastřešující veškerý "registrovaný" fotbal v České republice. Svaz sám si však statistiku o počtu cizinců v českém fotbale nevede a i přes jistou míru ochoty pracovníků ČMFS se ukázalo jako velmi obtížné získávat potřebné údaje jejich prostřednictvím.

---

³⁹ Jedná se zejména o zahraniční hráče, kteří přišli na zkoušku, ale neosvědčili se.

Do hry však, poněkud nesystematicky, vstoupila náhoda v podobě setkání s autory Atlasu českého fotbalu pány Jelínkem a Jenšíkem; pan Jelínek byl tak laskav a poskytl mi elektronický soubor se seznamem zahraničních hráčů působících v české lize (Jelínek 2005).

Jako výchozí jsem ale nakonec použil data získaná z webových stránek Fotbalové statistiky samostatné České republiky (od r. 1993) a společného Československa, jejichž autorem je František Kopecký⁴⁰. Důvodem bylo více statistických informací, které bylo z údajů na těchto stránkách možné k jednotlivým zahraničním hráčům získat. Tento statistický zdroj jsem pochopitelně srovnával se souborem od pana Jelínka i přímo s Atlasem českého fotbalu tak, abych zajistil maximální správnost údajů použitých v mé práci.

Jako třetí zdroj jsem k ověřování správnosti dat využil fotbalové stránky zpravodajského webu www.idnes.cz. Tento zdroj poskytuje o hráčích vcelku podrobné informace, bohužel však zahrnuje pouze údaje od ligového ročníku 2000/2001.

4.1.2 Použití získaných údajů

Pomocí uvedených zdrojů jsem ze zahraničních hráčů v Česku vytvořil soubor dat, který u každého hráče uvádí jméno a příjmení, rok narození, státní příslušnost a výčet klubů 1. ligy a sezón, v nichž v Česku v 1. lize působil (viz Příloha 4.1). Z těchto údajů pak vycházejí všechny další v práci uváděné charakteristiky hráčů (např. věk při prvním startu v české 1. lize; počet odehraných sezón).

Na základě údajů uvedeného souboru zahraničních hráčů v Česku byly vytvořeny také všechny uváděné přehledy struktur hráčů podle různých kritérií (např. podle příslušnosti ke konfederacím FIFA nebo počet cizinců v jednotlivých českých klubech).

4.2 Kvalitativní část

4.2.1 Použitá metoda

Druhá fáze výzkumu se zaměřovala na poznání osobní zkušenosti zahraničních hráčů v Česku a názorů odborníků z fotbalového prostředí na působení těchto hráčů v Česku. Proto jsem v této fázi využil interview, přesněji rozhovor pomocí návodu (viz Hendl 2005).

„Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele

---

⁴⁰ Pan Kopecký je v podstatě dobrovolník, nadšenec pro fotbalové statistiky českého fotbalu, který na citovaných webových stránkách zpřístupňuje data, jež se mu podařilo zpracovat a nashromáždit. Jím zveřejněné statistiky sahají zpětně od současnosti do sezóny 1970/71. Za to, že si tyto údaje nenechává pro sebe, mu patří uznání a mé poděkování.

zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace. Rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview. Současně umožňuje provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje jejich srovnání. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti.“ (Hendl 2005, s. 174)

4.2.1.1 *Návody k rozhovorům*

Otázky pro respondenty lze rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou otázky pro zahraniční hráče v české 1. lize a druhou jsou otázky pro odborníky z oblasti fotbalu. Zaměření a formulaci otázek jsem konzultoval s vedoucím mé práce D. Drbohlavem a s M. Buzkem z oddělení fotbalu FTVS UK.

Všem respondentům jsem pro zvýšení důvěryhodnosti předal prohlášení, v němž jsem se zavázal použít informace, získané v průběhu rozhovoru, pouze pro účely této diplomové práce (Příloha 4.2). Ze stejného důvodu jsem respondentům, v případě zájmu, poskytl otázky předem v elektronické podobě.

Záznam každého interview jsem pořizoval formou písemných poznámek do návodu k rozhovoru.

4.2.1.1.1 *Rozhovory s hráči*

Návod k rozhovorům s hráči byl pro všechny shodný, ale s některými zahraničními hráči bylo pochopitelně nutné vést interview v cizím jazyce. Vzhledem k tomu, že většina zahraničních fotbalistů ovládá angličtinu, a především také s ohledem na mé jazykové schopnosti, jsem zvolil právě anglický jazyk⁴¹. Otázky v návodu byly tedy vytvořeny v české i anglické verzi (viz Příloha 4.3 a 4.4).

Všechny schůzky s hráči probíhaly v prostorech sportovních zařízení daných klubů, které nezajišťovaly respondentům dostatečné soukromí. Interview s hráči z Mostu navíc z časových důvodů probíhala ve dvojicích. Takové podmínky nelze vzhledem k povaze rozhovoru považovat za vhodné, nicméně vzhledem k způsobu domlouvání rozhovoru je nebylo možné ovlivnit.

4.2.1.1.2 *Rozhovory s fotbalovými odborníky*

Ve skupině fotbalových odborníků bylo potřeba upravit otázky podle konkrétní fotbalové profese respondenta. Tak byly vytvořeny mírně odlišné soubory otázek pro

---

⁴¹ Pro komunikaci s některými latinskoamerickými fotbalisty by ovšem byla vhodnější španělština.

fotbalové odborníky a funkcionáře působící v určitém fotbalovém klubu (Příloha 4.5), pro fotbalové odborníky a funkcionáře působící mimo kluby (Příloha 4.6), pro agenty hráčů (Příloha 4.7) a pro novináře (Příloha 4.8).

4.2.1.2 Počet respondentů a způsob jejich kontaktování

Při plánování výzkumu jsem počítal s počtem deseti respondentů z řad hráčů a deseti dotazovaných mezi fotbalovými odborníky. Tento počet umožňuje mezi hráči zajistit vzorek respondentů, odpovídající jejich zastoupení podle státního občanství a věkové struktury. Mezi odborníky pak tento počet dovoluje získat názory od různých fotbalových profesí.

Hráči

Hráče bylo nutné kontaktovat prostřednictvím zástupců jejich klubů – zejména mluvčích, sportovních ředitelů, sekretářů – kteří byli telefonicky požádáni o zprostředkování rozhovorů. Tímto způsobem jsem se koncem března a v průběhu dubna 2008 obrátil na 4 kluby – FC Slovan Liberec, SK Slavii Praha, FK Most a FK Viktorii Žižkov - ve kterých v té době působilo větší množství cizinců. Prostřednictvím pana Aleše Kaplana, který je odborným asistentem na katedře atletiky FTVS UK a působí ve Spartě Praha jako kondiční trenér, jsem oslovil také zahraniční fotbalisty Sparty. Výběr konkrétních hráčů se pak řídil potřebou zajistit národnostní i věkovou různorodost respondentů, zohledněna byla také migrační historie hráčů. Významným kritériem byla znalost češtiny nebo angličtiny na úrovni umožňující provedení rozhovoru. Rozhovory s hráči Mostu zprostředkoval sportovní ředitel Stanislav Salač, ve Viktorii Žižkov interview umožnil sekretář klubu Jiří Jechoutek, který informoval hráče a mně sdělil místo a čas konání tréninků družstva, po nichž jsem mohl kontaktovat přímo samotné fotbalisty. S mluvčími Liberce a Slavie bohužel nedošlo k domluvě na vhodném termínu interview.

Z oslovených fotbalistů rozhovor odmítli pouze dva hráči. Konečný počet respondentů mezi hráči tak dosáhl čísla 10.

4.2.1.2.1 Fotbaloví odborníci

Zástupci klubů byli kontaktováni zároveň s domlouváním rozhovorů s hráči. Ostatní odborníky jsem nejprve oslovil prostřednictvím elektronické komunikace, e-mailem. Na některé odborníky jsem se mohl obrátit s odkazem na Maria Buzka z oddělení fotbalu FTVS UK, což se v několika případech ukázalo jako klíčové. Kromě zástupců fotbalových klubů

jsem se pokusil kontaktovat 2 představitele ČMFS, 1 trenéra v úseku reprezentace ČMFS, 4 agenty hráčů a 4 novináře.

Interview nakonec absolvovali 2 zástupci klubů, 1 představitel ČMFS, 1 agent hráčů a 2 novináři. Příčinou tak nízkého počtu respondentů je především časová vytíženost oslovených osob, ale třeba agenti hráčů převážně na žádost o rozhovor vůbec nereagovali.

4.2.2 Zpracování získaných informací

Pro zpracování informací získaných na základě rozhovorů jsem se rozhodl využít metodu porovnávání případů. Ta srovnáváním jednotlivých případů poskytuje podklady pro navržení určité abstrakce, která by byla souhrnným pohledem na zkoumanou problematiku (srovnej Hendl 2005).

Poznatky, zpracované na základě poznámek a osobní účasti na rozhovoru, jsem pak využil k zodpovězení výzkumných otázek a ověření hypotéz práce.

5 Výsledky výzkumu

5.1 Statistický přehled

Využitím tří různých zdrojů⁴² jsem dospěl k celkovému počtu 311 zahraničních hráčů z 35 různých zemí, kteří od sezóny 1993/94 do sezóny 2006/07 nastoupili na hřiště alespoň v jednom zápase české nejvyšší fotbalové soutěže.

5.1.1 Počet zahraničních hráčů podle konfederací FIFA

Tabulka 5.1 uvádí po vzoru Molnára (2006) a Maguira a Peartona (2000) počet zahraničních hráčů v Česku podle původu z jednotlivých konfederací FIFA a také podíl konfederací na celkovém počtu těchto hráčů. Výsadní postavení mezi zahraničními fotbalisty

Oblast původu cizince (konfederace)	počet hráčů	podíl [%]	státy původu cizinců
UEFA (Evropa)	266	85,5	(BIH+BLR+CHE+CRO+DEN+FRA+GEO+HUN+LTU+MKD+NIR+POL+ROM+RUS+SLO+SRB+SVK+SWE+TUR+UKR)
CAF (Afrika)	10	3,2	(CIV+CMR+COD+GAM+GHA+NGA+NIG+ZIM)
CONCACAF (Severní a Střední Amerika a Karibik)	7	2,3	(CAN+CRI+MEX+USA)
CONMEBOL (Jižní Amerika)	28	9,0	(ARG+BRA+URU)
AFC + OFC (Asie) + (Oceánie)	0	0,0	
celkem	311	100,0	

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

v Česku mají zástupci UEFA (85,5 %), významnější je ještě podíl hráčů z CONMEBOL (9,0 %). Méně pak CAF ((3,2 %) a CONCACAF (2,3 %). Z konfederací asijské AFC a oceánské OFC v Česku dosud žádný fotbalista angažmá nenašel. Převaha zástupců z UEFA zůstane v českém fotbale zachována, i když od nich oddělíme slovenské hráče, jejichž vztah k Česku je specifický. Bez Slováků tedy dosahuje podíl ostatních zástupců UEFA 21,5 % (67 hráčů), podíl slovenských fotbalistů na celkovém počtu cizinců je 64,0 % (199 hráčů). Celkové počty zahraničních hráčů podle původu z jednotlivých zemí viz Tabulka 5.3.

5.1.2 Počet zahraničních hráčů podle definovaných regionů

Pro lepší ilustraci toho, odkud pocházejí cizinci v našem fotbale, jsem zvolil rozdělení do více regionů, vymezených podle kulturní blízkosti a ekonomické situace jednotlivých států

⁴² Tyto zdroje jsou: Fotbalové statistiky samostatné České republiky (od r. 1993) a společného Československa (Kopecký 2008); elektronický soubor poskytnutý panem Jelínkem (2005); fotbalová rubrika webových stránek www.idnes.cz.

(viz Tabulka 5.2). Toto rozdělení dokumentuje očekávanou jasnou dominanci fotbalistů ze Slovenska (64 %), založenou na jazykové blízkosti a především dlouhodobých přátelských vztazích, které nebyly rozpadem společného státu narušeny⁴³. S tím kontrastuje podstatně nižší zastoupení ostatních středoevropských zemí (2,3 %), s nimiž již takové vztahy navázány nejsou.

Tabulka 5.2 Cizinci podle původu z vymezených oblastí (1993/94-2006/07)

Oblast původu cizince	počet hráčů	podíl [%]	vymezení oblasti
Slovensko	199	64,0	SVK
střední Evropa	7	2,3	(HUN+POL)
bývalá Jugoslávie	28	9,0	(BIH+CRO+MKD+SLO+SRB)
jihovýchodní Evropa	3	1,0	(ROM+TUR)
bývalý SSSR	19	6,1	(BLR+GEO+LTU+RUS+UKR)
západní Evropa	10	3,2	(CHE+DEN+FRA+NIR+SWE)
Severní Amerika	4	1,3	(CAN+USA)
latinská Amerika	31	10,0	(ARG+BRA+CRI+MEX+URU)
subsaharská Afrika	10	3,2	(CIV+CMR+COD+GAM+GHA+NGA+NIG+ZIM)
celkem	311	100,1	

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

Po slovenských hráčích se v Česku nejčastěji vyskytovali fotbalisté z latinskoamerických zemí, z nichž bylo nejvíce Brazilců (21 hráčů) a Argentinců (6). U brazilských hráčů to můžeme připisovat jejich obecné oblibě a aktivitě jejich agentů (srovnej Molnár 2006), na angažování argentinských hráčů měl pravděpodobně kladný vliv povedený přestup Lazzara Liuniho⁴⁴, po jehož první sezóně v české lize se u nás objevili další 4 noví hráči z této země.

Třetí největší skupinou cizinců v české 1. lize jsou fotbalisté ze zemí bývalé Jugoslávie, o jejichž migračních tendencích jsem se zmiňoval v kapitole 3.1.3. Zastoupení získaly v naší soutěži všechny nástupnické země Jugoslávie⁴⁵, přičemž nejvíce hráčů pocházelo z Chorvatska (9). Ti si také našli do české ligy cestu nejdříve, poprvé v sezóně 1995/96 (viz Tabulka 5.4). Fotbalisté ze Srbska a Černé Hory (5), Slovinska (6), Bosny a Hercegoviny (5) i Makedonie (3) se u nás začali, s jedinou výjimkou, objevovat až od ročníku 2000/01. Je ovšem obtížné hodnotit, zda tyto příchody souvisely s válečnými okolnostmi v této oblasti nebo jsou otázkou fotbalového trhu. Po přelomu století již podle mne převládá spíše kombinace fotbalových a ekonomických důvodů, kdy hráči z této oblasti představují pro

⁴³ Zástupci české ani slovenské strany se navzájem nepovažují za cizince (viz kapitola 5.2)

⁴⁴ Přestup tohoto hráče do Liberce byl prvním fotbalovým "obchodem" jednoho z nejúspěšnějších českých agentů současnosti Pavla Zíky, který před tím v Argentině osm let prodával strojní výrobky (Kolář 2008).

⁴⁵ Pro účely práce jsou Srbsko, Černá Hora i zcela nedávno osamostatněné Kosovo brány jako jeden státní útvar pod názvem Srbsko a Černá Hora.

české kluby poměrně lacinou, avšak dostatečně kvalitní “pracovní sílu“. A myslím, že v souvislosti s úspěšným působením Makedonce Toleskiho a Džeka z Bosny a Hercegoviny můžeme očekávat ještě větší zájem o fotbalisty ze zemí bývalé Jugoslávie.

Tabulka 5.3 Celkový počet cizinců v české 1.lize podle státní příslušnosti

mezinárodní zkratka	státní příslušnost	počet hráčů
ARG	Argentina	6
BIH	Bosna a Hercegovina	5
BLR	Bělorusko	3
BRA	Brazílie	21
CAN	Kanada	3
CHE	Švýcarsko	1
CIV	Pobřeží Slonoví	1
CMR	Kamerun	2
COD	Konžská dem. rep.	1
CRI	Kostarika	2
CRO	Chorvatsko	9
DEN	Dánsko	1
FRA	Francie	6
GAM	Gambie	1
GEO	Gruzie	1
GHA	Ghana	1
HUN	Maďarsko	5
LTU	Litva	2
MEX	Mexiko	1
MKD	Makedonie	3
NGA	Nigérie	2
NIG	Niger	1
NIR	Severní Irsko	1
POL	Polsko	2
ROM	Rumunsko	2
RUS	Rusko	3
SLO	Slovinsko	6
SRB	Srbsko+ČH	5
SVK	Slovensko	199
SWE	Švédsko	1
TUR	Turecko	1
UKR	Ukrajina	10
URU	Uruguay	1
USA	Spojené státy americké	1
ZIM	Zimbabwe	1
celkem		311

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), w w w .idnes.cz

Po “Jugoslávciích“ se u nás ve větší míře objevovali také hráči ze zemí bývalého Sovětského svazu, a to zejména v první polovině sledovaného období (viz Příloha Tabulka 5.4). Většina z 19 fotbalistů pocházela z Ukrajiny (10), další pak z Ruska (3), Gruzie (1), Běloruska (3) a z Litvy (2). Zástupci posledně dvou jmenovaných států se v české lize vyskytovali i v posledních dvou sezónách. Vyšší počet “sovětských“ fotbalistů v polovině 90. let minulého století lze připsat lepším ekonomickým podmínkám v té době v Česku a roli mohla hrát také znalost tamního prostředí založená na kontaktech z období socialismu. V současnosti jsou však ruské a také ukrajinské kluby v nejvyšších soutěžích ekonomicky silnější než kluby české a tento obrat našel odezvu i ve struktuře migrantů z této oblasti.

Ne nevýznamný je počet hráčů pocházejících z afrických zemí a zemí zahrnutých do skupiny západní Evropa. K působení Afričanů se dá říct, že se u nás v 1. lize objevovali po celé sledované období, ale vždy pouze jednotlivě a fotbalisté žádné země nepřevážili svým počtem ostatní. Tito hráči se vzhledem k barvě své pleti v našem prostředí setkávali a bohužel ještě občas setkávají s rasistickými projevy některých fotbalových

diváků⁴⁶.

⁴⁶ Tyto projevy, ale jsou dnes pouze ojedinělé a jsou odsuzovány naprostou většinou české společnosti. Paradoxně je dodatečně odsuzují také sami fanoušci, kteří se k nim nechali strhnout atmosférou na stadionu.

Africké předky mají také Francouzi, kteří do české ligy začali přicházet od sezóny 2003/04. Do sezóny 2006/07 jich tu získalo angažmá již celkem 6 a tvoří tak více než polovinu všech fotbalistů ze západní Evropy v Česku. Příliv francouzských hráčů má zřejmou souvislost s návratem českých internacionálů, působících právě ve Francii, do českého fotbalu⁴⁷. Hráči ostatních zemí “vyspělé“ Evropy nezůstali déle než jednu sezónu.

Zajímavý, byť objemem poměrně malý, je výskyt fotbalistů ze Severní Ameriky. V poslední sledované sezóně 2006/07 tu působili dokonce 3 Kanadané současně, přičemž jeden z nich, Hainault, je členem kanadské reprezentace. Tento jev podle mne souvisí s rostoucím počtem a zvyšující se kvalitou severoamerických hráčů, kteří odcházejí do Evropy jednak za lepšími ekonomickými podmínkami, ale také za možností dalšího fotbalového růstu.

Angažmá jednoho Turka a dvou rumunských hráčů, které jsem zařadil do jihovýchodní Evropy, lze považovat pouze za dílčí epizody bez většího ohlasu v přestupové politice českých klubů.

5.1.3 Vývoj počtu zahraničních hráčů v české 1. lize

Celkový počet hráčů v ligových klubech u nás pochopitelně nebyl konstantní po celé sledované období (viz Tabulka 5.5). Od vzniku samostatné české soutěže ročníkem 1993/94

Tabulka 5.5 Počet cizinců působících v české 1.lize v jednotlivých sezónách (1993/94-2006/07)

počet hráčů v české lize	sezóna													
	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07
celkově	380	373	392	389	397	383	386	412	419	393	421	421	411	436
z toho domácí	335	330	346	346	358	353	359	364	382	344	354	370	355	376
z toho cizinci	45	43	46	43	39	30	27	48	37	49	67	51	56	60
podíl cizinců [%]	11,8	11,5	11,7	11,1	9,8	7,8	7,0	11,7	8,8	12,5	15,9	12,1	13,6	13,8

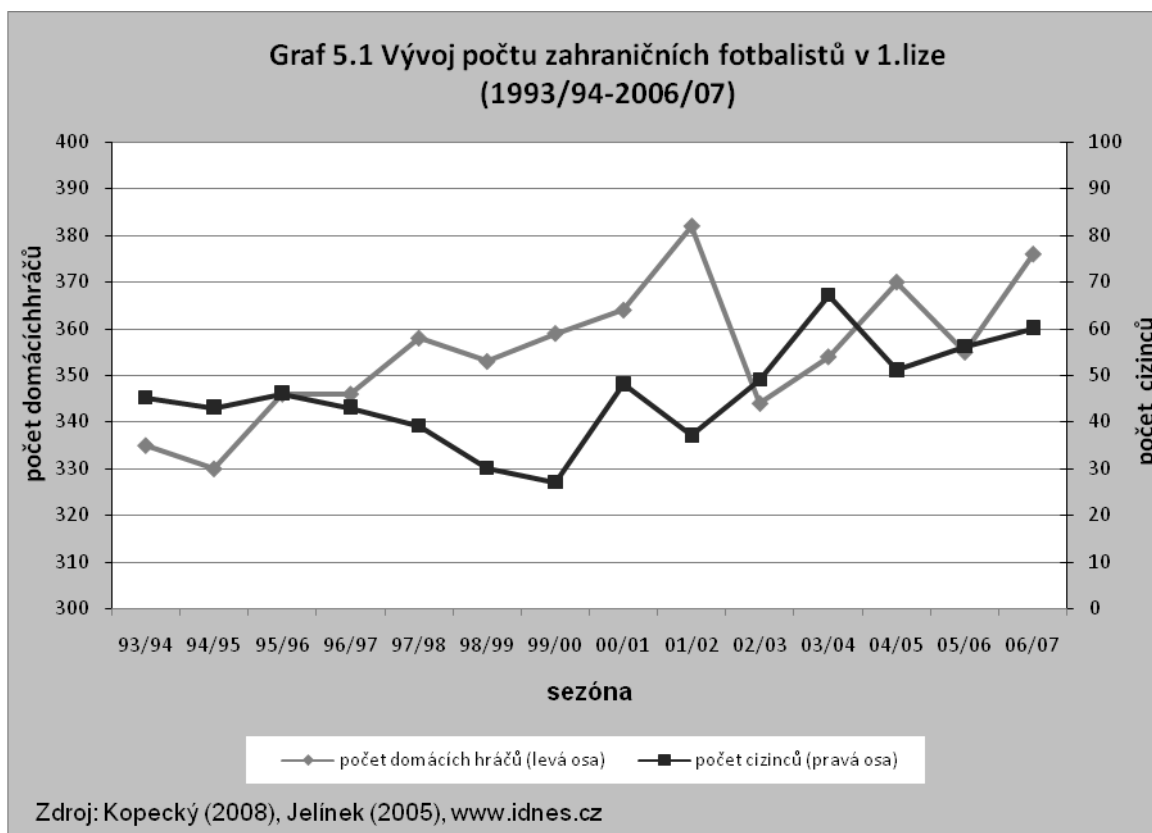
Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

můžeme až do současnosti sledovat kolísavý nárůst celkového počtu fotbalistů. Graf 5.1 nám pak ukazuje, že tento nárůst se do přelomu století týkal pouze domácích hráčů, zatímco počet zahraničních hráčů v tomto období naopak výrazně klesal. Nejnížší počty cizinců v ročnících 1998/99 a 1999/00 jsou pravděpodobně odrazem ekonomických problémů Česka v druhé polovině 90. let 20. století v důsledku probíhajícího transformačního procesu českého hospodářství. Následující velké výkyvy v množství angažovaných cizinců podle mne

Podle dotazovaných fotbalových odborníků je k umlčení těchto projevů, když tito hráči prokáží svou prospěšnost pro tým a své fotbalové kvality přímo na hřišti.

⁴⁷ Nejvýraznější postavy jsou v tomto ohledu Ivan Hašek, který doporučil řadu hráčů, a trenér Slavie Praha Karel Jarolím.

vyplývaly z pokusů českých funkcionářů angažovat zahraniční hráče, kteří však nebyli úspěšní, a proto se jich pak kluby zbavovali a naopak dali příležitost domácím hráčům. Naprosto neobvyklý je vývoj v ročnících 2001/02 a 2002/03, pro jehož vysvětlení jsem na základě svých podkladů nenašel žádné vysvětlení. Rozdíl v absolutním počtu fotbalistů v soutěži mezi těmito ročníky je 26 hráčů, což se rovná kádru minimálně jednoho prvoligového klubu. Lze se pouze domnívat, že kluby měli v prvně jmenované sezóně k dispozici mimořádný objem finančních prostředků a současně se rozhodli dát přednost domácím hráčům. V sezóně následující pak kluby již takový objem financí nezískaly a zároveň se vrátily k používání cizinců.

Zajímavé je srovnání mezi vývojem počtu hráčů z vymezených regionů a celkovým počtem hráčů ze zahraničí (viz Tabulka 5.6). Vyplývá z něj přímá závislost celkového počtu cizinců na počtu hráčů ze Slovenska, která trvala až do sezóny 2002/03. Teprve po této sezóně doznala národnostní struktura zahraničních hráčů u nás takových změn, aby se tato závislost alespoň částečně oslabila. To potvrzuje i postupný pokles podílu Slováků z minimálně tři čtvrtin k jedné polovině všech cizinců. Až donedávna dokázaly ostatní regiony vstoupit do hegemonie našich východních sousedů vždy jen v dílčích soutěžních ročnících. “Sověti“ zásluhou Ukrajinců (5 hráčů) v sezóně 1995/96. Z Jihoameričanů v sezóně 1998/99 Argentinci (5 fotbalistů) a od ročníku 2003/04 Brazilci (vývoj počtu hráčů viz Tabulka 5.4).

Výraznější podíl si od konce 90. let minulého století až do současnosti udržovali i zástupci bývalé Jugoslávie (strukturu dle jednotlivých zemí viz Tabulka 5.4). Nejruznorodější složení cizinců měly v české lize poslední dva sledované ročníky a další vývoj by měl pokračovat spíše směrem zvyšování heterogenity než, že by získával převahu některý z vymezených regionů.

Oblast původu cizince	procentuální podíl hráčů z oblasti / sezona (více viz pozn. 1 a 2)													
	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07
Slovensko	41	41	36	34	29	18	22	36	28	39	41	34	33	34
	91,1	95,3	78,3	79,1	74,4	60,0	81,5	75,0	75,7	79,6	61,2	66,7	58,9	56,7
střední Evropa	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	4	1
	0,0	0,0	0,0	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	7,1	1,7
bývalá Jugoslávie	0	0	1	1	4	3	2	4	4	3	9	5	6	5
	0,0	0,0	2,2	2,3	10,3	10,0	7,4	8,3	10,8	6,1	13,4	9,8	10,7	8,3
jihovýchodní Evropa	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0
	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0	0,0	3,7	0,0	2,7	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0
bývalý SSSR	2	2	6	3	2	2	0	2	0	1	2	1	2	2
	4,4	4,7	13,0	7,0	5,1	6,7	0,0	4,2	0,0	2,0	3,0	2,0	3,6	3,3
západní Evropa	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	3	3	5
	0,0	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	5,9	5,4	8,3
Severní Amerika	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
	0,0	0,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	5,0
latinská Amerika	0	0	0	0	2	6	1	3	2	2	8	7	6	9
	0,0	0,0	0,0	0,0	5,1	20,0	3,7	6,3	5,4	4,1	11,9	13,7	10,7	15,0
subsaharská Afrika	2	0	0	2	2	1	1	3	2	4	3	1	1	1
	4,4	0,0	0,0	4,7	5,1	3,3	3,7	6,3	5,4	8,2	4,5	2,0	1,8	1,7
celkem	45	43	46	43	39	30	27	48	37	49	67	51	56	60
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

pozn. 1) číslo uvedené u dané oblasti nahoře vyjadřuje absolutní počet hráčů z této oblasti, kteří v dané sezóně nastoupili na hřiště v utkání české 1. Ligy

pozn. 2) číslo uvedené u dané oblasti dole vyjadřuje procentuální podíl hráčů z dané oblasti na celkovém počtu zahraničních hráčů, kteří v dané sezóně nastoupili na hřiště v utkání české 1. Ligy

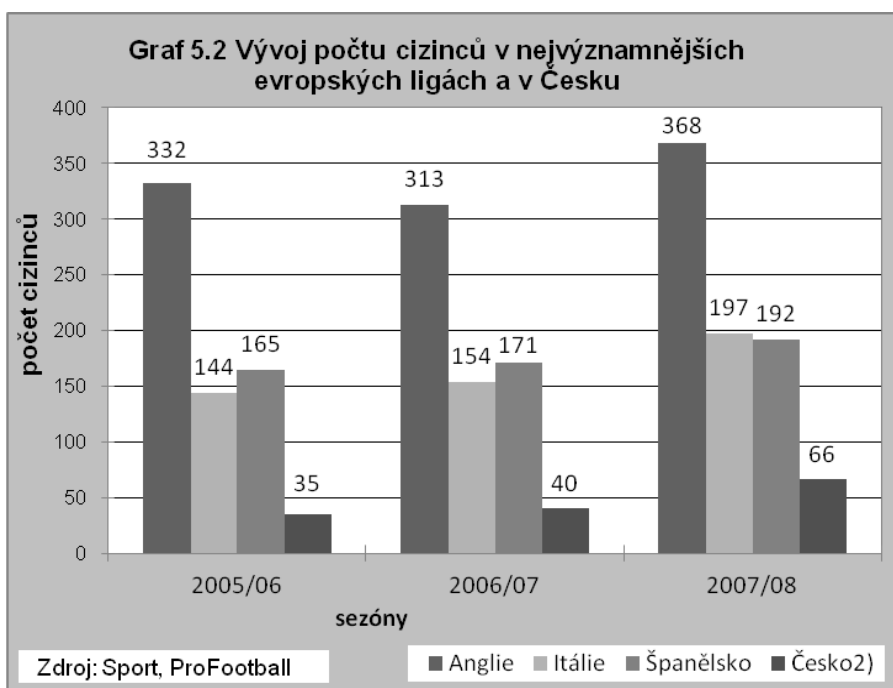
5.1.4 Srovnání situace v Česku s ostatními zeměmi

Pro porovnání počtu cizinců v české lize s ligami v ostatních zemích jsou k dispozici pouze dílčí údaje a bohužel chybí časové řady.

Přesto, česká nejvyšší fotbalová soutěž dosud patří mezi ligy s nižším podílem zahraničních hráčů. V české l. lize dosáhl tento podíl maximálně 15,9 % v ročníku 2003/04 (viz Tabulka 5.5), naproti tomu v předních evropských soutěžích je tento podíl mnohem vyšší. V sezóně 1999/00 byl podíl zahraničních hráčů v nejvyšší soutěži ve Francii 23 %, v Itálii 33 %, ve Španělsku téměř 40 % a v Anglii celých 45 % (Magee, Sugden 2002). V Německu pak ve stejném ročníku tvořili cizinci 40,6 % všech hráčů (Lanfranchi, Taylor 2001), zatímco v Česku klesl jejich podíl na pouhých 7 %, což bylo nejméně za celé sledované období.

Také v porovnání s Maďarskem se česká liga jeví, jako vůči přichodům cizích fotbalistů poměrně uzavřená. Maďarskou fotbalovou ligu totiž mezi ročníky 1991/92 až 2002/03 prošlo celkem 769 cizinců, kdežto u nás za delší časové období (1993/94 až 2006/07) působilo jen 311 fotbalistů ze zahraničí.

Výrazný rozdíl mezi počtem fotbalistů ze zahraničí v české lize a v ostatních evropských ligách dokumentuje také graf 5.2, založený na údajích ze soupisek týmů v daných soutěžích před začátkem sezóny⁴⁸. Graf ukazuje obrovské množství zahraničních hráčů v Anglii a vyrovnaný, ale proti Anglii výrazně nižší stav cizinců v Itálii a ve Španělsku.

Rozdíl mezi českou soutěží a ostatními ligami je částečně ovlivněn počtem týmů v dané soutěži⁴⁹. Pozorovat můžeme i celkově rostoucí počet hráčů ze zahraničí ve všech sledovaných ligách.

Vývoji počtu cizinců odpovídá, s jednou výjimkou,

vývoj podílu zahraničních fotbalistů ve sledovaných soutěžích. Na začátku ročníku 2007/08 dosáhl v Anglii tento podíl 62,5 %, v Itálii meziročně vzrostl téměř o deset procent na 37,9 %, ve Španělsku se rovnal 39,0 % a významně se tento podíl zvýšil také u nás – z 10,4 % na začátku sezóny 2006/07 na rovných 16 % v posledně sledovaném ročníku (více viz Příloha Tabulka 5.7). Celkově tedy podíl hráčů ze zahraničí roste ve všech sledovaných soutěžích.

5.1.5 Zahraniční hráči podle věku při příchodu a podle délky působení v české lize

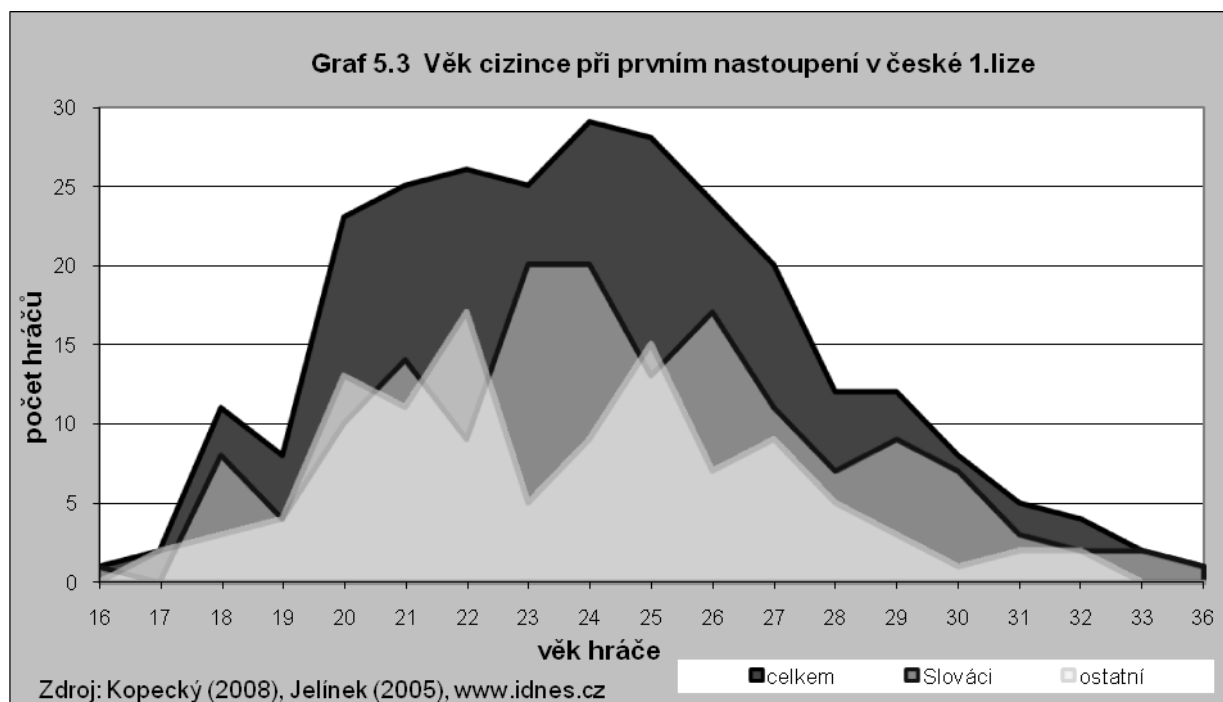
Kromě struktury zahraničních hráčů podle státního občanství a příslušnosti k vybraným regionům, byla sledována také struktura těchto fotbalistů podle věku při vstupu do české ligy a podle počtu odehraných sezón.

⁴⁸ Počet zahraničních fotbalistů, kteří nakonec zasáhli do dané ligové soutěže v daném ročníku, může být nakonec vyšší.

⁴⁹ V české nejvyšší lize soutěží pouze 16 družstev oproti 20 týmům v ostatních uvedených zemích.

5.1.5.1 Struktura podle věku při prvním nastoupení v české 1. lize

Věk cizince při prvním nastoupení v české 1. lize je charakteristika, která má sledovat, jak staré hráče ze zahraničí si české kluby vybírají. Tento věk byl určen rozdílem mezi rokem narození a ročníkem, ve kterém poprvé nastoupil k utkání české 1. ligy⁵⁰. Do výpočtu této charakteristiky nebyli zařazeni hráči, kteří v Česku působili již v ročníku 1993/94, neboť na základě výchozího souboru dat nebylo možné určit, zda tito hráči do českého klubu přišli teprve před touto sezónou nebo v něm působili již dříve.

Výsledky znázorňuje graf 5.3 (viz též Příloha Tabulka 5.8), s jehož pomocí můžeme určit, že nejvíce hráčů ze zahraničí k nám přišlo ve věku 24 až 25 let, což lze hodnotit jako ideální období, v němž se fotbalista dostává na vrchol fyzických sil a má již dostatek zkušeností. V dalších dvou letech pak fotbalisté dosahují nejvyšší výkonnosti a tomu odpovídá také stále vysoké množství hráčů angažovaných právě v tomto věku.

Vysoký počet hráčů k nám přišel také ve věku od dvaceti do třidvaceti let, což bude ovlivněno přestupovou politikou většiny českých klubů, která vede k hledání talentovaných cizinců, jejichž hodnota na fotbalovém trhu se působením u nás ještě zvýší a klub pak může výrazně získat jeho dalším prodejem.

Porovnání mezi hráči ze Slovenska a hráči z ostatních zemí odhaluje zajímavé střídání v množství příchozích fotbalistů v jednotlivých letech. Tomuto jevu bych nepřikládal zvláštní význam a považoval bych ho spíše za náhodný. A to i v případě hráčů ve věku 23 a 24 let, kde

⁵⁰ Příklad: Peter Šinglár – rok narození 1974, poprvé v lize v ročníku 2004/05 → věk při prvním nastoupení: 2004 - 1974 = 30.

je rozdíl mezi počtem nově angažovaných Slováků a hráčů z ostatních zemí největší a mohl by nasvědčovat zaměření českých klubů spíše na slovenské fotbalisty.

Skupina fotbalistů ze Slovenska se oproti ostatním odlišuje také vyšším počtem hráčů v krajních věkových kategoriích, jak mladých hráčů do devatenácti let, tak starších hráčů od dvaceti osmi let věku.

Časté přestupy slovenských hráčů v osmnácti letech jsou nejspíše ovlivněny hranicí plnoletosti, která se u nás i na Slovensku váže k této věkové hranici. Od tohoto věku již fotbalista nepotřebuje k podpisu smlouvy s klubem souhlas rodičů a jednodušší jsou i další náležitosti spjaté s výkonem povolání fotbalisty. Mnohé české kluby tedy zřejmě čekají, až vyhlédnutý talentovaný hráč ze Slovenska dosáhne věkové hranice plnoletosti.

Příchody hráčů starších osmadvaceti let budou pravděpodobně motivovány snahou dostat se ještě v závěru kariéry do zahraničí a s tím si polepšit také finančně.

5.1.5.2 Struktura podle počtu odehraných sezón v české 1. lize

Z tabulky 5.9, která sleduje počet sezón odehraných zahraničními hráči v české 1. lize, můžeme vyčíst, že polovina všech cizinců vydržela v české lize pouze jednu sezónu a déle než dvě sezóny pak v Česku zůstala pouhá čtvrtina z nich. Navzdory tomu průměrná délka působení zahraničních hráčů v naší lize mírně překročila hranici dvou let - 2,06 sezóny.

zahraniční hráči	počet sezón hráče v české 1. lize								celkem
	1	2	3	4	5	6	7	8	
celkem	160	72	33	19	13	5	5	4	311
%	51,4	23,2	10,6	6,1	4,2	1,6	1,6	1,3	100
Slováci	84	50	26	15	11	5	5	3	199
%	42,2	25,1	13,1	7,5	5,5	2,5	2,5	1,5	99,9
ostatní	76	22	7	4	2	0	0	1	112
%	67,9	19,6	6,3	3,6	1,8	0,0	0,0	0,9	100,1

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

Evidentní rozdíly jsou pak mezi délkou působení hráčů v Česku mezi fotbalisty ze Slovenska a fotbalisty z ostatních zemí. Zatímco po jedné odehrané sezóně odešli celé dvě třetiny hráčů pocházejících ze zemí mimo Slovensko, po stejné době neodešla z Česka ani polovina slovenských hráčů. Podíl hráčů, kteří zůstali po dvě sezóny, se mezi těmito skupinami příliš neliší, ale vyšší podíl Slováků pak odehrál v české lize více než právě 2 soutěžní ročníky. Podíl těchto hráčů ze Slovenska dosáhl téměř jedné třetiny, kdežto u hráčů z ostatních zemí tento podíl jen mírně překročil 10 %.

Vysoký podíl zahraničních fotbalistů, kteří nastoupili v české lize pouze v jedné či dvou sezónách má vcelku jednoduché vysvětlení vyplývající z rozhovorů s fotbalovými odborníky. Zahraniční hráč, který se v české lize prosadí, pak vcelku rychle pokračuje v migraci do

ekonomicky i fotbalově silnějších lig. Na druhou stranu pokud zahraniční hráč neuspěje, je pro český klub lepší dát příležitost domácím hráčům.

Vyšší počet odehraných sezón u slovenských hráčů je výsledkem již zmiňované jazykové, kulturní a geografické blízkosti. Neobvyklé není ani trvalé usazení Slováků v Česku, čemuž nahrává také fakt, že se Češi a Slováci navzájem většinou ani nepovažují za cizince.

5.1.6 Zahraniční hráči v českých klubech

Největšímu počtu zahraničních fotbalistů dala příležitost Slavia Praha s třiceti dvěma cizinci, následovaná pražskou Spartou, Slovanem Liberec, Opavou a Drnovicemi, tedy kluby, které angažovaly více než 25 cizinců (počet zahraničních hráčů v jednotlivých klubech viz Tabulka 5.10). Další čtyři kluby daly při svém působení v nejvyšší soutěži mezi ročníky 1993/94 až 2006/07 příležitost alespoň dvaceti zahraničním hráčům a v dalších šesti klubech nastoupilo alespoň 15 cizinců. Méně než 10 fotbalistů ze zahraničí nastoupilo za deset klubů, ale 6 z těchto klubů působilo v nejvyšší soutěži pouze jednou sezónou. Ve sledovaném období se nevyskytl žádný klub, který by alespoň v jednom ročníku nevyužil služeb hráče ze zahraničí.

Jako největší ‘importér‘ se ukazuje opět pražská Slavia, za níž v nejvyšší soutěži poprvé nastoupilo 30 fotbalistů ze zahraničí. V angažování ‘nových tváří‘ byly pilné i kluby z Opavy, Brna a Liberce a také Slovácko.

Slavia je první také v různorodosti původu cizinců. Vystřídali se v ní zástupci celkem čtrnácti různých zemí. Fotbalisté devíti různých občanství se postupně vystřídali v Liberci a ve Slovácku, hráči osmi občanství prošli Spartou a Teplicemi.

Pokud odmyslíme kluby, které v 1. lize absolvovaly pouze jednu sezónu, dosahuje nejvyššího průměru zahraničních hráčů na sezónu Most. Ten však působil v nejvyšší soutěži pouze ve dvou posledních ročnících ze sledovaného období, a kdybychom hodnotili za poslední dva ročníky i ostatní kluby, dostaly by se na srovnatelný průměr také Sparta s Olomoucí a průměr Liberce se Slavií by byl dokonce vyšší (vývoj počtu zahraničních hráčů v jednotlivých klubech viz Příloha Tabulka 5.11).

Ve srovnání dvou nejsilnějších klubů české ligy Sparty a Slavie, vychází jako odváznější pražská Slavia. Z předních českých klubů využívá v hojné míře zahraniční hráče i Slovan Liberec. Ovšem objektivně hodnotit, který z klubů má navrch z pohledu úspěšnosti angažovaných cizinců by bylo velmi obtížné.

Tabulka 5.10 Zahraniční hráči v klubech české 1. ligy (1993/94-2006/07)

Klub	cizinci v klubu (1993/94-2006/07)			
	absolutně	z toho poprvé v 1.lize	průměr na sezónu	počet hráčů v klubu podle občanství
Baník Ostrava	16	12	1,1	SVK 16
Benešov *	4	3	4,0	SVK 4
Blšany	5	2	0,6	SVK 4, ARG 1
Bohemians	16	11	2,3	SVK 12, ROM 1, RUS 2, UKR 1
Brno	10	9	0,7	SVK 8, MKD 1, TUR 1
České Budějovice	17	11	1,5	SVK 16, MKD 1
Drnovice	26	20	2,6	SVK 22, BRA 2, CMR 1, TUR 1
Dukla Praha *	4	4	4,0	SVK 4
Hradec Králové	15	10	1,7	SVK 13, ARG 2
Cheb	5	5	1,7	SVK 5
Jablonec	16	10	1,2	SVK 12, CRO 2, SLO 1, SRB 1
Jihlava *	3	2	3,0	SVK 3
Karviná	8	5	4,0	SVK 5, GEO 1, POL 2
Kladno *	7	4	7,0	SVK 4, CAN, 2, LTU 1
Lázně Bohdaneč *	1	1	1,0	SVK 1
Liberec	27	23	1,9	SVK 17, ARG 2, BRA 2, CRI 1, GHA 1, HUN 1, LTU 1, UKR 1, USA 1
Mladá Boleslav	3	2	1,0	SVK 1, BRA 1, COD 1
Most	10	9	5,0	SVK 2, BLR 1, BRA 1, CAN 1, CIV 1, FRA 4
Olomouc	22	17	1,6	SVK 15, BRA 3, LTU 1, NGA 2, SLO 1
Opava	26	25	3,3	SVK 15, BLR 1, BRA 6, CRO 1, SLO 1, UKR 2
Plzeň	13	11	1,3	SVK 4, BRA 3, CRO 2, HUN 1, ROM 1, SLO 1, UKR 1
Příbram	13	8	1,3	SVK 6, BIH 1, BRA 1, CRO 3, FRA 2
Slavia Praha	32	30	2,3	SVK 13, BIH 1, BRA 4, CMR 1, CRO 2, HUN 2, MEX 1, NIR 1, RUS 1, SLO 2, SRB 1, SWE 1, URU 1, ZIM 1
Slovácko - Uherské Hradiště	20	18	2,5	SVK 10, BIH 1, BLR 1, BRA 1, DEN 1, HUN 2, MKD 1, SRB 1, UKR 2
Sparta Praha	30	21	2,1	SVK 19, ARG 1, CHE 1, CMR 1, CRO 2, FRA 1, SRB 3, UKR 2
Teplice	15	11	1,4	SVK 6, ARG 2, BIH 2, CMR 1, CRI 1, CRO 1, NIG 1, UKR 1
Vítkovice *	3	3	3,0	SVK 3
Zlín	20	14	2,5	SVK 16, BRA 1, GAM 1, UKR 2
Žižkov	20	10	1,8	SVK 18, URU 1, ZIM 1

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

* kluby, které působily v 1. lize pouze jednu sezónu

5.1.7 Shrnutí přehledu statistik

Za 14 ročníků od sezóny 1993/94 do sezóny 2006/07 prošlo českou nejvyšší fotbalovou soutěží celkem 311 zahraničních fotbalistů z 35 různých zemí. Počet i podíl hráčů ze zahraničí se ve sledovaném období nejprve postupně snižovaly, minima dosáhly v ročníku 1999/00, po kterém začaly kolísavě růst. Maxima dosáhly v sezóně 2003/04 – počet 67 fotbalistů, podíl 15,9 %. Údaje před poslední ukončenou sezónou nasvědčovaly, že toto maximum bude překonáno a v následujících ročnících české nejvyšší soutěže lze očekávat další nárůst počtu i podílu fotbalistů ze zahraničí. Přesto je v porovnání s ligovými soutěžemi v ostatních evropských zemích podíl cizinců v českém fotbale dosud poměrně nízký.

Nejvíce fotbalistů, 64 %, k nám míří ze Slovenska a z ostatních zemí konfederace UEFA. Migrační linie mezi Slovenskem a Českem je založena na jazykové, geografické a kulturní blízkosti a především také na historickém soužití v rámci společného státu v průběhu dvacátého století. Dlouhodobě významný podíl zahraničních fotbalistů v Česku pochází z latinské Ameriky a z nástupnických států bývalé Jugoslávie.

Tři čtvrtiny zahraničních fotbalistů přichází ve věku 20 až 27 let. Více než dvě sezóny v české lize odehrála jen necelá třetina hráčů ze Slovenska a pouhých 12,5 % hráčů z ostatních zemí.

Mezi kluby byly dosud v angažování cizinců nejaktivnější Slavia Praha a Slovan Liberec a také kluby z Opavy a Drnovic, které již v současnosti v nejvyšší soutěži nepůsobí.

5.2 Kvalitativní část

5.2.1 Rozhovory s hráči

V této kapitole jsou zpracovány informace z rozhovorů s hráči. Mají povahu individuálních a specifických zkušeností a názorů. S ohledem na jejich charakter a také vzhledem k nízkému počtu respondentů nelze na jejich základě zobecňovat na celou skupinu zahraničních hráčů v Česku. Přesto poskytují cenný náhled na specifické prostředí mezinárodní migrace ve vrcholovém sportu.

Otázky pro hráče byly rozděleny do šesti dílčích témat (viz Příloha 4.3 a 4.4), která jsou zde jednotlivě shrnuta.

5.2.1.1 Osobní charakteristika hráčů

Výzkumu se zúčastnilo 10 fotbalistů ze tří různých klubů české 1. ligy, ve věku od 20 do 30 let. Dotazovaní hráči pocházejí ze sedmi různých zemí. 4 respondenti pocházejí ze Slovenska. Osobní údaje hráčů shrnuje tabulka 5.12.

číslo rozhovoru	příjmení	jméno	občanství	věk	rodinný stav	jazyk rozhovoru
1	TRUBILA	Vitali	BLR	23	ženatý	čeština
2	da Silva CAMARGO	Andrei	BRA	20	svobodný	ang./češ.
3	WEBSTER	Byron	ENG	21	svobodný	angličtina
4	OBOYA	Patrick	KEN	21	svobodný	angličtina
5	KÓŇA	Tomáš	SVK	24	svobodný	čeština
6	HAINAULT	Andre	CAN	22	svobodný	angličtina
7	BARTALSKÝ	Peter	SVK	30	ženatý	čeština
8	DEMJAN	Róbert	SVK	26	ženatý	čeština
9	LABANT	Branislav	SVK	32	ženatý	čeština
10	XAVIER HERVE	Zengue	CMR	24	svobodný	angličtina

Zdroj: rozhovory s hráči

Všichni hráči mají občanství země, ve které se narodili a stejné občanství mají také jejich rodiče. Žádný hráč neměl dvojí občanství. Tři respondenti však uvedli, že o možnosti získat občanství, některé země EU uvažují nebo uvažovali. Důvodem jsou především fotbalové - cizinecké kvóty na hráče ze zemí mimo EU.

Hráči ze Slovenska jsou v Česku i s rodinou, případně s přítelkyní. Za Patrickem Oboyou přišel z Keni do mládežnických družstev Mostu mladší bratr. Na příliš dlouhé vyřizování povolení k pobytu pro svou manželku si stěžoval Vitali Trubila. Jako problematické se ukazuje postavení přítelkyň hráčů ze zemí mimo EU, které podle sekretáře

Viktorie Žižkov nemohou v Česku, získat dlouhodobé vízum k pobytu nad 90 dní, pokud zde nepracují.

5.2.1.2 Pobyť v Česku

Nikdo z respondentů nejmenoval žádný zásadní problém při pobytu v Česku. Hráči z jiných klimatických oblastí pochopitelně jmenovali jako neoblíbenou zimu.

Volný čas tráví hráči se svou rodinou či přítelkyněmi (pokud tu jsou). V oblíbené jsou procházky, nakupování, jeden hráč uvedl i sportování s dětmi. Hráči z Mostu nenacházeli v tomto městě dostatek příležitostí pro vyžití mimo fotbal. Proto často jezdí do Prahy nebo používají internet a počítačové hry.

Kontakty s lidmi mimo fotbalové prostředí v Česku zahraniční fotbalisté většinou neudržují. Někteří slovenští hráči se občas stýkají se známými ze Slovenska, kteří pracují v Čechách nebo s bývalými českými spoluhráči. Klíčové pro získání známostí mimo fotbal mohou být partnerky hráčů, což zmínili dva fotbalisté. Výjimku tvořil Zengue Xavier, který se v Praze seznámil a v rámci časových možností udržoval kontakt se studenty z Francie.

Setkání s ostatními spoluhráči ve volném čase fotbalistů závisí spíše na individuálních sympatiích mezi jednotlivci. Specifická situace se vyvinula v Mostě, kde působilo a stále působí vyšší množství zahraničních fotbalistů, a to i v mládežnických kategoriích. Samotní fotbalisté pak hovoří o komunitě zahraničních hráčů, která je relativně uzavřená. Tito hráči tak nejsou "nuceni" pokoušet se navazovat bližší kontakty s domácími hráči. S bývalými zahraničními spoluhráči z Mostu se snažil udržovat kontakt Andre Hainault.

5.2.1.2.1 Jazyková bariéra

Největší bariérou při vzájemných kontaktech mezi domácí populací a zahraničními hráči je pochopitelně jazyk. Tento problém odpadá slovenským hráčům, i když podle jejich výpovědí jim občas mladší část populace některé výrazy nerozumí. Pro komunikaci na hřišti se bezpodmínečně musí základní pojmy v češtině naučit i ostatní zahraniční hráči. Mimo hřiště však mluví cizinci především anglicky, čeština pro tyto hráče nemá s ohledem na další kariéru velký význam a vůli učit se češtinu spojují jen s případným delším setrváním v české lize. Česky se z uvedených hráčů domluví Bělorus Trubila a Brazilec Andrei, který k tomu byl donucen půlročním hostováním v Blšanech, kde se mluvilo pouze česky. Z klubů zřizoval kurzy češtiny pouze Most.

5.2.1.3 Předchozí kariéra

Téměř všichni hráči získali zkušenosti s profesionálním fotbalem ještě před příchodem do české soutěže a pouze jediný hráč před českým angažmá nenastupoval za seniorské týmy (viz Tabulka 5.13). Profesionály se hráči stávají zpravidla ve věku kolem 18-ti let, mezi dotazovanými hráči se však vyskytli i fotbalisté, kteří první profesionální smlouvu získali až kolem 20-tého roku.

Jen jeden fotbalista působil před příchodem do Česka mimo svou rodnou zemi a tento hráč vyjádřil přesvědčení, že se styl hry v dané zemi odvíjí od mentality jejích obyvatel.

Tabulka 5.13 Fotbalová charakteristika dotazovaných hráčů

číslo rozhovoru	počet sezón		klub v době rozhovoru	jako profesionál	seniorská fotbalová historie hráče	země původu agenta
	v Česku v 1. lize	v Česku celkem				
1	3	3	FK Most	od 18-ti let	6 let Bělorusko (1.liga)	GER
2	2	2	FK Most	od 18-ti let ²⁾	v Brazílii jen mádež	ITA
3	1	1	FK Most	2 roky	1 rok Anglie (4. a 5. nej-soutěž)	GRE
4	1	1	FK Most	2,5 roku	2 roky Keňa (1.liga)	GER
5	3	3	AC Sparta Praha	4,5 roku	3 roky Slovensko (2. a 1.liga)	SVK
6	3	3	AC Sparta Praha ¹⁾	4,5 roku	2 roky Kanada	GER
7	1	4	FK Viktoria Žižkov	12 let	8 let Slovensko (1.liga)	CZE
8	1	2	FK Viktoria Žižkov	5 let	3 roky Slovensko (1.liga)	SVK
9	1	2	FK Viktoria Žižkov	od 18-ti let	10 let Slovensko (1.liga)	SVK
10	1	1	FK Viktoria Žižkov	4 roky	2 roky Kamerun; 2 roky Turecko (1.liga); 1 rok Portugalsko	mezinár. spol.

Zdroj: rozhovory s hráči

Pozn.: 1) Hainault byl do Sparty zapůjčen na hostování z FK Most.

2) Andrei získal první profesionální kontrakt až příchodem do Česka.

5.2.1.4 Přestup do Česka

Čtyři ze šesti hráčů, kterým byla položena otázka, zda vždy počítali s působením mimo domácí soutěž, odpověděli, že ano⁵¹. Zbývající dva hráči na otázku přímo neodpověděli.

Hráči působení v zahraničí spojují se snahou, touhou propracovat se na co nejvyšší fotbalovou úroveň⁵². Kamerunec Zengue Xavier označil odchod do zahraničí dokonce za svůj cíl. „Když chceš dělat fotbal, musíš do zahraničí.“ (rozhovor č. 10)

5.2.1.4.1 Agenti hráčů

⁵¹ Tato otázka vyplynula až po absolvování rozhovoru s hráči Mostu.

⁵² Nejvyšší fotbalová úroveň představují 1. ligy v Anglii, Španělsku a Itálii. Pro střeoevropany je zajímavá také německá soutěž.

Všichni dotazovaní fotbalisté mají smlouvu s agentem hráčů (viz Tabulka 5.13). Starší slovenští hráči se s agentem zkontaktovali až v souvislosti s přestupem do Česka, tedy zahraničí. Jen jeden hráč uvedl, že se mu agent snaží vyřizovat i záležitosti mimo fotbalové prostředí (daňová oblast, jednání s úřady). Slováci tyto záležitosti řeší sami, za ostatní cizince řeší záležitosti spojené s působením v Česku jejich klub. Agenti dotazovaných hráčů tedy v naprosté většině zajišťují pouze služby v rámci fotbalové sféry - hledání angažmá, uzavírání smluv⁵³.

Na druhé straně hráči na úrovni české ligy, a zejména mladší cizinci, do hledání angažmá a jednání o podmínkách konkrétní smlouvy příliš nezasahují. Role hráčů se v tomto případě omezuje na prokázání fotbalových kvalit v rámci určitého testování⁵⁴ v daném klubu a následně na přijetí nebo odmítnutí nabízené smlouvy.

5.2.1.4.2 Motivy příchodu do Česka

Pro všechny zúčastněné fotbalisty platí, že hlavním motivem přestupu do Česka byly fotbalové důvody - zejména snaha působit v kvalitnější a vyrovnanější soutěži a působit v soutěži, která je více "sledovaná" a mít tak lepší výchozí pozici pro další přestup do ještě kvalitnější soutěže. Pro brankáře Bartalského bylo klíčové, že bude v zápasech opravdu "chytat". Pro další slovenské hráče byl přestup do Česka sportovní výzvou – Kóňu si vybral slovenský trenér ve Spartě, Labant úspěšně usiloval se Žižkovem o postup do 1. ligy. Hainaultovi umožnilo české angažmá dostat se do Evropy a pro Xaviera to byla příležitost pokračovat ve fotbalové kariéře, protože byl v té době bez angažmá.

Finanční motivy žádný hráč sám nejmenoval a na přímou otázku k roli finančních motivů při rozhodování o působení v Česku nebyli hráči příliš ochotní se vyjadřovat. Jen mladší slovenští hráči uvedli, že finance měly svůj význam při rozhodování. Naopak starší hráči ze Slovenska prohlásili, že přestup do Česka "nebyl o penězích", ale ty že přicházejí spolu s dobrými výkony a účastí v 1. lize.

České angažmá téměř všichni respondenti vnímali v souladu s hlavními motivy příchodu jako postupný krok k další migraci do fotbalově kvalitnější ligy.

Se strávením zbytku fotbalové kariéry v Česku by byl spokojený jen jediný hráč. Další čtyři hráči by byli ochotni zůstat v české lize delší dobu. Ostatní hráči preferovali pokusit se o angažmá v jiné zahraniční lize. Všichni respondenti ovšem poukazovali na značnou volatilitu fotbalového života, kterou asi nejlépe vystihuje fráze: „Nikdy nevíš, co přijde.“

⁵³ Zajímavostí je přestup Byrona Webstera do Mostu – na testy do Mostu se dostal přes agenta z Anglie, ale kontrakt s klubem uzavíral řecký agent, se kterým měl v té době smlouvu.

⁵⁴ Trvá zpravidla týden nebo dva. Hráč v této době většinou absolvuje sportovní přípravu s klubem, případně nějaké neoficiální utkání.

Může přijít nabídka, kterou “nebude možné odmítnout“ a na druhou stranu může jejich hráčská kariéra velice rychle skončit například zraněním.

5.2.1.5 *Budoucnost hráče*

Jako kýžené mety, kam by se chtěli propracovat, jmenovali hráči nejčastěji anglickou Premier League, konkrétně kluby Manchester United a londýnský Arsenal. Zmíněna byla také španělská a německá liga. Jeden hráč uvedl prostě „velký klub“ a dalšímu by stačil pouze určitý kvalitativní posun.

Téměř naprostá shoda mezi hráči všech věkových kategorií panovala v odpovědi na otázku, jak dlouho by ještě chtěli hrát fotbal profesionálně. Až na jednoho odpověděli všichni hráči, že tak dlouho, jak to bude možné. Jediná odlišná odpověď zněla: „Do čtyřiceti let“, což se v prostředí profesionálního fotbalu prakticky rovná odpovědi předešlé.

Tomu také odpovídá, že většina z dotazovaných hráčů zatím v podstatě vůbec neřeší, co bude po hráčské kariéře⁵⁵. Přesto, šest hráčů by zvažovalo možnost zůstat tzv. ve fotbale, a to především na pozici trenérů mládeže. Jeden fotbalista zmínil studium na vysoké škole a jeden hráč vyslovil přání, že doufá, že bude po hráčské kariéře finančně zajištěn do konce života.

Po ukončení profesionální hráčské kariéry by návrat do rodné země preferovali čtyři dotazovaní. Nejstarší respondent reálně zvažuje trvalé usazení v Česku z rodinných důvodů – dcera ve školním věku. Kromě Keřana připouští hráči mimoevropského původu možnost zůstat nastálo v Evropě. Angličan Webster zmínil možnost usadit se ve Španělsku v místě některé anglické komunity.

5.2.1.6 *Ekonomické podmínky a bydlení*

Získat informace o platech a podmínkách smluv hráčů v Česku je velmi obtížné. Hráči zpravidla mívají zákaz hovořit o podmínkách smlouvy s klubem zanesený právě přímo ve smlouvě a v českém sportovním prostředí obecně není zvykem zveřejňovat platy sportovců. To dává vzniknout různým, často zřejmě velmi nadneseným odhadům.

Odhadnout příjem hráčů je ovšem vcelku obtížné, protože se většinou skládá ze základního platu, který hráč obdrží po dobu smlouvy každý měsíc a z bonusů za dosažené výkony. Ty mohou být navíc odstupňované - podle dosažení remízy či výhry v utkání; podle významu utkání. Hráči však mohou za své výkony od klubu obdržet i nemalé pokuty. V českém fotbale měl být v roce 2006 obvyklý základní plat 30-50tis. Kč, tedy 300-500tis. Kč za sezónu + bonusy. Mezi platy jednotlivých hráčů však mohou být i v rámci jednoho klubu

---

⁵⁵ Tento fakt je však do jisté míry ovlivněn věkovou strukturou respondentů.

velké rozdíly. Rozpětí základního platu se pohybovalo od přibližně 8 000 Kč pro mladé hráče do 150 000 Kč, což je odhad platu Tomáše Řepky (Kolářová 2006). Výši platu může být také ovlivněna materiálním plněním, které klub hráči poskytuje.

Zengue Xavier to dobře vyjádřil: „Záleží na tom, co si dohodneš, a co chceš.“ (rozhovor č. 10) S přihlédnutím k vlivu hráčských agentů je však podle mého názoru přesnější: “Záleží na tom, co chceš, a co ti agent dohodne.“

Z výše uvedených důvodů jsem před rozhovory se samotnými hráči požádal představitele klubu, aby se vyjádřil, zda mohu s hráči projít otázky týkající se ekonomických podmínek jejich smluv. I s ohledem na hráče jsme se na vyřazení těchto otázek dohodli se zástupcem Mostu, zbývající dva kluby si žádné omezení nevyžádaly. Přesto, postoj hráčů k první otázce, v níž jsem žádal jen srovnání současné a předchozí profesionální smlouvy, většinou naznačil, že není vhodné ptát se na konkrétní podmínky současné smlouvy a tato otázka pak byla vynechána.

5.2.1.6.1 Srovnání ekonomických podmínek smluv v Česku a v zahraničí.

Všichni slovenští hráči získali přestupem lepší ekonomické podmínky než v předchozím klubu nebo mají alespoň podmínky srovnatelné s předchozí smlouvou. Podmínky v Česku jsou ve srovnání s kanadskými angažmá výhodnější také pro Andre Hainaulta, který zmínil nejen vyšší příjem, ale také nižší zdanění v Česku oproti Kanadě. Na hostování ve Spartě působil za podmínek stanovených ve smlouvě s Mostem.

Naopak za mnohem lepší označil Zengue Xavier podmínky, které měl v průběhu angažmá v Turecku. Podmínky v Kamerunu zřejmě nebudou lepší než v české lize, ale podle hráče záleží na situaci a klubu.

5.2.2 Rozhovory s fotbalovými odborníky

Tato kapitola zpracovává informace získané z rozhovorů se zástupci různých profesí pohybující se v českém fotbalovém prostředí. Tyto informace mají povahu individuálních, specifických zkušeností a názorů a s ohledem na charakter těchto informací nelze na jejich základě zobecňovat na zkušenosti a postoje ostatních českých odborníků z fotbalové oblasti. Přesto poskytují cenný náhled na specifické prostředí mezinárodní migrace v prostředí českého fotbalu.

Otázky pro fotbalové odborníky byly také rozděleny do více tematických celků, jejich počet a zaměření se však lišily podle profese konkrétního respondenta (viz Přílohy 4.5, 4.6,

4.7, 4.8). Společná pro všechny rozhovory byla témata: Pozice ve fotbalovém hnutí, Zkušenosti z kontaktu se zahraničními hráči a Názory na působení zahraničních hráčů u nás.

Na úvod je potřeba konstatovat, že z rozhovorů vyplynulo, že hráče ze Slovenska nepovažují oslovení odborníci za cizince a uvedené informace se tedy vztahují pouze na zahraniční hráče mimo Slováků.

5.2.2.1 Pozice ve fotbalovém hnutí

Výzkumu se zúčastnilo celkem 7 fotbalových odborníků. O jejich současné pozici ve fotbalovém prostředí a odborné způsobilosti hovoří údaje uvedené v tabulce 5.14.

příjmení	jméno	věk	současná funkce ve fotbale	další působení ve fotbale
NEVRLÝ	Jiří	61	ředitel reprezentačního úseku mládeže ČMFS	hráč - ČSR 1.liga (6let); trenér - ČSR a ČR (1., 2., 3.liga); Rakousko, Libye, Sýrie; šéftrenér SCM Teplice; sport. ředitel FK Teplice (1.liga)
SALAČ	Stanislav	39	sportovní ředitel FK Most	hráč - 10 let profesionálně
LEŠICKÝ ¹⁾	Milan	63	sport. ředitel FK Viktoria Žižkov	hráč - ČSR 1.liga (10let); trenér - slovenské kluby (1. a 2.liga), reprezentace ČSR (3roky), repre mládeže SVK
JECHOUTEK	Jiří	56	sekretář FK Viktoria Žižkov	hráč; sekretář od roku 1985
TRUSINA	Radim	26	novinář - MF Dnes	hráč - dorost. Liga; novinář - od roku 2002
HRABĚ	Stanislav	48	šéfredaktor časopisu GÓL	fotbalový novinář od roku 1987 - GÓL, Fotbal, www.fotbal.cz
LEVÝ	Jan	26	agent hráčů	hráč - rekreačně; agent hráčů - od roku 2004 (licence od německého fotbalového svazu);

Zdroj: Rozhovory s fotbalovými odborníky
Poznámky: 1) občan Slovenska

5.2.2.2 Zkušenosti z kontaktu s cizincem + hráči a nové prostředí

Všichni respondenti se během svého působení ve fotbale setkali a přímo jednali se zahraničními hráči. Jednácím jazykem bývá zpravidla angličtina. V případě potřeby používají na Žižkově služeb tlumočnicka – španělština.

Mezi novináři byl znát trochu odlišný přístup. Šéfredaktor Gólu se při komunikaci snaží dát zahraničnímu hráči z české ligy pocit, že mu rozumí. Kromě češtiny je ochoten pokoušet se s hráčem domluvit v několika jazycích, uvedl francouzštinu, italštinu, ruštinu a angličtinu. Úroveň této komunikace však bude odpovídat oboustranné snaze porozumět si a asi nejlépe ji lze charakterizovat slovy: „Nepřesnosti se přecházejí. Ve fotbalových záležitostech si

porozumíme.“ Radim Trusina naopak uznal, že domluva s hráči ze zahraničí bývá obtížnější a vinu přikládá nedostatečné jazykové vybavenosti jak na straně hráčů, tak na straně novinářů. Pro větší rozhovory s tématy mimo fotbal je podle něj potřeba překladatele.

Pro trenéry v zahraničí je podle pana Nevrlého klíčové rychle zvládnout místní jazyk. Bývá totiž zvykem hovořit jazykem domácí populace a trenér tím získává respekt. To samozřejmě platí i pro hráče, u nichž je schopnost domluvit se v cizí zemi nezbytná pro adaptaci v novém prostředí. Na hřišti navíc hráči musí používat místní fotbalové výrazy.

5.2.2.2.1 Adaptace hráčů

Z výpovědí odborníků vyplývá, že nejdůležitější pro přijetí hráče v novém prostředí a pro jeho adaptaci je to, zda se prosadí “na hřišti“ a je prospěšný pro tým. Úspěch ve sportovní oblasti se pak přenáší i do soukromí. Zásadní je samozřejmě také schopnost se domluvit (viz výše).

Přesto se pro dobrou pohodu a bezproblémové zařazení hráče snaží kluby vytvořit co nejlepší podmínky. Podle agenta Levého je pro hráče, kteří mají rodinu výhodou, když ta může být v zahraničí s ním. Důležité je také dát najevo ochotu a snahu adaptovat se, což potvrzuje i výpověď pana Nevrlého. Sekretář Žižkova pak zmínil, že někteří jejich cizinci v Česku se možná příliš přizpůsobovat nechtějí a zdůraznil význam charakteru osobnosti každého hráče.

Novinář Trusina uvedl, že zahraničním hráčům může v Česku dělat potíže náročnost tréninků, denní režim a vyžadovaná disciplína. Potřebu pomoci hráčům s úpravou denního režimu a životních návyků zmínil také sportovní ředitel Mostu. Podle jeho slov tomu věnuje mostecký klub velkou pozornost, což je dané soustředím klubu na příchody mladých zahraničních hráčů i v dorosteneckém věku. Most pro tyto hráče připravuje také lekce češtiny, jejichž účinnost je však asi ovlivněna vznikem cizinecké komunity v tomto klubu (viz též kapitola 5.2.1.2).

Pan Hrabě v souvislosti s adaptací hráčů uvedl, že problém byl v 90. letech spíše na straně českých lidí a hráčů, kteří se zahraničními hráči neuměli jednat. V některých týmech se podle něj vyskytovaly rasové předsudky a někteří hráči nebrali ohledy na odlišnou mentalitu a vnímání humoru. Samozřejmě zde hrála roli oboustranná jazyková bariéra. V současnosti je však podle něj situace mnohem lepší i díky vývoji v celé společnosti.

5.2.2.2.2 Životní cíle hráčů

Většina českých fotbalistů odcházejících do ciziny podle hráčského agenta Levého počítá s návratem do rodné země – platí zejména u mladých hráčů. Úvahami o životě po

skončení profesionální hráčské kariéry se podle Levého mladí hráči vůbec nezabývají a starší také ne, přestože by měli.

5.2.2.2.3 Motivy příchodu zahraničních hráčů do Česka⁵⁶

Novinář Hrabě označil jako hlavní motivy příchodu zahraničních hráčů do Česka finance v kombinaci se snahou dostat se do fotbalové Evropy. Trusina v mírném rozporu s předchozím uvedl, že převažuje vnímání českého angažmá jako “přestupní stanice“. Finančně podle něj není česká liga ve srovnání třeba s rakouskou či belgickou příliš zajímavá. Přesto je podle něj česká soutěž na relativně vysoké fotbalové úrovni – řadí ji do druhé kategorie evropských lig vedle například holandské a belgické nejvyšší soutěže. Ve stejném smyslu jako Trusina se vyjádřil i pan Salač.

5.2.2.3 *Názory na působení zahraničních hráčů u nás*

Příchod hráčů ze zahraničí do české ligy zdůvodnila většina respondentů finančním hlediskem, které zahrnuje jednak relativně nízkou cenu zahraničních fotbalistů a na druhé straně vysokou cenu a nedostatek kvalitních domácích odchovanců. Agent hráčů Levý a zástupci obou klubů také shodně uvedli, že se české kluby někdy snaží vyhledávat “neznámé“ talentované cizince, aby je pak s náležitým ziskem prodali dále do zahraničí.

Dalším jmenovaným důvodem byl jiný herní styl, který cizinci přinášejí a oživují tak českou soutěž.

Na otázku, zda česká liga potřebuje hráče ze zahraničí, reagovali všichni respondenti kladně a jako nejvýznamnější důvod zmiňovali nutnost, aby český fotbal tzv. šel s vývojem ve světě, kde právě angažováním cizinců dochází k míchání různých herních stylů. Kromě toho má příchod zahraničních hráčů nahrazovat zmiňovaný nedostatek domácích odchovanců, je zde ovšem otázka fotbalové kvality a množství příchozích hráčů.

O ideálním počtu zahraničních hráčů řekli dva respondenti, že za dobrý považují současný stav, kdy jsou v Česku přibližně 3 kvalitní cizinci na klub. Novinář Hrabě uvedl, že by počet zahraničních hráčů mohl být vyšší i s ohledem na to, že jejich přítomnost ve sportu zlepšuje vztah české společnosti k cizincům – směřováno především k hráčům tmavé pleti. O stejném přínosu zahraničních hráčů pro společnost a vztahy mezi hráči hovořil i mostecký sportovní ředitel. Slovenský sportovní ředitel Žižkova řekl, že hráče rozděluje pouze na dobré a špatné (z fotbalového hlediska) a tudíž se nemůže určit vhodný poměr domácích a zahraničních hráčů. Konstatoval však, že české i slovenské prostředí není zvyklé na vysoký počet cizinců.

---

⁵⁶ Tato otázka byla uvedena jen v rozhovorech s novináři.

K ideálnímu věku příchozích hráčů se vyjádřili 2 respondenti a oba považují za nejlepší angažovat již “hotového“ cizince v jeho vrcholném období, tedy kolem věku 24 let⁵⁷. Finance nutné k výchově mladých hráčů je podle nich lepší investovat do domácích hráčů. Proti tomuto názoru stojí filozofie mosteckého klubu, který se kromě výchovy domácích hráčů, zaměřuje na příchod a výchovu talentovaných dorostenců a juniorů ze zahraničí. Sportovní ředitel Mostu přitom připouští i ekonomické hledisko, kterým je následný prodej těchto hráčů se ziskem.

Při hodnocení skutečné fotbalové úrovně zahraničních hráčů působících v Česku byla většina respondentů spíše zdrženlivá. Všichni se však shodli na tom, že přicházející hráči by měli být minimálně na úrovni nejlepších domácích hráčů. Pan Hrabě ale vcelku příhodně analyzoval problém, kterým je, že fotbalisté, kteří prokáží svou kvalitu, jsou z české ligy téměř okamžitě prodáni do zahraničí. A to jak Češi, tak cizinci.

Podle názoru respondentů k nám hráči ze zahraničí přicházejí spíše z lig na nižší fotbalové úrovni než je liga česká a z ekonomicky vyspělých zemí přicházejí do Česka hráči z nižších lig. Pan Hrabě zmínil, že to bývají hráči se statusem amatéra. Většina dotazovaných si však neudrží přehled o tom, ze kterých zemí a z jak kvalitních soutěží k nám cizinci přicházejí.

V dalších pěti letech očekávají všichni odborníci růst počtu hráčů ze zahraničí v české lize

Za pozitiva angažování cizinců považují respondenti především technické dovednosti a již zmiňovaný odlišný fotbalový styl a fotbalové myšlení, které by měly pozitivně působit na rozvoj domácích hráčů. Negativa nikdo z dotazovaných nevedl.

Z hlediska vlivu na rozvoj domácích fotbalistů a fotbalové mládeže hodnotí odborníci působení cizích fotbalistů v Česku jako přínosné, pokud jsou tito hráči na dostatečné fotbalové úrovni.

Pro možnost zařazení “naturalizovaného“ cizince do reprezentace se vyslovilo pět respondentů, měl by to však být hráč s určitým vztahem k Česku. Spíše proti se vyjádřil pouze jeden respondent. Žádný z odborníků si nemyslí, že by výkony reprezentace mohly být v budoucnu ovlivněny přílivem zahraničních hráčů do Česka.

Podle ředitele reprezentačního úseku ČMFS pana Nevrlého nedochází k lákání zahraničních hráčů do českých mládežnických klubů. V současnosti se také v mládežnických kategoriích nevyskytují žádní fotbalisté s cizím státním občanstvím, kteří by byli vhodní pro

---

⁵⁷ To odpovídá zjištěné věkové struktuře zahraničních fotbalistů v době jejich příchodu do Česka (viz Graf 5.3).

zařazení do českých reprezentačních družstev. Pokud by se však nějaký vyskytl, byl by ochoten ho angažovat.

5.2.2.4 *Mechanismus migrace*⁵⁸

Důvody proč se klub rozhodne angažovat zahraničního hráče, souvisí s výše popsaným nedostatkem a vysokou cenou domácích hráčů (více kapitola 5.2.2.4). Jak uvedli oslovení odborníci, svůj význam má také to, že po celém světě je doslova přebytek fotbalistů, které nabízejí klubům agenti.

Podle momentálních potřeb si klub vybírá z fotbalistů, které jim pak nabídnou zahraniční agenti hráčů nebo doporučí skauti⁵⁹. Případně kontaktují určitého hráče na základě doporučení někoho, komu důvěřují. Informace o hráčích získávají kluby více možnými způsoby – od agentů hráčů; pomocí vlastní sítě skautů nebo známostí. V současnosti se částečně mohou uplatnit informace z internetu, ale kluby se spíše spoléhají na osobní doporučení od lidí, kterým důvěřují. V českém prostředí se podle pana Nevrlého uplatňuje spíše nabídka od hráčských agentů. Ve Viktorii Žižkov chtěl pan Lešický před sezónou 2008/09 vytvořit systém skautů tak, aby měli o hráčích lepší informace – týkalo se i fotbalistů ze zahraničí⁶⁰.

Po prvním výběru určitého hráče obvykle následuje testování, které obvykle trvá týden. V jeho průběhu hráč trénuje s novým týmem, případně absolvuje neoficiální utkání. Poté se klub rozhodne, zda hráči nabídne smlouvu. Toto rozhodnutí by podle dotazovaných mělo z většiny spočívat na trenérovi mužstva, který odpovídá za výsledky. Ale z rozhovorů vyplynulo, že obvykle je rozhodnutí výsledkem společné dohody trenéra, sportovního ředitele a případně dalších funkcionářů klubu.

O příchodu hráče jedná za klub zpravidla sportovní ředitel s agentem hráče. Pokud hráč agenta nemá, může jednat přímo s hráčem. Má-li klub zájem o hráče, který má platnou smlouvu s jiným klubem, je zvykem oslovit nejprve tento klub a teprve poté hráče – spíše agenta hráče. Zastupovány agentem mohou být i kluby, nesmí však docházet ke střetu zájmů, když by jeden agent zastupoval v jednání více stran.

5.2.2.4.1 Úloha agenta hráčů⁶¹

---

⁵⁸ K tomuto tématu se nevyjadřovali novináři.

⁵⁹ Tzv. skaut je člověk, který vyhledává talentované hráče. Zpravidla pracuje pro určitý klub, případně společnost, pro který se snaží najít vhodné akvizice.

⁶⁰ Pan Lešický však již v průběhu léta své působení na Žižkově ukončil.

⁶¹ Informace získané na základě rozhovoru s panem Levým.

Práce agenta hráčů spočívá zejména v zastupování hráče při jednání s kluby a v zajišťování angažmá fotbalistům, kteří s ním mají smlouvu o zastupování. Kromě hráčů mohou služeb agenta hráčů využít také fotbalové kluby. Kromě domlouvání fotbalových záležitostí, se dotazovaný agent snaží “svým“ hráčům zajišťovat také servis v daňové oblasti.

Informace o možném angažmá pro své hráče získává Levý především na základě známostí ve fotbalovém prostředí a také je poměrně časté, že ho oslovují kluby, které hledají hráče na určitou pozici. V rámci kontaktů ve fotbalovém prostředí, si podle Levého někteří agenti i vzájemně pomáhají. Jinak se musí agent pokoušet kontaktovat kluby a nabízet hráče, které zastupuje.

Aby byl hráčský agent ve své profesi úspěšný, snaží se pochopitelně vybírat si talentované hráče. Informace o hráčích získává opět především pomocí svých kontaktů. Případně lze využít i internetové databáze. Agent musí být ovšem opatrný, protože s nabídkou na zastupování nesmí oslovit hráče, který má smlouvu s jiným agentem (blíže Směrnice ČMFS 2007).

Vzhledem k tomu, že pan Levý působí především v rámci EU, tak se neseťkává s žádnými komplikacemi při jednání s úřady.

5.2.2.5 *Status zahraničních hráčů*⁶²

Podmínky smluv se zahraničními hráči jsou podle obou dotazovaných sportovních ředitelů stejné, jako podmínky rovnocenných domácích hráčů.

Nutná jednání s českými úřady vyřizuje za zahraniční hráče český klub, záležitosti v zahraničí nechávají na hráči a jeho agentovi. Z pohledu českých úřadů je brán zahraniční fotbalista, jako každý jiný cizinec a kluby nejsou při jednání nijak zvýhodňovány.

Zahranční hráči, pro které platí v Česku vízová povinnost, tu obvykle pobývají nejprve v rámci krátkodobého víza do 90 dnů, po uzavření smlouvy se pak ucházejí o dlouhodobé vízum k pobytu nad 90 dnů. Zde podle sekretáře Žižkova může docházet k problémům, protože žádost o dlouhodobé vízum podává hráč až po uzavření smlouvy s klubem. To může být třeba až měsíc po příjezdu hráče a není pak jisté, jestli bude žádost o dlouhodobé vízum vyřízena před vypršením krátkodobého víza. Sportovní ředitel Mostu uvedl, že se setkal i se situací, kdy česká ambasáda odmítla vydat víza potřebná k cestě do Česka několika nigerijským fotbalistům kvůli hrozbě jejich emigrace. Jednání úřadů však prý přijímá s pochopením.

---

⁶² Téma bylo probíráno jen se zástupci klubů.

Vzhledem k tomu, že fotbalisté v Česku obecně působí jako osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), nepotřebují zahraniční hráči povolení k zaměstnání.

5.2.3 Shrnutí informací získaných z rozhovorů s hráči a fotbalovými odborníky

Rozhory absolvovalo celkem 17 respondentů – 10 hráčů a 7 odborníků různých funkcí ve fotbalovém prostředí.

Zahraníční hráči většinou nemají s pobytem v Česku výraznější problémy, pokud je to možné přicházejí i s rodinou nebo partnerkami. Cizinci, kteří potřebují pro pobyt v Česku vízum, zde obvykle pobývají na základě víza k pobytu nad 90 dnů. Zahraníční fotbalisté a stejně tak čeští hráč působí ve fotbale jako osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).

Pro komunikaci užívají nejčastěji angličtinu, při utkání musí na hřišti používat české fotbalové výrazy. Mimo fotbalové prostředí většina hráčů s nikým v Česku užší kontakty nenavazuje a bližší styky cizinci nenavazují ani s domácími fotbalisty.

Slováci nejsou v Česku vnímáni jako cizinci. A stejně tak Češi na Slovensku.

Všichni hráči mají hráčského agenta nebo společnost, která je zastupuje. Podle hráčů zařizují agenti pouze fotbalové záležitosti. Úřední záležitosti v rámci Česka vyřizuje za hráče klub.

Za hlavní motivační faktor zahraničních hráčů pro příchod do Česka lze označit to, že hráči vnímají angažmá v české lize, jako dobré “přestupní místo“ na své cestě do špičkových soutěží. Při rozhodování o působení v Česku převládají u hráčů fotbalové faktory nad finančními motivy, většina hráčů však získala příchodem do Česka lepší ekonomické podmínky než v předchozím angažmá. Finanční ohodnocení zahraničních hráčů odpovídá ohodnocení domácích hráčů stejné úrovni.

Všichni fotbalisté poukazují na značnou nejistotu hráčské kariéry. „Nikdy nevíš, co přijde.“ – lukrativní nabídka nebo konec kariéry. Na druhou stranu však chtějí všichni hrát profesionálně tak dlouho, jak to jen půjde a téměř žádný hráč neřeší, co bude, až profesionální hráčskou kariéru ukončí. Většina zahraničních hráčů v Česku je přístupná myšlence usadit se po konci hráčské kariéry mimo zemi svého původu, mladí čeští hráči v zahraničí počítají spíše s návratem domů.

Zásadní pro kladné přijetí zahraničního hráče v Česku je sportovní úspěch. Důležité je také prokázat snahu adaptovat se na místní prostředí.

Hlavní příčinou, proč české kluby angažují hráče ze zahraničí, je nedostatek a odchody kvalitních domácích fotbalistů. Dalšími důvody jsou také relativně nízká cena a přebytek

zahraničních hráčů a snaha klubů vydělat na následném přestupu cizince z české ligy do zahraničí.

Účast cizinců v naší lize je potřebná zejména kvůli konfrontaci s jinými herními styly a odlišným fotbalovým myšlením. Český fotbal si touto cestou má udržet kontakt s vývojem v ostatním fotbalovém světě a častější setkávání se sportovci odlišné rasy a kulturních zvyklostí má pozitivní vliv také na zvyšování tolerance v celé společnosti.

Proti častějšímu názoru, že význam má pouze angažovat zahraničního fotbalistu v jeho nejproduktivnějším věku, stojí filozofie, založená na přivádění a výchově cizinců již od dorosteneckého věku.

V českém fotbalovém prostředí chybí obecný přehled o tom, odkud a z jakých soutěží k nám zahraniční fotbalisté přicházejí.

Většina respondentů by byla pro zařazení “naturalizovaného“ cizince do české reprezentace. Tato možnost však není příliš pravděpodobná.

Příchody zahraničních fotbalistů do českých klubů jsou řízeny především nabídkou ze strany agentů hráčů. Vlastní “skauting“ (vyhledávání vhodných hráčů) v zahraničí zatím není mezi českými kluby příliš rozvinutý.

Přestupový fotbalový trh se ukazuje jako prostředí, které je velmi závislé na síti osobních známostí a kontaktů.

6 Závěr

6.1 Dosažené výsledky

Tato diplomová práce se zabývá problematikou mezinárodní migrace ve sportu a blíže se věnuje tématu působení zahraničních fotbalistů v české 1. lize.

Kromě cílů týkajících se bezprostředně migrace fotbalistů, bylo cílem práce také uvedení do problematiky studia geografie sportu. Tento cíl byl naplněn v teoretické části a věřím, že může být impulsem k rozvoji geografického studia sportu v českém akademickém prostředí.

Naplnění dalších cílů bylo dosaženo studiem statistických údajů a použitím kvalitativních metod výzkumu, jejichž výsledkem je kapitola číslo 5.

6.1.1 Zodpovězení výzkumných otázek

Než budou zodpovězeny výzkumné otázky, je potřeba znovu zdůraznit, že odpovědi uvedené k otázkám č. 2 až č. 6 jsou založené na osobních názorech a specifických zkušenostech jen malého vzorku respondentů. Výsledky tohoto výzkumu se proto nemusí shodovat se zkušenostmi ostatní populace zahraničních hráčů v Česku a postoji jiných odborníků z fotbalového prostředí.

Otázka č. 1) Jaký je skutečný počet zahraničních fotbalistů v české nejvyšší soutěži, jaká je jejich demografická a národnostní struktura, a které kluby jsou nejvýznamnějšími "importéry zahraničních hráčů?"

Počet zahraničních hráčů ve sledovaném období – od fotbalového ročníku 1993/94 do ročníku 2006/07 – dosáhl počtu 311 fotbalistů. Hráči pocházeli z 35 různých zemí. Více než polovina jich pocházela ze Slovenska, dalšími významnými zdrojovými oblastmi byly latinská Amerika, země bývalé Jugoslávie a země bývalého Sovětského svazu. Podíl zahraničních hráčů na celkovém počtu fotbalistů v jednotlivých ročnících nepřekročil ve sledovaném období 16 %, což lze ve srovnání s ostatními evropskými ligami považovat za relativně malý podíl.

Vývoj počtu zahraničních hráčů v české soutěži byl téměř po celé sledované období spjat s počtem fotbalistů ze Slovenska, kteří mají vzhledem k jazykové a kulturní blízkosti a společné historii v českém prostředí specifické postavení – Slováci nejsou v českém prostředí považováni za cizince.

Nejčastější věk příchodu zahraničních fotbalistů do Česka je 24 let. Většina hráčů k nám pak přichází mezi svým dvacátým a dvacátým sedmým rokem. To odpovídá názorům odborníků, kteří preferují angažování cizince v nejlepším fotbalovém věku (24-27 let). Tři čtvrtiny hráčů však v české lize nezůstávají déle než dvě sezóny, což ukazuje na velkou fluktuaci zahraničních fotbalistů v Česku. Za příčinu neustále obměny cizinců byl označen okamžitý odchod hráče do zahraničí v případě, že se v Česku prosadí. Ovšem odchod z českého fotbalu následuje i v případě, že se hráč neprosadí.

Mezi kluby se ze stálých účastníků 1. ligy ukázaly jako nejčastější "importéři" Slavia Praha a Slovan Liberec. Relativně vysoký počet zahraničních fotbalistů prošel i kluby z Drnovic a Opavy, které však již v 1. lize nepůsobí.

Otázka č. 2) Co vede české fotbalové kluby k angažování zahraničních hráčů a co od těchto hráčů očekávají?

Kluby angažují hráče ze zahraničí především kvůli nedostatku kvalitních fotbalistů na domácím fotbalovém trhu a významným faktorem je také poměrně vysoká cena českých hráčů ve srovnání s hráči zahraničními. Jako další významný faktor byla zjištěna snaha českých klubů angažovat cizince za účelem zisku z jejich dalšího prodeje klubům v zahraničí.

Od příchodu zahraničních fotbalistů se očekává přínos odlišného herního stylu a fotbalového myšlení. Konfrontaci českých hráčů s rozdílným herním pojetím považují oslovení odborníci za klíčovou pro udržení kontaktu českého fotbalu s vývojem v ostatním fotbalovém světě.

Otázka č. 3) Jakým způsobem může ovlivnit působení cizích fotbalistů v českém prostředí vývoj domácích hráčů?

Příchod zahraničních hráčů do českého fotbalového prostředí, neoznačil žádný respondent za negativní jev a nikdo ho neoznačil ani za hrozbu pro vývoj domácích hráčů. Vliv cizinců na rozvoj dovednosti i osobní rozvoj českých hráčů je vnímán spíše pozitivně. O převážně kladném nahlížení na zahraniční hráče svědčí i souhlas většiny dotazovaných s případným zařazením naturalizovaného cizince do české reprezentace.

Otázka č. 4) Proč přicházejí zahraniční hráči zrovna do Česka a jaké motivy jsou klíčové při jejich rozhodování?

Za klíčové motivy v rozhodování o angažmá v Česku označili všichni hráči fotbalové důvody. Zahraniční hráči vnímají angažmá v české 1. lize především jako dobrý výchozí bod

k dalšímu přestupu do kvalitnějších soutěží. Finanční motivy žádný hráč přímo sám nejmenoval a z jejich výpovědí lze usuzovat, že česká soutěž nepatří mezi lukrativní destinace. Přesto si téměř všichni hráči příchodem do Česka ekonomicky polepšili.

Otázka č. 5) Jak vypadá život zahraničního fotbalisty v Česku a jaké jsou zkušenosti těchto hráčů s pobytem u nás?

Zahraniční fotbalisté nenašli na pobytu v Česku žádný významný negativní problém. Při komunikaci používají převážně angličtinu, přímo při utkání musí používat české fotbalové výrazy. O možnosti učit se česky by hráči uvažovali jen v případě delšího působení v naší soutěži.

Mimo fotbalové prostředí kontakty spíše nenavazují, volný čas tráví obvykle s rodinou, procházkami nebo nakupováním. Kontakty se spoluhráči jsou založeny spíše na osobních sympatiích.

Otázka č. 6) Kdo nebo co hraje klíčovou roli při domlouvání přestupu hráčů na fotbalovém trhu.

Klíčovou roli v mechanismu přestupů hráčů mají v současné době agenti hráčů. Oni vyhledávají možná angažmá, poskytují informace o hráčích a domlouvají podmínky smlouvy. Hráč přestup ovlivňuje pouze svými fotbalovými kvalitami. Práce agenta je závislá na síti kontaktů a známostí a neobvyklá není ani pomoc od jiných agentů.

6.1.2 Ověření hypotéz práce

- *Podíl zahraničních hráčů na celkovém počtu fotbalistů od vzniku české ligy průběžně roste.*

Hypotéza se nepotvrdila. Počet i podíl zahraničních hráčů na celkovém počtu fotbalistů nejprve do přelomu století klesal a poté následoval kolísavý růst.

- *Mezi zahraničními hráči převládají fotbalisté ze Slovenska.*

Tato hypotéza byla potvrzena a bylo zjištěno specifické postavení Slováků mezi zahraničními hráči v Česku – slovenští hráči nejsou považováni za cizince.

- *Zahraniční fotbalisté přicházejí do Česka především z hospodářsky slabších zemí, tj. ze zemí bývalého východního bloku, oblasti Balkánu a Afriky.*

Hypotéza byla potvrzena, ale vývoj v posledních sezónách naznačil růst také v počtu hráčů z ekonomicky silnějších zemí – Francie, Kanada.

- *Hodnocení vlivu zahraničních hráčů na vývoj domácích fotbalistů není jednoznačné, názory se rozcházejí.*

Tato hypotéza nebyla potvrzena, vliv cizinců na rozvoj hráčů je hodnocen pozitivně.

- *Při rozhodování hráče o migraci jsou rozhodující ekonomické faktory, ale pro volbu Česka jako destinace jsou významné i další faktory.*

Tuto hypotézu se nepodařilo prokázat, ale přestože nemusí být ekonomické faktory rozhodující, hrají v rozhodovacím procesu nezpochybnitelnou roli. Kromě faktoru úlohy Česka jako “přestupní stanice”, nebyly zjištěny žádné další faktory ovlivňující rozhodnutí přijít do Česka.

- *Významným “pull” faktorem je vnímání české ligy jako možné “přestupní stanice” do ekonomicky a kvalitativně silnějších soutěží.*

Tato hypotéza byla potvrzena výpovědí většiny hráčů.

6.1.3 Závěrem

Výsledkem výzkumu, který není obsažen v odpovědích na výzkumné otázky, je zjištění, že hráči vnímají svou pozici v profesionálním fotbale jako značně nejistou a velmi vrtkavou. Hráče může během kariéry potkat velmi rychlý úspěch a posun do nejlepších soutěží, stejně rychle ho ovšem může potkat neúspěch nebo v nejhorším případě zdravotní komplikace, které profesionální dráhu přeruší či ukončí. Z tohoto důvodu si hráči nic v životě neplánují, soustřeďují se na momentální výkony a neřeší svůj život po skončení kariéry profesionálního fotbalisty.

Potřeba je znovu zdůraznit specifické postavení slovenských fotbalistů mezi zahraničními hráči v českém prostředí. Slováci a Češi se navzájem nepovažují za cizince, což vychází z historického vývoje ve dvacátém století a z jazykové a geografické blízkosti obou národů.

Úplným závěrem lze uvést, že jako klíčové se v mezinárodní migraci fotbalistů ukázalo působení agentů hráčů, kteří pomocí sítí kontaktů a známostí v podstatě ovládají fotbalový pracovní trh. Jako relevantní pro migrační teorie se tedy pro vysvětlování migrace ve fotbale jeví teorie sítí a institucionální teorie.

6.1.4 Možné směry dalšího výzkumu

Možných témat k dalšímu zkoumání v oblasti sportovní migrace v českém prostředí se nabízí více. Pokračováním této práce by bylo provedení obdobného výzkumu s českými hráči odcházejícími do zahraničí. Další výzkumy by se také měly zaměřovat na studium mezinárodní migrace v ostatních sportovních odvětvích v Česku tak, aby konečným výsledkem mohlo být porovnání mezi mírou zapojení jednotlivých odvětví do mezinárodních migračních procesů.

Teoretické poznatky z takových výzkumů by bylo vhodné spojit s konkrétními akcemi v praktické oblasti. Je však otázkou, zda lidé z institucí řídících sportovní oblast stojí o poznatky z teorie.

Věřím, že jsem svou prací, alespoň dílčím způsobem přispěl k objektivnímu nahlížení na příchody zahraničních hráčů do českého sportu a doufám, že prezentované teoretické rámce budou inspirovat další geografy k většímu a hlubšímu zájmu o sportovní prostředí.

Literatura a použité internetové zdroje

- I. liga muži Mattoni NBL 2005-2006. Česká basketbalová federace, Praha, září 2005.
- Argentinou otřásá skandál s padělanými italskými pasy, kupovali je fotbalisté. Novinky.cz, 13. 7. 2008. Poprvé zobrazeno 16. 7. 2008. Zdroj: <http://www.novinky.cz/clanek/144861-argentinou-otrasa-skandal-s-padelanymi-italskymi-pasy-kupovali-je-fotbaliste.html>
- Big Count Stats Package. FIFA, 2007. Zdroj: http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/bigcount.statspackage_7024.pdf
- MLS Players by place of birth. MLS, 2008. Zobrazeno 20. července 2008. Zdroj: http://web.mlsnet.com/pdf/mls/2008/MLS_world_players_04_23_08.pdf
- Players' Agents List. FIFA, 30. 7. 2008. Zobrazeno 30. července 2008. Zdroj: <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/playersagents/list.html>
- Směrnice pro činnost agentů hráčů fotbalu. ČMFS, 2007. Poprvé zobrazeno 3. dubna 2008. Zdroj: <http://www.fotbal.cz/c/cmfs/legislativa/index.asp>
- ANDERSEN, M. (2007): Brazílie – největší fotbalový vývozce. ProFootball, 6/2007.
- BALE, J. (2000): Human geography and the study of sport. In: Coakley, J., Dunning, E. (2002): Handbook of sports studies. Sage, London. s. 171-186
- BALE, J. (2003): Sports geography. 2nd ed. Routledge, London. 196 s.
- BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London.
- BALE, J., SANG, J. (1994): Out of Africa: The 'Development' of Kenyan Athletics, Talent Migration and the Global Sports System. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 206-225
- CHIBA, N. (2004): Pacific professional baseball leagues and migratory patterns and trends: 1995-1999. Journal of Sport & Social Issues, roč. 28, č. 2, s. 193-211.
- DOVALIL, J., a kol. (2005): Výkon a trénink ve sportu. 2. vydání. Olympia, Praha. 336 s.
- DUKE, V. (1994): The Flood from East? Perestroika and the Migration of Sports Talent from Eastern Europe. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 153-167
- GENEST, S. (1994): Skating on Thin Ice? The International Migration of Canadian Ice Hockey Players. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 112-125
- GRUBBSTRÖM, L., JANSSON, L. (2007): Fotbalové farmy – překladiště budoucích hvězd. ProFootball, 12/2007.
- HENDL (2005): Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Portál, Praha. 407 s.
- HILL, J. (1994): Cricket and the Imperial Connection: Overseas Players in Lancashire in the Inter-war Years. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 49-62
- JANSSON, L. (2007): Cizinecké kvóty – kudy kam? ProFootball, 3/2007.

- JELÍNEK, R. (2005): Cizinci v českých klubech 1. československé a 1. české ligy v sezónách 1990/91 až 2004/05. elektronický soubor získaný na základě osobního kontaktu s autorem
- JELÍNEK, R., TOMĚŠ, J. (2000): První fotbalový atlas světa. Infokart, Praha. 199 s.
- JOHNSTON, R. J., et al (2000): The Dictionary of Human Geography. 4th ed. Blackwell Publishers, Oxford, UK. 958 s.
- KOLÁŘ, J. (2008): Od Lazzara po Kaloudu. Gól, roč. 41, č. 15, s. 6-8.
- KOLÁŘOVÁ, I. (2006): Jak se vydělává v českém sportu? Sport magazín, roč. 10, č. 48, s. 4-9.
- KOPECKÝ, F. (2008): Fotbalové statistiky samostatné České republiky (od r. 1993) a společného Československa. Zdroj: <http://web.telecom.cz/kopeccky/obsah.htm#LIGA>
- KOSER, K., SALT, J. (1997): The Geography of Highly Skilled International Migration. International Journal of Population Geography, roč. 3, s. 285-303.
- LANFRANCHI, P., TAYLOR, M. (2001): Moving with the Ball. The Migration of Professional Footballers. Berg, Oxford. 273 s.
- MAGEE, J., SUGDEN, J. (2002): "The World at their Feet." Professional Football and International Labor Migration. Journal of Sport & Social Issues, roč. 26, č. 4, s. 421-437.
- MAGUIRE, J. (2004): Sport labor migration research revisited. Journal of Sport & Social Issues, roč. 28, č. 4, s. 477-482.
- MAGUIRE, J. (2006, červen): Sport, Globalisation and Migration: Implications for Nation-State Policies. Příspěvek prezentovaný na 41st Otago Foreign Policy School, University of Otago. (získáno na základě elektronické komunikace s autorem)
- MAGUIRE, J., PEARTON, R. (2000): Global sport and the migration patterns of France 1998 World Cup finals players: Some preliminary observations. Soccer and Society, 1, s. 175-189.
- MAGUIRE, J., GRANT, J., MANSFIELD, B., BRADLEY, J. (2002): Sport Worlds: A Sociological Perspective. Human Kinetics, Champaign. 242 s.
- MASON, T. (1994): The Bogotá Affair. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 39-48
- MILLER, F., REDHEAD, S. (1994): Do Markets Make Footballers Free? In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): The Global Sports Arena: Athletic talent migration in an interdependent world. Frank Cass, London. s. 141-152
- MOLNÁR, G. (2006): Mapping Migrations: Hungary Related Migrations of Professional Footballers after the Collapse of Communism. Soccer and Society, roč. 7, č. 4. s. 463-485.
- Rozpis celostátních soutěží Českomoravského fotbalového svazu pro soutěžní ročník 2004-2005. Českomoravský fotbalový svaz, Praha, červenec 2004.
- SAIVER, F., TRUNEČKA, O. (2008): Platini: Na mé revoluci Česko vydělá. MF Dnes, čtvrtek 3. dubna 2008, Sport. Zdroj: <http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=343364>
- SCHWARTZ, B., BARSKY, S. (1977): The Home Advantage. Social Forces, 55, s. 641-661.
- SEKOT, A. (2006): Sociologie sportu. Paido, Brno. 410 s.
- SLUKA, T. (2007): Profesionální sportovec (právní a ekonomické aspekty). Havlíček Brain Team, Praha. 199 s.

STEAD, D., MAGUIRE, J. (2000): "Rite de passage" or passage to riches? The motivation and objectives of Nordic/Scandinavian players in English league soccer. *Journal of Sport & Social Issues*, roč. 24, č. 1, s. 36-60.

TAKAHASHI, Y., HORNE, J. (2006): Moving with the bat and the ball. Preliminary reflections on the migration of Japanese baseball labour. *International Review for the Sociology of Sport*, roč. 41, č. 1, s. 79-88.

TAYLOR, P. J. (1989): *Political geography: world-economy, nation-state and locality*. 2nd ed. Longman Scientific & Technical, London. 308 s.

Použité webové stránky a internetové zdroje:

www.fifa.com

FIFA (Mezinárodní fotbalová federace)

www.idnes.cz

zpravodajský server *idnes.cz*

Příloha 4.2

Prohlášení

Já, Michal Matušík, student 5. ročníku učitelství zeměpis – tělesná výchova na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, tímto prohlašuji, že veškeré informace získané v rámci rozhovoru s:

.....budou
využity pouze k účelu zpracování mé diplomové práce na téma „Cizí státní příslušníci ve vybraných nejvyšších sportovních soutěžích v České republice.“ Toto stvrzuji svým podpisem.

V

Dne

Michal Matušík

Declaration

I, Michal Matušík, the student of geography and physical education at the fifth year of study at the Charles University – Faculty of Science in Prague hereby declare that all the information from the interview with:

.....
will be used only for the purpose of elaboration of my diploma thesis on the topic: „ Foreign nationals in the chosen highest sport competitions in the Czech Republic“.

This I undersign.

In:

Date:

Příloha 4.3

Struktura rozhovoru se zahraničními hráči

den a místo konání rozhovoru:

- **pobyt v Čechách**
  - Jak se Vám líbí v Česku?
  - Učíte se česky? Narazil jste na nějaké jazykové nedorozumění?
  - Jakým způsobem trávíte volný čas?
  - Udržujete v Česku kontakt i s někým mimo fotbalové prostředí?
  - Scházíte se spoluhráči i ve volném čase?
  - Co Vám v Česku nejvíce vadí?
  - Co na Česku nejvíce oceňujete?
- **předchozí kariéra**
  - Ve kterých zemích a soutěžích jste působil před českým angažmá?
  - Můžete porovnat fotbalovou úroveň české ligy a soutěže, v níž jste před tím působil?
  - Jak dlouho jste pod profesionální smlouvou?
- **přestup do Česka**
  - Odkud vzešel impuls přestoupit do Česka?
  - Proč jste se rozhodl přijít do ČR?
  - Jaký byl nejdůležitější motiv přestupu do Česka? Jaký význam měly finanční motivy?
  - Co očekáváte od působení v Česku?
  - Jak vám může české angažmá pomoci v kariéře?
  - Jak hodnotíte možnost zůstat v Česku do konce fotbalové kariéry?
  - Jakým způsobem jste Vy sám přestup ovlivňoval?
- **budoucnost**
  - Jak dlouho byste ještě chtěl hrát jako profesionál?
  - Máte nějaký sen, v jaké lize nebo klubu byste si chtěl zahrát?
  - Ve které zemi byste chtěl žít po ukončení profesionální kariéry?
  - Čím byste se chtěl v budoucnu zabývat?

- **bydlení a ekonomické podmínky** (*pokud je možné o tom hovořit*)
  - Můžete srovnat podmínky Vaší předchozí profesionální smlouvy a smlouvy současné?
  - Můžete uvést podmínky Vaší současné smlouvy (alespoň přibližně)?
  - Jak a kde (obec, městská část) v současnosti bydlíte? Máte vlastní bydlení?
- **osobní charakteristika**
  - Věk?
  - Občanství?
  - Místo (stát, region) narození?
  - Rodinný stav?
  - Národnost (původ) rodičů?

Příloha 4.4

The Structure of interview with foreign footballers

date and location of the interview:

- **living in the Czech Republic**
  - How do you like Czech Republic (CZ)?
  - Are you learning Czech language systematically? How important is for you to learn Czech language?
  - How do you spend your leisure time?
  - Do you have in CZ some friends from outside football (soccer)?
  - Do you meet other players from your team in your free time?
  - What do you think is the worst in CZ?
  - What do you think is the best in CZ?
- **previous career**
  - In what countries and competitions (leagues) did you play before coming to CZ?
  - Could you compare the quality of Czech football league with the previous competitions you have played?
  - How long have you been under professional contract?
- **transfer to Czech Republic**
  - Where you always thinking about playing abroad?
  - Do you have a player agent?
  - Who have come with the idea to go to CZ?
  - Why have you decided to go to CZ?
  - What was the crucial factor in making decision to play in CZ? What was the role of financial motives?
  - What do you expect from playing in CZ?
  - What do you think about the possibility of staying in CZ?
  - Have you had any impact upon the transfer to CZ?
- **future**
  - How long are you going to play football as a professional?
  - Do you have a dream in what club or league would you like to play?
  - In what country do you want to stay after finishing your professional career?
  - What do you want to do after finishing your career?

- **habitation and economical conditions of contract** (*if it is possible to talk about it*)
  - Could you compare your actual contract with your previous contracts abroad?
  - Could you tell me about the conditions of your actual contract (even approximately or state interval)?
  - What type is your actual housing?
  - Where is it located (town, town district)?
  - Do you have your own housing anywhere?
- **personal description**
  - Age?
  - What is your citizenship (nationality)?
  - Where were you born (country, region)?
  - What is your family status?
  - What is the citizenship (nationality) of your parents?

Příloha 4.5

Struktura rozhovoru s fotbalovými odborníky a funkcionáři - klub

den a místo konání rozhovoru:

- **pozice ve fotbalovém hnutí**
  - Jaká je Vaše současná pozice ve fotbalovém prostředí?
  - Jak dlouho již působíte ve fotbale a na jakých pozicích?
  - věk
- **zkušenosti z kontaktu s cizincem**
  - Jednal jste z Vaší pozice se zahraničními hráči?
  - Jakým jazykem jste se dorozumívali?
  - Jaké máte zkušenosti s adaptací zahraničních hráčů na české prostředí?
- **mechanismus migrace**
  - Proč se klub rozhodne přivést hráče z ciziny?
  - Jak se získávají informace o zahraničních hráčích?
  - Kdo v klubu rozhoduje o výběru konkrétního hráče?
  - Kdo v klubu jedná o přestupu vybraného zahraničního hráče?
  - Jakým způsobem ovlivňují hráči vlastní jednání o přestupu?
- **statut cizince**
  - Mívají zahraniční hráči větší požadavky než domácí hráči?
  - Co všechno zajišťuje cizinci klub?
  - Narážíte na nějaké legislativní problémy v oblastech povolení k pobytu a pracovního povolení zahraničním hráčům?
  - Obvyklý typ pobytu zahraničního hráče?
  - Obvyklý zaměstnanecký vztah hráče a klubu (*zaměstnanec X OSVČ*)?
  - Jakým způsobem řešíte, když už nemáte zájem hráči prodloužit smlouvu?
- **názory na působení zahraničních hráčů u nás**
  - Proč podle Vás vůbec dochází k příchodu zahraničních hráčů?
  - Potřebuje podle Vás česká liga cizince, aby udržela kvalitu soutěže → zájem diváků a sponzorů?
  - Jaký by měl být ideální počet a fotbalová úroveň cizinců v Česku (*při zvážení ekonomických možností českých klubů*)?
  - Jaká je skutečná fotbalová úroveň zahraničních hráčů v české lize?
  - Hráče, ze které země byste při výběru preferoval? Proč?

- Máte přehled, ze kterých soutěží k nám nejvíce cizinci přicházejí a jaké je srovnání s kvalitou české ligy?
- Jaký očekáváte vývoj v počtu zahraničních hráčů v české lize v příštích pěti letech?
- Jaká má podle Vás příchod zahraničních hráčů *pozitiva a negativa*?
- **Je podle Vás angažování cizinců dobré nebo špatné pro rozvoj domácích hráčů?**
- Byl byste pro zařazení naturalizovaného cizince do české reprezentace?
- Je podle Vás angažování cizinců dobře nebo špatně?

Příloha 4.6

Struktura rozhovoru s fotbalovými odborníky a funkcionáři – mimo klub

datum a místo konání rozhovoru

- **pozice ve fotbalovém hnutí**
  - Jaká je Vaše současná pozice ve fotbalovém prostředí?
  - Jak dlouho již působíte ve fotbale a na jakých pozicích?
  - Věk?
- **zkušenosti z kontaktu s cizincem**
  - Jednal jste z Vaší pozice se zahraničními hráči?
  - Jakým jazykem jste se dorozumívali?
  - Jaké máte zkušenosti s adaptací zahraničních hráčů na české prostředí?
- **mechanismus migrace**
  - Proč se klub rozhodne přivést hráče z ciziny?
  - Jak se získávají informace o zahraničních hráčích?
  - Kdo v klubu rozhoduje o výběru konkrétního hráče?
  - Jakým způsobem ovlivňují hráči vlastní jednání o přestupu?
- **cizinci a mládež**
  - Uplatňují se zahraniční hráči z české ligy jako vzory pro mládež?
  - Dochází k lákání zahraničních hráčů do českých mládežnických týmů?
  - Vyskytují se v českých mládežnických klubech cizinci, které byste vybral do české reprezentace?
- **názory na působení zahraničních hráčů u nás**
  - Proč podle Vás vůbec dochází k příchodu zahraničních hráčů?
  - Potřebuje podle Vás česká liga cizince, aby udržela kvalitu soutěže → zájem diváků a sponzorů?
  - Jaký by podle Vás měl být ideální počet a fotbalová úroveň cizinců v Česku (*při zvážení ekonomických možností českých klubů*)?
  - Jaká je skutečná fotbalová úroveň zahraničních hráčů v české lize?
  - Hráče které země byste při výběru preferoval? Proč?
  - Jaký očekáváte vývoj v počtu zahraničních hráčů v české lize v příštích pěti letech?
  - Jaká má podle Vás příchod zahraničních hráčů *pozitiva a negativa*?
  - **Je podle Vás angažování cizinců dobré nebo špatné pro rozvoj domácích hráčů?**

- Pozorujete nějaké dopady na českou reprezentaci v souvislosti s příchodem zahraničních hráčů do české ligy?
- Byl byste pro zařazení naturalizovaného cizince do české reprezentace?
- Je podle Vás angažování cizinců dobře nebo špatně?

Příloha 4.7

Struktura rozhovoru s hráčskými agenty

datum a místo konání rozhovoru

- **pozice ve fotbalovém hnutí**
  - Jaká je Vaše současná pozice ve fotbalovém prostředí?
  - Jak dlouho již působíte ve fotbale a na jakých pozicích?
  - Věk?
- **úloha hráčského agenta**
  - V čem spočívá práce hráčských agentů?
  - Jakým způsobem si zajišťujete informace o hráčích?
  - Jakým způsobem si zajišťujete informace o možných angažmá pro hráče?
  - Do jaké míry se do jednání o přestupu zapojují přímo samotní hráči?
  - Zastupujete také zahraniční hráče (= *hráč, který nemá občanství ČR*)?
  - Pomáhal jste ze své pozice při přestupu zahraničních hráčů do Česka?
  - Narážíte při péči o hráče na nějaké legislativní omezení nebo komplikace při jednání s úřady? (*povolení k pobytu, pracovní povolení, daňová oblast*)
- **hráči a nové prostředí**
  - Jaké máte zkušenosti s adaptací hráčů na cizí prostředí (*jak zahraničních na české prostředí, tak českých hráčů na prostředí v zahraničí*)?
  - Co činí hráčům největší problémy při přestupu do zahraničí?
  - Jaké mívají hráči cíle fotbalové a cíle životní?
- **názory na působení zahraničních hráčů u nás**
  - Proč podle Vás vůbec dochází k příchodu zahraničních hráčů?
  - Potřebuje podle Vás česká liga cizince, aby udržela kvalitu soutěže → zájem diváků a sponzorů?
  - Jaký by podle Vás měl být ideální počet a věková struktura cizích fotbalistů v Česku?
  - Jaká je skutečná fotbalová úroveň zahraničních hráčů v české lize?
  - Máte přehled, ze kterých soutěží k nám nejvíce cizinci přicházejí a jaké je srovnání těchto soutěží s kvalitou české ligy?
  - Jaký očekáváte vývoj v počtu zahraničních hráčů v české lize v příštích pěti letech?
  - Jaká má podle Vás příchod zahraničních hráčů do Česka *pozitiva a negativa*?

- **Je podle Vás angažování cizinců dobré nebo špatné pro rozvoj domácích hráčů?**
- Může příchod zahraničních hráčů do české ligy v budoucnu ovlivnit reprezentační tým ČR?
- Byl byste pro zařazení naturalizovaného cizince do české reprezentace?

Příloha 4.8

Struktura rozhovoru se sportovními novináři

datum a místo konání rozhovoru

- **pozice ve fotbalovém hnutí**
  - Jaká je Vaše současná pozice ve fotbalovém prostředí?
  - Jak dlouho již působíte ve fotbalovém prostředí a na jakých pozicích?
  - Věk?
- **zkušenosti z kontaktu se zahraničními hráči**
  - Jednal jste z Vaší pozice se zahraničními hráči?
  - Jakým jazykem jste se dorozumívali?
  - Jaké máte zkušenosti s adaptací zahraničních hráčů na české prostředí?
  - Jaké motivy podle Vás přivádějí cizí fotbalisty do českého angažmá?
- **názory na působení zahraničních hráčů u nás**
  - Proč podle Vás vůbec dochází k příchodu zahraničních hráčů?
  - Potřebuje podle Vás česká liga cizince, aby udržela kvalitu soutěže → zájem diváků a sponzorů?
  - Jaký by podle Vás měl být ideální počet a věková struktura cizích fotbalistů v Česku?
  - Jaká je skutečná fotbalová úroveň zahraničních hráčů v české lize?
  - Máte přehled, ze kterých soutěží k nám nejvíce cizinci přicházejí a jaké je srovnání s kvalitou české ligy?
  - Jaký očekáváte vývoj v počtu zahraničních hráčů v české lize v příštích pěti letech?
  - Jaká má podle Vás příchod zahraničních hráčů *pozitiva a negativa*?
  - **Je podle Vás angažování cizinců dobré nebo špatné pro rozvoj domácích hráčů?**
  - Může příchod zahraničních hráčů do české ligy v budoucnu ovlivnit reprezentační tým ČR?
  - Byl byste pro zařazení naturalizovaného cizince do české reprezentace?

Příloha Tabulka 5.4 Počet zahraničních fotbalistů v české 1.lize v jednotlivých sezónách (1 podle státní příslušnosti (1993/94-2006/07)

zkratka státu	počet cizinců z daného státu působících v jednotlivých ligových ročnících													
	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07
ARG	0	0	0	0	2	5	1	1	1	0	0	0	1	0
BIH	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	2	2	2
BLR	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1
BRA	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	8	6	4	8
CAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
CHE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
CIV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
CMR	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0
COD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
CRI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
CRO	0	0	1	1	2	2	2	2	1	2	1	0	1	1
DEN	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FRA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	4
GAM	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GEO	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
GHA	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0
HUN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4	1
LTU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1
MEX	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
MKD	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1
NGA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
NIG	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NIR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
POL	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ROM	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
RUS	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
SLO	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	2	2	0
SRB	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	1	1	1
SVK	41	41	36	34	29	18	22	36	28	39	41	34	33	34
SWE	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TUR	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
UKR	1	1	5	3	1	0	0	1	0	0	2	1	0	0
URU	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
USA	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZIM	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0
celkem	45	43	46	43	39	30	27	48	37	49	67	51	56	60

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

Příloha Tabulka 5.7 Srovnání počtu zahraničních hráčů v nejvyšších soutěžích vybraných států ¹⁾

	Anglie			Itálie			Španělsko			Česko ²⁾		
	05/06	06/07	07/08	05/06	06/07	07/08	05/06	06/07	07/08	05/06	06/07	07/08
zahraniční hráči	332	313	368	144	154	197	165	171	192	35	40	66
domácí hráči	218	223	221	342	364	323	313	297	300	324	343	346
<i>celkem hráčů</i>	550	536	589	486	518	520	478	468	492	359	383	412
podíl cizinců [%]	60,4	58,4	62,5	29,6	29,7	37,9	34,5	36,5	39,0	9,7	10,4	16,0

Zdroj: Sport, ProFootball

1) Údaje jsou založené na soupiskách týmů na začátku uvedených sezón. Konečný počet hráčů působících v sezóně se může lišit.

Příloha Tabulka 5.8 Věk cizince při prvním nastoupení v české 1.lize

zahraniční hráči	věk hráče																		
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	36
celkem	1	2	11	8	23	25	26	25	29	28	24	20	12	12	8	5	4	2	1
%	0,4	0,8	4,1	3,0	8,6	9,4	9,8	9,4	10,9	10,5	9,0	7,5	4,5	4,5	3,0	1,9	1,5	0,8	0,4
Slováci	1	0	8	4	10	14	9	20	20	13	17	11	7	9	7	3	2	2	1
%	0,6	0,0	5,1	2,5	6,3	8,9	5,7	12,7	12,7	8,2	10,8	7,0	4,4	5,7	4,4	1,9	1,3	1,3	0,6
ostatní	0	2	3	4	13	11	17	5	9	15	7	9	5	3	1	2	2	0	0
%	0,0	1,9	2,8	3,7	12,0	10,2	15,7	4,6	8,3	13,9	6,5	8,3	4,6	2,8	0,9	1,9	1,9	0,0	0,0

Zdroj: Kopecký (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

Příloha Tabulka 5.11 Vývoj počtu zahraničních hráčů v jednotlivých klubech (1993/94-2006/07)

Klub	cizinci v klubu (1993/94-2006/07)				ročníky															počet sezón klubu v 1.lize
	celkem	poprvé v 1.lize	průměr na sezónu	věkový průměr	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07		
Baník Ostrava	16	12	1,1	27,1	2	3	3	3	4	3	0	4	3	1	1	2	2	1	14	
Benešov	4	3	4,0	33,0	x	4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1	
Blšany	5	2	0,6	23,0	x	x	x	x	x	1	0	0	1	1	1	0	2	0	9	
Bohemians	16	11	2,3	24,5	3	6	x	5	x	x	3	4	2	3	x	x	x	x	7	
Brno	10	9	0,7	23,3	0	1	1	1	0	0	1	2	1	3	3	3	2	2	14	
České Budějovice	17	11	1,5	25,8	2	4	3	3	4	x	2	4	x	4	3	6	x	1	11	
Drnovice	26	20	2,6	24,4	8	6	5	3	3	1	1	5	4	x	x	4	x	x	10	
Dukla Praha	4	4	4,0	25,7	4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1	
Hradec Králové	15	10	1,7	23,5	3	2	4	5	4	4	0	x	0	1	x	x	x	x	9	
Cheb	5	5	1,7	26,0	3	3	4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	
Jablonec	16	10	1,2	24,1	x	2	0	1	0	0	3	3	2	4	4	3	1	1	13	
Jihlava	3	2	3,0	26,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3	x	1	
Karviná	8	5	4,0	23,6	x	x	x	4	x	4	x	x	x	x	x	x	x	x	2	
Kladno	7	4	7,0	23,5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7	1	
Lázně Bohdaneč	1	1	1,0	29,0	x	x	x	x	1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1	
Liberec	27	23	1,9	22,3	1	0	3	4	4	3	4	6	4	6	7	6	6	9	14	
Mladá Boleslav	3	2	1,0	23,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	2	2	3	
Most	10	9	5,0	20,9	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	6	8	2	
Olomouc	22	17	1,6	23,3	1	3	1	2	1	0	1	1	1	4	3	4	7	6	14	
Opava	26	25	3,3	24,6	x	x	4	3	5	2	2	x	2	x	8	7	x	x	8	
Pizeň	13	11	1,3	24,4	0	1	0	0	1	2	x	3	x	x	5	x	1	1	10	
Příbram	13	8	1,3	23,2	x	x	x	x	1	0	4	2	1	2	4	4	2	1	10	
Slavia Praha	32	30	2,3	23,8	4	1	2	3	3	4	1	3	3	2	6	3	10	7	14	
Slovácko - Uherské Hradiště	20	18	2,5	27,9	x	x	4	x	x	x	x	2	3	5	7	3	5	5	8	
Sparta Praha	30	21	2,1	25,0	4	4	1	3	3	2	2	5	4	5	7	4	6	6	14	
Teplice	15	11	1,4	22,8	x	x	x	3	3	1	1	5	4	2	2	2	2	3	11	
Vítkovice	3	3	3,0	27,3	3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1	
Zlín	20	14	2,5	25,1	3	4	8	x	x	x	x	x	x	2	2	1	2	4	8	
Žižkov	20	10	1,8	21,6	5	4	4	4	3	4	3	3	3	5	5	x	x	x	11	

Zdroj: Kopecný (2008), Jelínek (2005), www.idnes.cz

x - znamená, že klub v dané sezóně nestartoval v české 1.lize